

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTES
SASTATĀMĀS VALODNIECĪBAS UN TULKOŠANAS NODAĻAS
PROFESIONĀLĀ MAĢISTRA STUDIJU PROGRAMMA
“RAKSTISKĀ TULKOŠANA“

**RESEARCH ON THE DEVELOPMENT AND
TRANSLATION OF VOCABULARY IN THE FIELD OF
BEAUTIFICATION IN LATVIAN**

**PĒTĪJUMS PAR VĀRDU KRĀJUMA IZVEIDI UN TULKOŠANU
SKAISTUMKOPŠANAS JOMĀ LATVIEŠU VALODĀ**

MAGISTRA DARBS

Ieva Loca

Studenta apliecības Nr.: ig09102
Darba vadītājs: lektore Veneta Žīgure

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Maģistra darba temats ir „Pētījums par vārdu krājuma izveidi un tulkošanu skaistumkopšanas jomā latviešu valodā”. Pēc iepazīšanās ar dažādiem vārddarināšanas paņēmieniem, kā arī pēc teorētisko avotu, kas saistīti ar latviešu valodas terminoloģijas izstrādi, un angļu valodas terminu atveides īpatnībām, izpētes, autore praktiskās darba daļas ietvaros analizē dažādu laika posmu žurnālu izdevumos sastopamos, ar skaistumkopšanas nozari saistītos terminus. Darba ietvaros pētīti sieviešu auditorijai domātie žurnālu izdevumi no 1926. gada līdz mūsdienām, kā arī vairākas, ar skaistumkopšanas jomu saistītas grāmatas.

Maģistra darba izstrādē izmantotas dažādas metodes – vēsturiskā metode, salīdzinošā metode, kā arī analizējošā metode. Pētot terminus, galvenā uzmanība pievērsta terminu veidošanās procesam, to izcelsmei un atveidei.

Maģistra darba pētījuma rezultātā autore secina, ka terminu atveidošanas paņēmieni un jaunu terminu radīšanas metodes atkarīgas no katra laika posma tendencēm, kā arī no skaistumkopšanas jomas popularitātes konkrētajā laika posmā.

Atslēgas vārdi: termins, skaistumkopšana, žurnāls, joma, vārddarināšana, atveide, laika posms, aizguvums, mērķauditorija, reklāma.

ABSTRACT

The subject of Master's Thesis is „Research on the Development and Translation of Vocabulary in the Field of Beautification in Latvian”. After a theoretical research on different word formation methods, and the ground rules of term creation, and translation peculiarities of English terms, practical part contains analysis of beautification terms that have been found in various women's magazines issued in different periods of time. The research mainly focuses on magazines issued from year 1926 until nowadays, as well as on several beautification-related books.

The author used historical method, comparative method and data analysis method. In the process of the research, main attention has been paid to the origin, structure and rendering of terms.

The performed research in the scope of Master's Thesis allows drawing conclusions that methods for rendering terms and creating new terms depend on the tendencies of each period and popularity of beauty care during the relevant period.

Key words: term, beautification, magazine, field, word formation, rendering, period, borrowing, target audience, advertising.

Saturs

Ievads	1
I Terminu darināšanas pamatprincipi latviešu valodā	4
II Vārddarināšanas paņēmieni.....	10
III Vecvārdi skaistumkopšanas jomā	18
IV Situācija aizguvumu tulkošanas jomā.....	21
V Retrospektīvs vārdu krājuma pārskats dažādos laika periodos.....	23
5.1 Skaistumkopšanas terminoloģija no 1926. gada līdz 1939. gadam	23
5.2. Padomju laika periodikas specifika	35
5.3. Jauno kosmētikas produktu nosaukumu tulkošanas īpatnības no 1991. gada līdz mūsdienām	41
Secinājumi.....	52
Tēzes	54
Skaistumkopšanas terminu vārdnīca.....	55
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	89

latviešu valodas termini. (Baldunčiks, 2008: 24). Vēlāk, 19. un 20. gadsimtā, ik pa laikam parādījušies valodnieku un pedagogu spriedelējumi par dažādām ar terminoloģiju saistītām tēmām, taču terminoloģijas izstrādes vēsturei uzmanība nav tikusi pievērsta. Pirmās diskusijas par latviešu valodas terminoloģiju sastopamas pēc Otrā pasaules kara, precīzāk, sākot ar 1951. gadu, kad laikrakstā „*Skolotāju Avīze*” notikusi diskusija par gramatikas terminoloģiju. Pēc šīs diskusijas, turpmākajos gados, parādās arvien vairāk rakstu par šo tēmu, tās vēsturi, kā arī par latviešu valodas terminiem. Šie termini tika izmantoti arī praksē, sākumā biežāk izmantoti ar valodniecības nozari saistītie termini, taču ar laiku dažādi termini parādījušies arī citās jomās un nozarēs, ne tikai valodniecībā. Mūsdienās, lai veiktu padziļinātu kosmetoloģijas terminoloģijas un tās attīstības pētījumu, nākas pievērst uzmanību senajiem rakstiem, mākslas darbiem un kultūras pieminekļiem. Nedaudz vieglāk ir ar mūsdienu kosmētikas terminoloģijas un vārdu krājuma izpēti, jo ir pieejami daudzi un dažādi avoti, kuros šī terminoloģija sastopama.

Šī maģistra darba ietvaros aplūkoti dažādi bibliotēkās pieejamie avoti, žurnāli, sākot ar 1926. gadu līdz pat mūsdienām. Galvenokārt izmantoti LU Akadēmiskajā bibliotēkā (Misiņa bibliotēkā) pieejamie periodiskie izdevumi no 1926. gada līdz 1939. gadam, no 1940. līdz 1989. gadam un no 1990. gada līdz mūsdienām, kā arī nedaudzas grāmatas, kas izdotas dažādos laikos un skar tēmas, kas saistītas ar skaistumkopšanu, kosmētiku un sevis izdaiļošanu. Darba teorētiskajā daļā izmantota valodnieces Terēzas Marijas Kabrē radītā terminoloģijas klasifikācijas sistēma. Terminoloģija pētīta, atsaucoties uz Andreja Veisberga un Valentīnas Skujiņas darbiem valodniecības un terminoloģijas jomā. Sakarā ar politiskajiem, informācijas aprites un citiem ierobežojumiem, pētītajos avotos ar skaistumkopšanu saistīti raksti un terminoloģija sastopama ierobežotā daudzumā, tāpēc darba autore neanalizē atsevišķas skaistumkopšanas nozares, bet sniedz pārskatu par visu skaistumkopšanas jomu kopumā.

Šī maģistra darba galvenie mērķi ir skaistumkopšanas nozares terminoloģijas rašanās izpēte, kā arī šīs nozares terminoloģijas attīstība dažādos laika posmos. Darba izpētes procesā uzmanība pievērsta arī faktoriem, kas ietekmējuši skaistumkopšanas jomas terminoloģijas attīstību.

Darba uzdevumos ietilpst ar terminoloģijas izveidi saistīto teorētisko avotu izpēte, kā arī dažādos avotos sastopamās terminoloģijas analīze. Nepieciešams uzzināt no kādām valodām un ar kādiem paņēmieniem latviešu valodā ienākusi dažādu nozaru, tajā skaitā arī skaistumkopšanas

nozares, terminoloģija. Visbeidzot jāizdara secinājumi par skaistumkopšanas nozares terminoloģijas veidošanās tendencēm un tās radīšanā izmantotajiem paņēmieniem.

I TERMINU DARINĀŠANAS PAMATPRINCIPI LATVIEŠU VALODĀ

Lai varētu pilnvērtīgi izpētīt skaistumkopšanas terminoloģiju latviešu valodā, pirmkārt jānoskaidro, kas ir termins. Tikai tad kad ir noskaidrota atbilde uz pirmo jautājumu, iespējams turpināt pētījumu un aplūkot terminu atveidošanas stratēģijas, lai zinātu, kā rodas termini. Visbeidzot, kad ir noskaidroti abi augstākminētie punkti, nepieciešams uzzināt vairāk par to, kā veidojušies skaistumkopšanas jomas termini, no kādām valodām latviešu valodā ienākuši vai aizgūti šie termini. Saskaņā ar Valentīnas Skujiņas darbā „*Latviešu terminoloģijas izstrādes principi*” sniegto definīciju, termins ir terminācijas vienība – vārds, vai terminoloģiska vārdkopa, kas attiecīgās zinātnes nozaru terminu sistēmā izteic (nosauc un iezīmē) noteiktu zinātnes jēdzienu. Turklāt, lai termins sekmīgi pildītu savas funkcijas, tam ir jāatbilst noteiktām prasībām. Galvenās prasības ir: sistēmiskums, nozīmes precizitāte un formas īsums, viennozīmīgums, mononīmiskums, kontekstneatkarība, emocionālā neitralitāte u.c. (Skujiņa, 1993: 9).

Rakstu avoti liecina, ka latviešu valodas terminoloģijai ir sena vēsture, jo pirmie teksti, kuros sastopami termini, parādījās jau 16. gs., tie bija reliģiska satura teksti. Ņemot vērā, to, ka reliģija Latvijā ienāca no citām valstīm un pasaules daļām, ir saprotams, ka ar reliģiju saistītos tekstos sastopami termini. 18. gs. sastopamas laicīgā satura publikācijas, kurās izmantota arī dažādu nozaru latviskā terminoloģija. 18. gs. otrajā pusē publicētas grāmatas latviešu valodā par lauksaimniecību, medicīnu, veterināriju, pavārmākslu u.c. tēmām. Savukārt 18. gs. beigās un 19. gs. sākumā presē parādās raksti par sarežģītākām tēmām, piemēram, astronomiju, meteoroloģiju, klimatoloģiju, zooloģiju un citām. Terminoloģija turpina attīstīties un kļūst daudzpusīgāka, līdz ar tulkoto darbu īpatsvara palielināšanos, palielinās arī terminoloģijas apjoms. Terminologi ne tikai tulko terminus no svešvalodām izmantojot latviešu valodā pieejamos vārdus, bet izgudro arī pilnīgi jaunus terminus, kādi iepriekš latviešu valodā nav bijuši sastopami. Jau kopš 18. gs. vidus tiek domāts par terminoloģijas sakārtošanu, priekšroka tiek dota vienvārda terminiem, jo tie ir vieglāk pielietojami. No vācu valodas latviešu valodā ienākušos ģermānismus aizstāj ar latviskākiem vārdiem, piemēram, „pendels – vēzeklis”. Ar šo galvenokārt nodarbojas jaunlatvieši – pirmās atmodas intelektuāļi, kuri uzskatīja, ka latviešu valoda ir spējīga pastāvēt tieši tāpat kā visas pārējās, pasaulē sastopamās valodas. 19. gs beigās latviešu valodas terminoloģijas attīstību veicinājis arī latviešu dzejnieks Rainis, viņš ieviesis latviešu valodā savus jaundarinājumus, kā arī popularizējis latviešu valodā plaši lietotos darinājumus. 1902. gadā,

Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisija sasauca pirmo sanākumi, kurā notika latviešu valodas terminu apspriešana un unificēšana. 20. gs. otrajā gadu desmitā sāka veidoties pirmās terminoloģijas entuziastu grupas. Pēc šo grupu izveides presē parādījās raksti par to, ka būtu nepieciešama arī terminoloģijas komisija vai kolēģija, kuru 1919. gada sākumā arī izveido. Pirmā komisija atrodas ārpus Latvijas robežām – Sanktpēterburgā, taču pēc Izglītības ministrijas rīkojuma, gandrīz reizē ar Sanktpēterburgas komisiju, tāda pati komisija tiek dibināta arī Rīgā. Pateicoties šīm komisijām, gan Latvijā, gan ārpus tās, latviešu valodas terminoloģijā sācies jauns attīstības posms. Sakarā ar terminoloģijas komisiju noteikti jāpiemin Jānis Endzelīns, kurš spēlējis lielu lomu latviešu valodas terminoloģijas izveidē un terminoloģijas komisijas uzdevumu veikšanā. J. Endzelīns piedalījās terminoloģijas izskatīšanā, un pats radīja jaunus terminus, presē tika publicētas viņa teorētiskās atziņas par zinātniskās terminoloģijas izveides principiem. Ražīgs posms latviešu valodas terminoloģijas izstrādē sākās pēc 1946. gada, kad tika nodibināta Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija, kura savas darbības laikā izskatījusi un apstiprinājusi terminus no dažādām nozarēm, piemēram, fizikas, matemātikas, filozofijas, ķīmijas un daudzām citām. Tajā darbojušies un joprojām darbojas daudzi Latvijā pazīstami valodnieki, zinātnieki un citu nozaru pārstāvji. Neskaidrību gadījumā jebkura iestāde vai persona var vērsties pie *Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas*, lai saņemtu konsultāciju par kādu konkrētu terminu vai terminu kopumu. (Skujiņa, 1993: 16).

Savā darbā Skujiņa norāda, ka terminoloģijas izstrāde notiek ņemot vērā dažādus principus, piemēram, *lingvistiskos principus*. Šos principus iedala trijās lielās grupās: *intringvālie* jeb *valodiskie principi*, *interlingvālie* jeb *starpvalodu principi* un *ekstralingvālie* jeb *ārpusvalodiskie principi*. Turpmāk aplūkoti šie terminoloģijas izstrādes principi.

Valodniece Skujiņa uzsver, ka terminoloģijas izstrādes principu pamatā ir termina lingvālā puse, kā arī terminoloģijas un lingvistikas ciešais sakars. Arī šajā skatījumā termins jāuztver kā terminācijas vienība, un jāņem vērā ar to saistītā specifika. Tā kā termins ir komplekss pētīšanas objekts, uz to jālūkojas kā uz valodisku vienību, kurai ir daudz aspektu, jo uz jaunu terminu izveidi, kā arī uz jau esošo terminoloģiju un terminu sistēmu iedarbojas dažādi faktori un likumības. Dažādi morfoloģiskie, fonētiskie, vārddarināšanas un sintaktiskie, kā arī semantiskie un leksiskie faktori un likumības nosaka tos kritērijus, kas ir terminoloģijas izstrādes pamatā. Leksiskais un semantiskais valodas līmenis terminoloģijā ir nozīmīgākais, jo šie abi skar termina būtību, pamatizpratni un jēdzienisko pusi. (Skujiņa, 1993: 129). Tālāk apskatīti visi

augstākminētie aspekti, īpašu uzmanību pievēršot tiem aspektiem, kas ir aktuāli tieši terminoloģijas izstrādē.

Kā norāda Skujiņa, terminoloģijā īpaša nozīme ir tieši *leksiskajam aspektam*, jo terminoloģijas zinātnei ir ciešs sakars ar leksikoloģiju. (Skujiņa, 1993: 29). Saskaņā ar „*Valodniecības pamatterminu skaidrojošo vārdnīcu*”, turpmāk tekstā VPSV, „*leksikoloģija*” ir: „valodniecības apakšnozare, kurā pēta vārdu: tā leksisko nozīmi, cilmi, vietu leksikas sistēmā un lietojumu noteiktos funkcionālajos stilos, sociālās un profesionālās grupās, vēsturiskos periodos un ģeogrāfiskos apvidos. Līdz ar to leksikoloģijai ir daudz saskarnozaru: gan etimoloģija un stilistika, gan semasioloģija, dialektoloģija, sociolingvistika, terminoloģija.” (VPSV, 2007: 209). Tātad leksikoloģija ir tieši saistīta ar terminoloģiju un tās uzdevumiem, tāpēc nepieciešams to izpētīt sīkāk.

Saistībā ar *leksisko aspektu*, Skujiņa runā par termina un „netermina” attieksmēm, problēmām un to nozīmi, jo šis temats apspriests daudzos ar terminoloģiju saistītos pētījumos. Ne katrs vārds ir termins, un ne katrs termins ir vārds, bet, tā kā termina un vārda jēdzieni nereti krustojas, tad termina pretstatīšanai pieņemts izmantot apzīmējumu „netermins”, kurš skaidri norāda uz jēdziena funkciju un atšķir terminus no vārdiem un otrādi. Terminu raksturs atšķiras atkarībā no tā, kādā nozarē konkrētais termins tiek lietots, piemēram, literatūrzinātnē, mākslā un citās līdzīgās nozarēs par terminiem tiek izmantoti daudzi vārdi, kuri ir vispārlietojami (darbība, iztēle u.c.), tādējādi ir grūti atšķirt terminu no „netermina”. Turpretī ķīmijā un līdzīgās nozarēs ar šādu problēmu sastopamies daudz retāk, jo šeit par terminiem tiek izmantoti arī vārdi, kas darināti speciāli šai vai līdzīgai nozarei. Šādu nozaru terminoloģija sastāv no konkrētiem terminiem, kuriem raksturīgs viennozīmīgums, tādēļ ir daudz vieglāk noteikt, kurš vārds ir termins, un kurš ne. (Skujiņa, 1993: 30).

Tā kā vienas valodas terminoloģija nereti tiek aizgūta no kādas citas valodas vai vairākām citām valodām, var teikt, ka terminoloģijas izstrādē īpaša vieta atvēlēta arī interlingvālajiem jeb starpvalodu principiem. Šie principi sniedzas pāri vienas valodas ietvariem un skar valodu kontaktu problēmas. (Skujiņa, 1993: 128). Ņemot vērā to, cik attīstīta ir mūsdienu starpvalstu un starpvalodu saziņa, ir skaidrs tas, ka dažādu valodu vārdu krājums paplašinās tieši pateicoties šiem ciešajiem kontaktiem. Kontaktējoties ar citu valodu pārstāvjiem, runājot, rakstot un lasot tekstus citās valodās, iegūstam arī ko jaunu – iepriekš valodā nebijušus vārdus un jēdzienu apzīmējumus, kā arī terminus. Nereti šie jaunieguvumi valodā nenostiprinās un no tās pazūd,

taču lielākoties vārds valodā “aizķeras”, to sāk aktīvi lietot, un tas valodā paliek uz ilgu laiku – kamēr pastāv konkrētais priekšmets, jēdziens, parādība utt., kamēr ir konkrētās valodas, piemēram, latviešu valodas, pārstāvji, cilvēki, kas runā šajā valodā, vai kamēr konkrētajam terminam neuzrodas sinonīms, kuru cilvēki sāk lietot biežāk nekā iepriekšējo terminu. Šie ir tikai daži no iemesliem, kāpēc jaunie vārdi nesaglabājas kādā konkrētā valodā.

Tā kā pasaulē ir daudz valodu, ir arī daudz valodnieku, kuri attīra valodu no neiederīgiem vai nevajadzīgiem vārdiem, papildina valodu ar pilnīgi jauniem, iepriekš nedzirdētiem vārdiem, uztur un papildina valodas terminoloģijas krājumu un tā tālāk. Pastāv vairāki paņēmieni, ar kuru palīdzību iespējams klasificēt un sagrupēt terminus. Autore vēlējās aplūkot dažādus terminu klasifikācijas paņēmienus, tāpēc uzmanība pievērsta Marijas Terēzes Kabrē izveidotajai terminu klasifikācijai. Valodniece uzskata, ka termini klasificējami ievērojot to formu, funkcijas, nozīmi un izcelsmi. Tā kā šis sadalījums ir niansēts, autore katram atradusi piemērus, kas saistīti ar skaistumkopšanu. (Kabrē, 1999: 85).

1. Termini var būt vienkārši vai salikti.

- Salikti termini ir:

• Atvasināti vārdi

Piemērs: *sauļoties – pārsauļoties; pūderēt - piepūderēt*

• Salikteņi

Piemērs: *aizsargkrēms; tualetziepes; pamattonis*

• Vārdu savienojumi

Piemērs: *krēms zem pūdera; krēms ar kamparu*

• Iniciālsalikteņi

Piemērs: SPA

• Akronīmi

Piemērs: UVA stari

2. Terminus var iedalīt funkcionālajās grupās: lietvārdi, īpašības vārdi, darbības vārdi utt.

Latviešu valodā lielākā daļa terminu ir lietvārdi un vārdu savienojumi, kuros ir pārstāvēts lietvārds un kāda cita vārdšķira:

- *Krēms* – lietvārds

- *Sautēt* – darbības vārds

- *Sausa āda* – īpašības vārds + lietvārds
- *Olas baltuma maska* – lietvārds + lietvārds + lietvārds
- *Grimēties* – darbības vārds

3. Lai visa terminu sadales sistēma būtu pārskatāmāka, un, lai būtu saprotams, kurai jomai pieder konkrētais termins, tie jāsadala tematiskajās grupās. Saskaņā ar M. T. Kabrē „kāda konkrētā jomā, jēdzienus sadala organizētās grupās, kuras sauc par jēdzieniskajām jeb konceptuālajām sistēmām, šīs sistēmas atspoguļo ekspertu viedokli kādā jomā vai darbībā.” (Kabrē, 1999: 88). Grupu sadalījumu var veidot, ņemot vērā terminu nozīmi. Turklāt, skaistumkopšanas terminoloģiju var sadalīt grupās, ņemot vērā terminu jomas, pie kurām tie pieder, piemēram:

- Viena grupa satur terminus, kas saistīti ar mutes higiēnu, piemēram, *zobu pulveris*, *zobu suseklis*, *krīta pulveris* un tā tālāk. Visi šie termini pieder vienai grupai, jo tie attiecināmi uz zobu kopšanu.
- Cita terminu grupa saistīta ar matu kopšanu. Šeit atrodami un pieminami šādi termini: *šķidrāis šampons*, *matu ūdens*, *specials līdzeklis pret blaugznām*, *ziepju pārslas*, *matu attaukošana* un citi.
- Liela terminu grupa, kurai noteikti jāpievērš uzmanība, saistīta ar ādas un visa ķermeņa kopšanu. Šeit pieminami termini: *mākslīgā Kalnu saule*, *aizsarga krēms* (vēlāk *aizsargkrēms*), *krunciņas*, *grumbas*, *tauka āda*, *sejas tvaikošana* un citi termini, kas saistīti ar ādu, ķermeni un tā kopšanu.
- Vēl viena terminu grupa varētu būt ar roku, kāju un nagu kopšanu saistītie termini, piemēram: *alona šķīdinājums rožūdenī*, *olīvu eļļa*, *nagu pulveris*, *nagu laka*, *manikirs*, *pedikirs* un citi.

Šādas terminu tematiskās grupas var izveidot katrai jomai, tādējādi sistematizējot terminus un sakārtojot tos viegli pārskatāmās un saprotamās grupās.

4. Pēdējā grupā, kurā iedalāmi termini, tie sagrupēti ņemot vērā terminu lingvistisko izcelsmi. Saskaņā ar teoriju šai grupai piederošie termini ir vai nu vietējas izcelsmes, vai ārzemju izcelsmes. Liela daļa latviešu valodas terminu aizgūta no citām kultūrām un valodām. Piemēram:

Internacionālismi

<u>Latviešu:</u>	<u>Angļu:</u>	<u>Krievu:</u>
Diatermija	diathermy	диатермия
Poras	pores	поры
Parfīms	perfume	парфюм
Komprese	compress	компресс

Aizguvumi no citām valodām:

- Lūpu raugē – rouge (franču val.)
- Odekolons – eau de cologne (franču. val.)
- Meikaps – make-up (angļu val.)

Šajā nodaļā aprakstīti latviešu valodā sastopamie terminu darināšanas un sistematizācijas paņēmieni, ar kuru palīdzību ir attīstījusies un joprojām turpina attīstīties latviešu valodas terminoloģija. Laikam ejot, katrs no šiem paņēmieniem ir devis kādu pienesumu latviešu valodas un terminoloģijas attīstībā, tieši tāpēc tie visi ir pieminēšanas vērti. Nākamajā nodaļā pētīti dažādi vārddarināšanas paņēmieni, to iedalījums un izmantošana latviešu valodas terminoloģijas un leksikas attīstībā.

II VĀRDDARINĀŠANAS PAŅĒMIENI

Tā kā vārddarināšana saistīta ne tikai ar vispārlietojamo valodu, bet arī ar atsevišķām valodas grupām, skaistumkopšanas jomas terminoloģijas izpētes procesā, uzmanība jāpievērš arī vārddarināšanai un vārddarināšanas paņēmieniem.

Saskaņā ar „*Valodniecības pamatterminu skaidrojošo vārdnīcu*” „vārddarināšana” ir: „valodniecības apakšnozare, kurā pēta vārdu struktūru un tās veidošanās likumības, pirmatnīgu un atvasinātu vārdu un salikteņu sastāvdaļu strukturālās un semantiskās attiecības, vārdu darināšanas līdzekļus un tipus.” (VPSV, 2007: 429). Turklāt, V. Skujiņa savā darbā apgalvo, ka vārddarināšana ir cieši saistīta ar terminoloģiju un tās izstrādes praksi, jo latviešu valodā jaunus vārdus galvenokārt veido uz jau esošu vārdu bāzes, ņemot vērā vārddarināšanas likumus, paņēmienus un līdzekļus. Šajā sakarā vērā ņemamas ir arī literārās valodas normas. (Skujiņa, 1993: 155).

Pastāv vairāki vārddarināšanas paņēmieni, kurus pareizi pielietojot, iespējams radīt jaunus vārdus, turklāt ne tikai sarunvalodas vārdus, bet arī terminus. Terminoloģijas vajadzībām jaunus vārdus rada tad, ja ir izveidojušies konkrēti priekšnosacījumi šo vārdu radīšanai. Pirmkārt, nepieciešams, lai būtu nobriedusi vajadzība pēc jauna vārda, jo bez vajadzības nav iemesla radīt kaut ko jaunu. Šīs vajadzības var būt visdažādākās – nepieciešams aizstāt kādu novecojušu vārdu, nevēlamu profesionālismu, terminoloģijas prasībām neatbilstošu vārdu, garu vārdu savienojumu ar īsāku apzīmējumu vai izdomāt pilnīgi jaunu terminu kādam iepriekš nedzirdētam jēdzienam. Skujiņa apgalvo, ka terminu veidošanā produktīvākie vārddarināšanas paņēmieni ir afiksācija un salikteņdarināšana, taču tikpat aktīvi tiek lietoti arī citi paņēmieni – abreviācija, konversija, jaunvārdu darināšana, strupināšana, aizgūšana, separācija, apvienošana un citi. (Skujiņa, 1993: 83). Šie un citi vārddarināšanas paņēmieni plašāk aprakstīti tālāk.

Valoda nav pastāvīga, tā nemitīgi mainās – kāds vārds pazūd no valodas, cits nāk klāt, šie procesi notiek visu laiku, visās dzīvajās valodās. Valodas paplašināšanās notiek ar *jaunvārdu darināšanu*, kas, kā jau vēsta pats paņēmiena nosaukums, ir pilnīgi jaunu vārdu izgudrošana. Valodniecībā jaunvārdus pieņemts saukt arī par neoloģismiem. *Jaunvārdi*, jeb *neoloģismi* ir „vārdi, kas darināti, parasti, lai nosauktu pirms tam nepazīstamu vai ar svešas cilmes vārdu apzīmētu konkrētā laikā valodas lietojumā aktuālu jēdzienu.” (VPSV, 2007: 174). Daudzi izgudrotie jaunvārdi valodā nesaglabājas pietiekami ilgi, lai tos sāktu lietot sarunvalodā, tādējādi šie vārdi zūd no valodas un visbiežāk neatgriežas tajā. Tomēr ir arī pietiekami daudz jaunvārdu,

kuri saglabājas valodā. Mūsdienās ar jaunvārdu darināšanu un popularizēšanu pārsvarā nodarbojas dažādi plašsaziņas līdzekļi. (Veisbergs, 2013: 10). No plašsaziņas līdzekļiem jaunvārdi nonāk aprītē, respektīvi, cilvēki ar tiem sastopas – jo biežāk jaunvārds sastopams, jo vairāk cilvēku to ievēro, tādējādi jaunvārdu sāk lietot nedaudzi cilvēki, taču ar laiku, ja jaunais izgudrojums atbilst valodas normām, ir viegli izrunājams un saprotams, tas kļūst par ikdienā lietojamu vārdu. Jaunvārdi var kļūt arī par terminiem, tiem nav pienākuma būt tikai vispārlietojamiem. Sākumā tie pārsvarā ir tikai vispārlietojami vārdi, taču ar laiku, valodas elementu izplatības dēļ, tie var nonākt kādas nozares speciālistu vārdu krājumā, tādējādi kļūstot par terminiem. Daži jaunvārdu piemēri, *filmas nefani, kuplais retvītotāju pulks* un daudzi citi. (Brēde, 2013: 128). Šādi un citi jaunvārdi atrodami žurnālos, avīzēs un citos preses izdevumos, kā arī internetā, kurš 21. gadsimtā kļuvis par galveno jaunvārdu rašanās avotu. Skaistumkopšanas jomā gan šādu vārdu ir gaužām maz, tādēļ tie sastopami reti.

Vārddarināšanā pielietojamie paņēmienu atkarīgi arī no izmantotajiem vārddarināšanas līdzekļiem, latviešu valodā tādi ir trīs:

- 1) morfoloģiskais;
- 2) sintaktiskais;
- 3) semantiskais (Veisbergs, 2013: 47).

Latviešu valodā visvairāk izmanto tieši *morfoloģisko vārddarināšanas paņēmienu*, kas sevī ietver priedēkļu, piedēkļu, galotņu un skaņu mijas izmantošanu. Darinot jaunus vārdus ar priedēkļiem, jaunā vārda vārdšķira nemainās, tā atbilst motivētājvārda vārdšķirai. Motivētājvārds ir „vārds, kurš nozīmes ziņā motivē atvasinātu vārdu un kura celms ir šī atvasinājuma pamatā.” (VPSV, 2007: 244). Piemēram, vārds *sprēgāt* ir vārda *no-sprēgāt* motivētājvārds, vai vārds *sauļoties*, kurš ir vārda *ap-sauļoties* motivētājvārds un tamlīdzīgi. Katram radītajam vārdam ir savs motivētājvārds, no kura šis jaunais vārds ir cēlies.

Motivētājvārda vārdšķira atkarīga no paņēmienu, ar kura palīdzību radīts jaunais vārds. Ja vārds darināts izmantojot priedēkli, tad motivētājvārda vārdšķira nemainās, piemēram – (*āda*) *kārto* – (*āda*) *no-kārto* – vārds *kārto*, kurš ir motivētājvārds, saglabā savu vārdšķiru, tas joprojām ir darbības vārds. Arī šeit – *plāni (mati) - pa-plāni (mati)* – motivētājvārds *plāns* savu īpašības vārda vārdšķiru saglabā. Ja vārds darināts tam pievienojot piedēkli, tad ir divas iespējas – vārdšķira nemainās, piemēram, *vest - vad-ā-t*, vai atvasinājumam ir cita vārdšķira, piemēram, *skara - skar-ain-s*. Turklāt, ja vārds darināts pievienojot tam galotni, sakarā ar vārdšķirām,

iespējami divi varianti –vārdšķira nemainās, piemēram, **bērns - bērni**, vai atvasinājumam ir cita vārdšķira, piemēram, **gaist – gaiss**. Pirmajā piemērā abi vārdi, gan motivētājsvārds, gan atvasinājums saglabā lietvārda vārdšķiru, turpretī otrajā piemērā motivētājsvārds ir darbības vārds, bet atvasinājums lietvārds. (Veisbergs, 2013: 48).

Sintaktiskais vārddarināšanas paņēmiens balstīts uz sintaktiskajiem sakariem starp vārdiem vārdu savienojumos un teikumos. Šim paņēmienam ir divi veidi:

- 1) salikteņu darināšana;
- 2) konversija. (Veisbergs, 2013: 48).

Saliktenis ir „vārds, kas darināts apvienojot vismaz divus patstāvīgus vārdus vai to celmus un kas valodā funkcionē kā viena leksikas vienība.” (VPSV, 2007: 338). Tātad *salikteņdarināšana* ir divu vai vairāku vārdu apvienošana. Piemēram, no vārdiem **kalns** un **saule** darināts vārds **kalnusaule**, no vārdiem **kampars** un **spirts**, darināts vārds **kamparspirts** un tā tālāk. Katrs saliktenis sastāv no vismaz diviem patstāvīgiem vārdiem, kas teikumā apvienojušies vienā vārdā, un kam raksturīga šaurāka nozīme un uzsvars uz pirmo zilbi. Piemēram, vārdi **ilgs** un **vilni** kopā veido salikteni **ilgvilni**, kuram ir atšķirīga nozīme nekā abiem atsevišķajiem vārdiem – **ilgs vilnis** vai **ilgi vilni**, jo tie asociējas ar kādu ūdenstilpni, kurai raksturīga lēna ūdens vilņošanās, taču ar vārdu **ilgvilni** ir saprotams, ka tiek runāts par matu kopšanas procedūru, jeb ilgvilņiem.

Vārddarināšanas paņēmiens *konversija* ir „jauna vārda darināšana, vārdam vai vārdformai (bez jebkādiem vārddarināšanas afiksiem) sintaktiskajā lietojumā mainot vārdšķiras piederību.” (VPSV, 2007: 194). Piemēram, **beidzot** (nelokāmais divdabis apstākļa vārda funkcijā) **ir klāt pavasarī**. (Veisbergs, 2013: 49). Konversijas rezultātā, mainoties vārdšķirai, zūd gramatiskā polisēmija, mainās sintaktiskās funkcijas un veidojas patstāvīgi, vienādi skanoši vārdu pāri ar atšķirīgām morfoloģisko formu paradigmām, tāpēc šo paņēmienu nereti dēvē arī par morfoloģiski sintaktisko paņēmienu. (Kalnača, 2015: 27). Konversijas sakarā noteikti jāpiemin, ka vārddarināšanā izmantojamais konversijas veids atkarīgs no tā, kuru vārdšķiru funkcijās vārdi var tikt lietoti. Izšķir *substantivāciju* jeb lietojumu lietvārda funkcijā, *adjektivāciju* jeb lietojumu īpašības vārdu funkcijā, *numeralizāciju* jeb lietojumu skaitļa vārdu funkcijā, *pronominalizāciju* jeb lietojumu vietniekvārda funkcijā un *adverbizāciju* jeb lietojumu apstākļa vārda funkcijā. (Veisbergs, 2013: 49). Terminoloģijas izstrādes un vārddarināšanas, kā arī skaistumkopšanas jomas terminoloģijas sakarā šo punktu sīkāk nepētīsim.

Visbeidzot, *semantiskais vārddarināšanas paņēmiens*, kurš izpaužas kā vārda daudznozīmība jeb polisēmija, valodas attīstības gaitā vārdiem iegūstot jaunas nozīmes. (Veisbergs, 2013: 47). Semantiskais vārddarināšanas paņēmiens ir „vārdu darināšana, piešķirot jau esošai leksiskai vienībai jaunu nozīmi.” (VPSV, 2007: 350). Skaistumkopšanas jomā, tāpat kā vairākās citās jomās, daudz jaunu vārdu ienāk tieši 20. gadsimta beigās un 21. gadsimta sākumā, kad vārddarināšana ir visaktuālākā, taču šis nav vienīgais laiks, kad rodas jauni vārdi; samērā regulāri tas noticis arī iepriekšējos gados. Piemēram, vārds *maska* sākotnēji apzīmēja priekšmetu, kas aizklāj un noslēpj seju, taču mūsdienās šis vārds apzīmē arī *kosmētisko sejas masku*, kuru uzklāj uz sejas skaistumkopšanas procedūru ietvaros. Iepriekšējā, jeb pirmatnējā nozīme saglabājas, jo vārdu *maska* joprojām turpina lietot arī atsaucoties uz iepriekšminēto priekšmetu.

Pieminēšanas vērts vārddarināšanas paņēmiens ir *abreviācija*, kas ir „abreviatūru, resp., saīsinājumu salikteņu, veidošana no vārdu savienojuma vai salikteņa sastāvdaļu sākumburtiem vai sākumdaļām.” (VPSV, 2007: 12). Rakstos atrodams uzskats, ka abreviācija netieši saistīta ar apvienošanu un strupināšanu, taču abus pēdējos aplūkosim vēlāk. Galvenais abreviācijas uzdevums ir saspīest tekstu un ekonomēt vietu un pūles. (Veisbergs, 2013: 14). Jaunizveidotajai abreviatūrai jābūt viegli izrunājama un iegaumējama, kā arī, tai jābūt unikālai. Radot jaunu abreviatūru, jāpārlicinās, ka tāda vēl nav izgudrota, jo viena un tā pati abreviatūra nedrīkst apzīmēt divus dažādus jēdzienus, nosaukumus, institūcijas un tamlīdzīgas lietas. Darba ietvaros pētītajos periodiskajos izdevumos un grāmatās sastopamas abreviatūras, taču tās visas ir angļu valodas abreviatūras, piemēram, „**BB (krēms)**” – „**Blemish Balm**” vai „**Beauty Balm**”, latviski „**maskējošais balzams**” vai „**skaistuma balzams**”; „**SPF**” – „**Sun Protection Factor**”, latviski „**Saules aizsardzības faktors**”; „**UVA (stari)**” – „**Ultra Violet A**”; „**UVB (stari)**” – „**Ultra Violet B**”; „**CC (krēms)**” – „**Color Control**” vai „**Color Correct**”, latviski „**Krēms krāsas kontrolei**”, un „**DD (krēms)**” – „**Daily Defence**”, latviski „**Ikdienas aizsardzība**”. (Tiešsaiste 1). Kā jau minēts, visas augstākminētās abreviatūras apzīmē jēdzienus angļu valodā, lielākā daļa no šiem jēdzieniem nav iztulkoti latviski, iespējams, tādēļ, ka latviskie tulkojumi nav nepieciešami, jo cilvēki pieraduši lietot angļiskos nosaukumus un abreviatūras, kas apzīmē augstākminētos jēdzienus.

Daudzās valodās nereti sastopama vietas un laika ekonomija, kuras iznākums parasti ir *strupināšana* jeb *īsināšana*. Strupinājums ir „vārds, kas darināts, atmetot daļu no motivētā jārda.

Strupinājumi, sevišķi raksturīgi sarunvalodai personvārdu (īpaši iesauku) un slengismu darināšanā.” (VPSV, 2007: 377). Var secināt, ka strupināšana kā darbība ir jaunu vārdu darināšana, atmetot kādu vārda daļu, galvenokārt, sākumu vai beigas, taču iespējami arī citādāki strupināšanas paņēmieni. Savukārt *slengisms* ir „subliterārs vārds vai cits subliterārs valodas izteiksmes līdzeklis, ko lieto neformālā saziņas situācijā un kam parasti raksturīgs zems sociālais prestižs.” (VPSV, 2007: 367). Strupinājumi latviešu valodā, salīdzinājumā ar, piemēram, angļu valodu, sastopami reti, taču tie pastāv. Svarīgi pieminēt to, ka strupināšanas rezultātā iegūtais vārds saglabā oriģinālā vārda semantiskās un sintaktiskās funkcijas, kā arī to, ka pilnās vārdu formas, no kurām veidoti strupinājumi, saglabājas valodā un no tās pazūd reti. Spilgti strupināšanas piemēri ir lietvārds **pūte** kas iegūts strupinot vārdu **pūtīte**; **žele**, kas iegūts strupinot vārdu **želeja** un daudzi citi. Veisbergs savā darbā apgalvo, ka agrāk ir bijuši mēģinājumi uzlabot latviešu valodu, radot saīsinātas vārdu formas, to darījuši valodnieki, kā arī tādi izcili dzejnieki kā Rainis, kurš popularizēja saīsinātās vārdu formas gan teorijā, gan praksē. Latviešu valodas sarunvaloda, slengs un mutvārdu valoda regulāri piedzīvo strupinājumu ienākšanu un klātbūtni. (Veisbergs, 2013: 22). Latviešu valodā strupināšanas rezultātā motivētārvārdam tiek noņemta beigu daļa, tādējādi radot jaunu, īsāku apzīmējumu, piemēram, **odekolons – oderis**, vai **taukains – tauks**, **kosmētiķe - kosmēte** un citi. Strupināšanas rezultātā bieži notiek arī izmaiņas motivētārvārda saknē. (Veisbergs, 2013: 25). Kā redzams piemēros, strupinātajam un jaunizveidotajam vārdam ir vienādas dzimtes, taču mēdz būt arī citādāk – pēc strupināšanas jaunizveidotais vārds var pieņemt motivētārvārda piedēkļa dzimti. (Veisbergs, 2013: 26). Vārddarināšanā, izmantojot strupināšanas paņēmienu, tāpat kā citur, jāreķinās ar dažādiem gramatiskiem priekšnoteikumiem, kurus jāņem vērā, veidojot jaunos vārdus. Jārēķinās arī ar to, ka jaunizveidotais vārds var valodā nenostiprināties un neilgā laikā pazust no tās, taču tikpat iespējama ir situācija, ka jaunizveidotais vārds valodā iesakņojas, respektīvi – cilvēki to sāk lietot sarunvalodā vai speciālisti to iekļauj kādas nozares terminu kopā.

Vārddarināšanas sakarā jāmin arī *teleskopēšana*. Paņēmienu nosaukums šķiet nepazīstams, taču gandrīz ikviens savā ikdienas dzīvē vai akadēmiskajās darbībās ir saskāries ar teleskopēšanas, kā vārddarināšanas paņēmienu, rezultātiem, jo tas ir „vārddarināšanas paveids, ko izmanto terminoloģijā – termina darināšana, apvienojot no diviem vienkāršiem, resp., viensaknes, vārdiem nošķeltas daļas.” (VPSV, 2007: 393). Lai vai kā, šī darba ietvaros neizdevās atrast teleskopēšanas piemērus, tāpēc sīkāk šis paņēmiens netiks analizēts.

Kā pirmspēdējais vārddarināšanas paņēmiens minama *afiksācija*, kas ir „morfoloģisks process, kurā afikss tiek pievienots vārda saknei vai celmam” (VPSV, 2007: 18). Šis ir viens no visbiežāk izmantotajiem un produktīvākajiem vārddarināšanas paņēmieniem. Afiksācija iespējama izmantojot trīs dažādus elementus – *prefiksu*, *sufiksu* un *infiksu*.

Katram no augstākminētajiem elementiem ir sava loma vārddarināšanā, kā arī sava vieta tajā. Piemēram, prefiksus pievieno vārda sākumam, tādējādi radot pilnīgi jaunus vārdus. Latviešu valodā ir diezgan liels skaits prefiksu, kurus ikdienā izmantojam savā komunikācijā, piemēram, *pa-*; *aiz-*; *bez-*; *pie-*; *ap-*; *pār-* un daudzi citi. Daži *prefiksu* piemēri vārddarināšanā: ***pie-pūderēt***; ***aiz-sargāt***; ***ap-smērēt*** un daudzi citi. Sufiksi atrodami vārda beigās, daudzās Eiropas valodās tie ir arī visbiežāk izmantotie afiksi no visiem minētajiem. Piemēram, ar dažādu *sufiksu* palīdzību no darbības vārdiem var atvasināt lietvārdus – ***raut - rau-šana***; ***augt - aug-šana***. Turpretī *infiksi*, kā jau vēsta nosaukums, tiek ielikti vārdā iekšā – tie parasti atrodas vārda vidusdaļā. (Veisbergs, 2013: 101). Latviešu valodā nereti sastopams arī infiksa paveids ar nosaukumu *interfikss* – tas ir afikss, kuru izmanto, lai novērstu neērtas skaņu kopas morfēmu sadurā. Tas sasaista kopā divas morfēmas, taču tam nav savas semantikas. (VPSV, 2007: 160). Pāris *interfiksu* piemēri: ***kut-el-īgs***; ***audz-el-īgs*** un latviešu valodā sastopami arī vairāki citi.

Kā pirmspēdējais vārddarināšanas paņēmiens šajā nodaļā jāpiemin *aizgūšana*, kas ir „valodu saskares ietekmēts process, kurā vienas valodas vienība tiek pārņemta un pakāpeniski iekļaujas citas valodas struktūrā, pakļaujoties šīs citas valodas izrunas un rakstības noteikumiem un gramatikas likumiem.” (VPSV, 2007: 20). Aizgūti vārdi, vārdu kopas, termini un citas valodas vienības eksistē visās pasaules valodās, jo aizgūšana, kā jau teikts definīcijā, notiek procesos, kurus ietekmē tieši valodu saskare. Runājot par aizgūvumiem un valodām, valodniecībā ierasts lietot terminus dažādu jēdzienu apzīmēšanai, piemēram, *donorvaloda*, *starpniekvaloda* un *receptorvaloda*. Nosaukumi pasaka priekšā ar ko saistīti jēdzieni – *donorvaloda* ir valoda, no kuras aizgūvums ienācis citā valodā, *starpniekvaloda* ir valoda ar kuras palīdzību aizgūvums ienācis citā valodā, un *receptorvaloda* ir valoda, kurā aizgūvums ienācis (Tiešsaiste 2). Tā kā valodu saskare notiek regulāri, arī jaunu vārdu aizgūšana no dažādām valodām notiek tikpat regulāri. Tomēr, tāpat kā tas ir citu vārddarināšanas paņēmienu gadījumā, jaunaizgūtie vārdi ne vienmēr nostiprinās un paliek receptorvalodā, reizēm tie pazūd no receptorvalodas. Politisku, ekonomisku, kultūras, kā arī vienkārši sadzīvīsku iemeslu dēļ latviešu valodai vēsturē bijuši kontakti ar dažādām valodām, piemēram, vācu, krievu un angļu.

Latviešu valodā dominējošie ir ģermānismi, somugrismi, anglicismi un rusismi. Aizguvumu nosaukumi liek noprast, ar kādām valodām un valodu grupām saistīti šie aizguvumi.

Somugrismi ir aizguvumi no igauņu un lībiešu valodas, un tieši šie aizguvumi pētīti visvairāk, varbūt tāpēc, ka viena no Latvijai tuvākajām kaimiņvalstīm ir Igaunija. Šobrīd latviešu valodā atklāti un izpētīti aptuveni 600 somugrismu, tomēr, ja runājam par vārdu somugrisko cilmi, valodnieku un citu pētnieku domas dalās – ne visi vārdi, kuri pieskaitīti šai grupai, noteikti tai arī pieder, taču galvenokārt tomēr tie pieder somugrismiem. (Veisbergs, 2013: 136). Daži somugrismu piemēri, kuri iesakņojušies latviešu valodā un tiek lietoti ikdienas mutvārdu komunikācijā: *puika, puisis, launags* un citi. (Veisbergs, 2013: 137).

Ģermānismi ir aizguvumi no vācu valodas, latviešu valodā šādu vārdu ir salīdzinoši daudz. Viens no iemesliem ir Latvijas vēsturiskais kontakts ar Vāciju un vācu valodu no 1941. līdz 1945. gadam. Šo laiku tautā ierasts dēvēt par *vācu laiku*. (Caune, 2004: 9). Protams, lielākā daļa ģermānismu no vācu valodas latviešu valodā ienākusi jau krietni senāk, sākot ar 14. gadsimtu, jo tas bija laiks, kad vācu valoda Latvijā bija valdošo aprindu valoda, kamēr latviešu valoda bija vienkāršo zemnieku jeb „bauru” valoda. (Veisbergs, 2013: 138). Gadsimtu gaitā no vācu valodas aizgūtie vārdi asimilējušies latviešu valodā tik ļoti, ka reti kurš spēj noteikt daudzu latviešu valodā sastopamo ģermānismu īsteno izcelsmi. Daži ģermānismu piemēri: *un (und), rabats – atlaide (Rabatt), bakenbārda - vaigu bārda (Koteletten; Backenbart), smiņķis – grims* un daudzi citi.

No visiem aizguvumu veidiem vismazāk pētīti tieši *rusismi* jeb aizguvumi no krievu valodas. Lai arī Latvijas teritorija ilgu laiku bijusi PSRS sastāvā, daudzie latviešu valodā sastopamie rusismi radušies jau stipri agrāk – no senkrievu ciltīm. (Veisbergs, 2013: 140). Lai arī padomju okupācijas laikā tika īstenota Latvijas tautas pārkrievošanas politika, šajā periodā latviešu valoda nekļuva vairāk piesārņota kā pirms tam. Saskaņā ar Veisberga redakcijā izdoto grāmatu „*Latviešu valoda*”, 20. gs. otrajā pusē, jeb padomju okupācijas laikā, latviešu valoda bijusi pakļauta spēcīgai krievu valodas ietekmei, taču, sakarā ar to, ka cilvēki apzinājās situāciju un cīnījās pret šo tendenci, latviešu valodas literārajā valodā ienākuši salīdzinoši maz rusismu. Pretēja situācija bija tā laika sarunvalodā, jo tajā ienāca liels skaits slengismu no krievu valodas. Dažādus slengismus visērtāk aplūkot „*Latviešu valodas slenga vārdnīcā*”. (Veisbergs, 2013: 143). Lai arī pagājuši vairāk nekā 25 gadi kopš Latvijas valsts atguvusi savu neatkarību, daudzi no aizgūtajiem rusismiem ir iekļāvušies latviešu valodā, turklāt, liela daļa no visiem šiem

vārdiem tiek lietoti arī ikdienas sarunvalodā. Šis aspekts ne vienmēr tiek uztverts pozitīvi, jo latviešu valodā runājošie cilvēki savā sarunvalodā nereti izmanto no krievu valodas aizgūtās rupjības, jeb vārdus, kas sabiedrībā tiek uztverti kā rupjības. Latviešu valodā eksistējošo rusismu sakarā jāņem vērā arī Latvijas vēsturiskie un mūsdienu kontakti ar Krieviju, Latvijā dzīvojošo, krieviski runājošo cilvēku skaits un citi faktori. Rusismi skaistumkopšanas jomā sastopami laika periodos, kuros Krievijai bijusi liela ietekme uz Latviju, taču tieši skaistumkopšanas jomā to nav daudz. Kāds spilgts rusisms ir vārds „**mačalka**”, kuram latviešu valodā piemīt nozīme „sūklis”, un kuru var bieži sastapt padomju laikā izdotajos žurnālos, sarakstītajās grāmatās, kā arī joprojām ikdienas sarunvalodā.

Kā pēdējie latviešu valodas un aizguvumu sakarā pieminami *anglicismi*, jeb no angļu valodas aizgūtie vārdi. Šis aizgūšanas process sācies jau 18. gs. beigās. Daži aizguvumi latviešu valodā sastopami jau kopš 20. gs. vidus, taču pēdējo 20 gadu laikā izteikti palielinājies no angļu valodas aizgūto slengismu skaits un īpatsvars latviešu valodā. (Veisbergs, 2013: 143). Sakarā ar skaistumkopšanas nozari jāpiemin, ka pēc 1990. gada, kad Latvija atguva neatkarību, no ārzemēm, tajā skaitā no angļiski runājošajām valstīm, ienākušas jaunas vēsmas arī skaistumkopšanas jomā. Šīs jaunās vēsmas sevī ietver gan jaunas modes tendences, skaistumkopšanas procedūras, kā arī dažādus skaistumkopšanas piederumus, produktus, paņēmienus un daudzas citas lietas. Visas minētās lietas bija jaunas Latvijai un tās sabiedrībai, tāpēc bija neieciešami arī jauni vārdi latviešu valodā, piemēram, *liquid eyeliner* – *šķidrāis acu laineris*; *scrub* – *skrubis*; *essence* – *esence*, *shampoo* – *šampūns*, sarunvalodā reizēm sastopams arī vārds *feiss*, jeb *seja*, *fēns*, *koldkrēms* un daudzi citi.

Šajā nodaļā aplūkoti dažādi vārddarināšanas paņēmieni, kuri pielietojami ne tikai vispārīgā valodas attīstībā, bet arī skaistumkopšanas jomas terminoloģijas izveidē. Nākamajā nodaļā aprakstīti skaistumkopšanas jomā sastopamie vecvārdi un ar tiem saistītie valodas aspekti.

III VECVĀRDI SKAISTUMKOPŠANAS JOMĀ

Valoda ir sarežģīta, un tās attīstības procesi ir vēl sarežģītāki, jo tie nereti notiek ilgā laika posmā, kā arī, tie reizēm ir nepamanāmi, ja vien tiem nepievērš pastiprinātu uzmanību. Tā kā visi mūsdienās lietotie vārdi ir cēlušies no kaut kā – no citiem vārdiem, citām valodām un citiem laikiem, ir tikai loģiski, ka arī latviešu valodas vārdu krājums ir iedalāms vairākās vārdu grupās.

Viena no šādām grupām ir *vecvārdi*, par kuru būtību daudz pasaka jau pats vārdu grupas nosaukums, bet definīcijā teikts, ka *vecvārdi* ir „senākā periodā lietoti vārdi, kuru apzīmētās reālijas mūsdienās nav zaudējušas aktualitāti, bet kā vietā mūsdienās ir citi vārdi. Dažās nozares terminu sistēmās vecvārdus mēdz izmantot atšķirīgas, specifiskas reālijas apzīmēšanai.” (VPSV, 2007: 439). Latviešu valodniece A. Laua latviešu valodas vecvārdus iedalījusi divās atsevišķās un atšķirīgās grupās – arhaismos un historismos. *Historismi* ir „vēsturiski ierobežota lietojuma vārdi, kas nosauc mūsdienās neaktuālas vai zudušas reālijas un kam nav sinonīmu mūsdienu valodā. Daudzi historismi mūsdienās kļuvuši par vēstures terminiem, piemēram, *cunfte*, *zellis*, *dzimtbūšana*.” (VPSV, 2007: 145). Tā kā historismi nosauc mūsdienās neaktuālas, kā arī zudušas reālijas, skaistumkopšanas jomā, darba ietvaros pētītajos laika periodos historismus atrast neizdevās, tāpēc par tiem vairāk nerunāsim. Otra Lauas minētā vecvārdu grupa, kas ir pretēji historismiem, ir *arhaismi*, kas ir „novecojuši vārdi, vārdu savienojumi, novecojušas gramatiskas formas vai konstrukcijas, kā vietā mūsdienās lieto citus vārdus, vārdu savienojumus, gramatiskas formas vai konstrukcijas.” (VPSV, 2007: 44). Šīs grupas vārdi mūsdienu valodā sastopami reti, jo tos aizstājuši citi, mūsdienu valodai raksturīgāki vārdi un jēdzieni. Turpretī historismi valodā kļuvuši lieki tāpēc, ka to nosauktās reālijas kļuvušas neaktuālas. (Laua, 1981: 169).

Arhaismi iedalāmi trīs grupās – *leksiskajos arhaismos*, *semantiskajos arhaismos* un *gramatiskajos arhaismos*. Katras arhaismu grupas nosaukums pasaka priekšā kāda veida arhaismi tajā ietilpst, taču šī darba ietvaros, labākas pārskatāmības nolūkos, autore arhaismus analizējusi, ņemot vērā to piederību latviešu valodas vārdšķirām.

Piemēram, skaistumkopšanas jomā sastopami vairāki arhaismi, kuri ir lietvārdi, tāpēc šie arhaismi pieskaitāmi lietvārdu grupai. Pie lietvārdiem minams vārds „*suseklis*”, kas agrāk apzīmēja priekšmetu, kuru izmantoja matu ķemmēšanai, un kuru mūsdienās aizstājis lietvārds „ķemme” un no krievu valodas aizgūtais žargonisms „suka”. Tāpat jāmin no vācu valodas darbības vārda „*schminken*” atvasinātais vārds „*smiņķis*”, kurš mūsdienās aizstāts ar vārdu „grims”, vai angļisko variantu „meikaps”. Kādreiz izplatīts bijis vārds „*miesa*”, kura mūsdienu

sinonīms ir vārds „āda”, kā arī „*ģīmis*”, kurš mūsdienās aizstāts ar vārdu „seja”. Agrāk plaši lietotais vārds „*suta*” latviešu valodā mūsdienās daļēji aizstāts ar vārdu „tvaiks”, tomēr vārdam „*suta*” piemīt vairākas nozīmes un viena no tām, kuru lietojam arī mūsdienās, ir „tveice”. Matu kopšanas sakarā minēts jēdziens „*lieli mati*”, kura vietā mūsdienās lietojam vārdu savienojumu „*kupli mati*”. Agrāk bieži sastopams skaistumkopšanas līdzeklis bija „*eliksirs*”, kurš mūsdienās aizstāts ar vairākiem citiem jēdzieniem, piemēram, vārdu „toniks”. Daži jēdzieni laika gaitā zaudējuši savu sākotnējo jēgu, piemēram, vārdu savienojumu „*tetera raibumi*” mūsdienās aizstājis vārdu savienojums „*vasaras raibumi*”. Tāpat ar vārdu savienojumu „*vates būkšķis*”, par kura nozīmi liecina vien vārda „*vate*” esamība. Šis jēdziens mūsdienās aizstāts ar vārdu savienojumu „*vates tampons*”, lai arī jēdziena patiesais sinonīms ir „*vates kušķis*”.

Pie darbības vārdiem, kuri laika gaitā aizstāti ar citiem darbības vārdiem jāmin vārdu savienojums, kas visprecīzāk parāda darbības vārda nozīmi – „*āda nokārto*” vai „*āda kārto*”, kas mūsdienās aizstāts ar vārdu savienojumu „*āda lobās*”. Sakarā ar matu kopšanu pieminams darbības vārds „*sprogot*”, kurš mūsdienās aizstāts ar bieži lietoto vārdu „*lokot*”. Šī pārmaiņa skaidrojama ar to, ka agrāk bija pieņemts matus „*sprogot*”, nevis „*lokot*”, arī mūsdienām raksturīgos lokainos matus mēdza saukt vienkārši par „*sprogu*”.

Tā kā laika gaitā mainījies ne tikai latviešu valodas vārdu krājums, bet arī gramatikas, ortogrāfijas un citu valodas aspektu likumi. Vecvārdu vidū sastopami daudzi vārdi, kuru rakstība laika gaitā un sakarā ar izmaiņām latviešu valodas ortogrāfijā, mainījusies. Viens no tādiem vārdiem ir vīriešu sejas apmatojumu apzīmējošais vārds „*bārzda*”, kuru mūsdienās aizstājis vārda variants „*bārda*”. Pēc iepriekšējiem ortogrāfijas likumiem veidotais vārds „*bārzda*” mūsdienās nav sastopams. Tāpat vārds „*smaršūdens*”, kurš mūsdienās zināms kā „*smaržūdens*”. Lai arī vārda rakstībā mainīts tikai viens burts, pārmaiņas ir valodai svarīgas, jo no tā mainās gan vārda rakstība, gan izruna, gan vārda locījumi. Laika gaitā rakstības ziņā vairākas reizes mainījies vārds, kuru senāk pazina ar nosaukumu „*šampons*”, kuru mūsdienās aizstājis visiem labi zināmais „*šampūns*”. Sakarā ar 1908. gadā pieņemtajiem latviešu valodas ortogrāfijas likumiem, vairākām skaņām lietojamas mīkststīnājuma zīmes, piemēram, ‘*ġ*’, ‘*ļ*’, ‘*ņ*’ un ‘*ŗ*’, tādējādi agrāk lietots vārds „*gaŗi mati*”. 1919. gadā, līdz ar kara sākšanos, tika pārtrauktā mīkstā ‘*ŗ*’ lietošana un turpmāk augstākminēto jēdzienu rakstīja kā „*gari mati*”. Tajā pašā gadā tika pieņemts arī kāds jau iepriekš zināms ortogrāfijas likums, kurš mūsdienās vairs nav sastopams. Pēc šī ortogrāfijas likuma rakstīti vārdi „*friseere*”, „*juhras-smilschu mandelklījas*”, „*odeeris*”

un daudzi citi vārdi un vārdu savienojumi, kuru rakstība mūsdienās mainījusies. Tāpat vērā ņemami arī citi valodas likumi, kuri laika gaitā mainījušies, piemēram, līdzskaņu mija vārdā ‘uzacis’. Agrāk vārdam „uzacis” bija raksturīga līdzskaņu mija, tāpēc bija sastopami tādi vārdu savienojumi kā „*uzaču kopšana*”. Mūsdienu latviešu valodā nolemts, ka vārdam ‘uzacis’ nav raksturīga līdzskaņu mija, tāpēc, saskaņā ar šo likumību, iepriekšminētais vārdu savienojums rakstāms kā „uzacu kopšana” un ir pilnībā aizstājis iepriekšējo gadu rakstību. Atšķirības rakstībā manāmas ne tikai mīkstinājuma zīmju lietojumā, bet arī garumzīmju lietojumā. Ņemot vērā 1908. gadā izdotos ortogrāfijas likumus, nav bijusi nepieciešamība lietot garumzīmes svešvārdos, tāpēc izveidojusies interesanta rakstība, kur katrs garumzīmes lieto pēc saviem ieskatiem. Saskaņā ar šo likumu sastopami tādi vārdi un vārdu savienojumi kā „*dzeltēni plankumi*”, „*operātīvā ādas nostiepšana*”, „*kosmetikas kabinets*”, „*krems*”, „*puderis*”, „*kosmete*” un daudzi citi. Mūsdienās šo vārdu rakstība ir skaidra, jo ir zināms, kur garumzīmes jāliek un kur ne, tāpēc arī visi šie vārdi aizstāti ar mūsdienu ortogrāfijas likumiem atbilstošiem vārdiem.

Šādi un daudzi citi vārdi un vārdu savienojumi sastopami līdz pat 20. gadsimta otrajai pusei, kad latviešu valoda un tās likumi sāka nostiprināties. Visstabilākā situācija valodā bijusi 20. gadsimta beigās, kad bija izveidojušies konkrēti ortogrāfijas, gramatikas un citi latviešu valodas likumi. Darba ietvaros autore pētījusi ierobežotu skaitu periodisko izdevumu, tāpēc arī uzskaitīto vārdu un vārdu savienojumu skaits ir ierobežots, tomēr šo uzskaitījumu varētu turpināt, pievienojot sarakstam papildus aspektus, pēc kuriem iespējams sadalīt vārdus grupās un pēc tam arī analizēt.

Šajā nodaļā aprakstīti periodikā sastopamie ar skaistumkopšanas jomu saistītie vecvārdi, kuri sargrupēti ņemot vērā to piederību latviešu valodas vārdšķirām, kā arī ņemot vērā vārdiem un vārdu savienojumiem raksturīgās ortogrāfijas īpatnības. Nākamajā nodaļā aplūkota ar skaistumkopšanas jomu saistīto aizguvumu tulkošanas situācija latviešu valodā.

IV SITUĀCIJA AIZGUVUMU TULKOŠANAS JOMĀ

Aizguvumi visos laikos un arī dažādās situācijas saistīti ar valodu savstarpējiem kontaktiem, respektīvi, kad divas valodas nonāk savstarpēja kontakta situācijā, veidojas aizgūšanas process. Kā savā darbā „*Aizgūtā frazeoloģija latviešu valodā 19. – 21. gs.*” norāda Veisbergs, aizguvumu ienākšana no vienas valodas citā balstīta uz indivīda, grupas vai kopienas divvalodību.” (Veisbergs, 2012: 30). Lai vienas valodas lietotāji spētu aizgūt no kādas citas valodas vai tās lietotājiem, pirmajiem nepieciešamas otrās valodas zināšanas. Latviešu valodai bijis ciešs kontakts ar vairākām valodām, senāk tās bija vācu un krievu valoda. Ietilgūtais latviešu valodas kontakts ar krievu un vācu valodu radījis plašu aizguvumu ieplūšanu latviešu valodā tieši no šīm abām valodām. Laika gaitā liela daļa vācu valodas aizguvumu no latviešu valodas pazuduši, vai saglabājušies tajā pārsvarā tikai kā barbarismi vai arhaismi, līdzīga situācija valda arī krievu valodas aizguvumu vidū. (Veisbergs, 2012: 30). 21. gadsimtā latviešu valodai, līdzīgi kā daudzām citām valodām un kultūrām, ir bijis un joprojām ir ciešs kontakts ar angļu valodu. No angļu valodas aizgūtos vārdus sauc par „anglicismiem”. Angļu valoda latviešu valodu ietekmē ne tikai ar leksiskajiem aizguvumiem, bet arī ar semantiskajiem aizguvumiem, iepriekšējos gados latviešu valodā ieplūdušo aizguvumu nomaiņu, nozīmju maiņu, jaunu vārddarināšanas veidu rašanos un to popularitātes maiņu. (Veisbergs, 2009: 212).

Latviešu valodā 21. gadsimtā galvenokārt dominē divas anglicismu tematiskās grupas – ar datortehniku jeb informācijas tehnoloģijām saistītie termini un muzikālās industrijas leksika. (Veisbergs, 2013: 143). Šīs divas grupas nebūt nav vienīgās tematiskās anglicismu grupas latviešu valodā, jo daudz dažādu anglicismu latviešu valodā ienākuši arī līdz ar skaistumkopšanas jomas attīstību 21. gadsimtā. Pēc 1995. gada Latvijas skaistumkopšanas tirgū ieplūda daudz jaunu skaistumkopšanas produktu, kā arī daudz jaunu skaistumkopšanas procedūru. Jaunajiem jēdzieniem uzreiz neuzradās tulkojumi latviešu valodā, taču ar laiku, līdz ar latviešu valodniecības un tulkošanas nozares attīstību, liela daļa aizguvumu tulkota latviešu valodā.

Tā kā latviešu valodai raksturīga latviskošanas tradīcija, ir ierasts jauniegūtajiem vārdiem atrast atbilstošus latviskotus terminus, tieši tādēļ ir sastopami vairāki aizguvumu tulkošanas paņēmieni. (Veisbergs, 2005: 187). Galvenie no tiem ir *kalkošana*, *transkripcija* un *transliterācija*. Katrs paņēmiens ir savā ziņā unikāls. Piemēram, *kalks* ir „vārds vai vārdu savienojums, kura morfoloģiskā vai semantiskā struktūra veidota pēc konkrēta citas valodas

parauga, parasti, burtiski pārtulkojot citvalodas vārda vai teiciena sastāvdaļas.” (VPSV, 2007: 178). Piemēram, matu kopšanas līdzekļu nosaukumu vidū sastopams termins „*matu fiksators*”, dabīgo skaistumkopšanas un ārstniecības produktu vidū sastopama „*aloja*” un daudzi citi. Otrais, nozīmīgākais tulkošanas paņēmiens ir *transkripcija*, kuram, jo tas ir „pieraksta paņēmiens, kurā ar nosacīti pieņemtu zīmju sistēmu pēc iespējas precīzi atspoguļo runu.” (VPSV, 2007: 408). Šo paņēmienu pieņemts izmantot gan lingvistisko pētījumu vajadzībām, gan vienas uz izrunu balstītas rakstības atveidei citā rakstībā, piemēram, angļu valodas rakstības atveidei latviešu valodā, kā arī angļu valodas terminu rakstības atveidei latviešu valodā. Turpretī *transliterācija* ir „vienas valodas, vienas grafētikas sistēmas burtu un burtkopu rakstījuma atveidošana ar atbilstošiem citas sistēmas burtiem un burtkopām.” (VPSV, 2007: 409). Ar šo paņēmienu, kā arī ar vairāku citu tulkošanas paņēmienu palīdzību, valodnieki un tulkotāji veicina aizguvumu iekļaušanos latviešu valodā.

Šajā nodaļā aprakstīta situācija aizguvumu tulkošanas jomā, kā arī pieminētas galvenās aizguvumu tulkošanā izmantotās tulkošanas stratēģijas. Nākamā nodaļa satur pārskatu par dažādiem laika periodiem raksturīgo skaistumkopšanas jomas vārdu krājumu un tā analīzi.

V RETROSPEKTĪVS VĀRDU KRĀJUMA PĀRSKATS DAŽĀDOS LAIKA PERIODOS

Darba praktiskās daļas ietvaros autore pētījusi publiski pieejamos preses izdevumus, kas izdoti dažādos laika posmos – no 1926. gada līdz 1939. gadam, no 1940. gada līdz 1990. gadam, un no 1991. gada līdz pat mūsdienām. Izpētītas arī vairākas, dažādos laika posmos izdotas, ar skaistumkopšanas jomu saistītas grāmatas. Pētot preses izdevumus, galvenā uzmanība pievērsta sieviešu auditorijai domātajiem žurnāliem – „*Sievietes Pasaule*”, „*Sieviete*”, „*Darba Sieviete*”, „*Atpūta*”, „*Zeltene*”, „*Padomju Latvijas Sieviete*”, „*Santa*”, „*UNA*”, „*Pastaiga*”, „*Ieva*”, „*Cosmopolitan*” un „*Shape*”. Šajos žurnālos visbiežāk sastopami raksti, reklāmas un cita veida informācija, kas saistīta tieši ar skaistumkopšanas jomu. Visus preses izdevumos atrastos terminus un jēdzienus, kas saistīti ar skaistumkopšanu, autore apkopojusi vārdnīcā, kurā tie sakārtoti hronoloģiskā un alfabētiskā secībā.

Turpmākajās nodaļās aprakstīti dažādi laika posmi, ar tiem saistītie preses izdevumi un tajos atrastie skaistumkopšanas jomas termini un jēdzieni. Katram laika posmam atvēlēta sava nodaļa, kurā aprakstīti visi augstākminētie aspekti.

5.1 SKAISTUMKOPŠANAS TERMINOLOĢIJA NO 1926. GADA LĪDZ 1939. GADAM

Līdz ar kara beigām, līdztekus pārmaiņām dažādās dzīves jomās, notika būtiskas pārmaiņas arī Latvijas sabiedrībā – sievietes izcīnīja savu vietu līdzās vīriešiem gan uz politiskās skatuves, gan sabiedriskajā dzīvē. Latvijas sievietes sāka iesaistīties politikā, veidot savas organizācijas, sākās pat īpašu, sievietēm domātu žurnālu izdošana. No 1923. līdz 1930. gadam iznāca žurnāls „*Darba Sieviete*”, no 1924. līdz 1927. gadam iznāca ilustrēts mēnešraksts „*Sieviete*”, kurš vēlāk pārtapa par žurnālu „*Jaunā Sieviete*”, taču vispopulārākais no tā laika žurnāliem bija „*Zeltene*”, kurš iznāca laika posmā no 1926. līdz 1940. gadam. (Tiešsaiste 3). Tika izdoti arī citi žurnāli, taču to pastāvēšanas laiks bija pārāk īss, lai tie kļūtu par plaši pazīstamiem un lasītāju mīļiem žurnāliem. Šis bija laiks, kad radās daudzveidība – frizūrās, kosmētikā, uzvedībā – iepriekšminētie žurnāli šo jauno informāciju darīja zināmu plašākam cilvēku lokam – žurnāla abonētēm, sievietēm no dažādiem sabiedrības slāņiem, un nereti arī vīriešiem. Šī laika posma žurnālos reti pieminēta skaistumkopšana, ar to saistītus terminus un dažādus ‘neterminus’ galvenokārt var pamanīt reklāmās, vēlāk arī ar skaistumkopšanu saistītos rakstos, kuru diemžēl ir

gaužām maz, taču tas nav šķērslis pētījuma veikšanai. Iespējams, sievietes skaistumkopšanas gudrības nodeva viena otrai – draudzene citai draudzenei, māte meitai vai tieši otrādi – meita mātei un tā tālāk, un tieši tāpēc žurnāli nevarēja lepoties ar informācijas pārbagātību. Šo iemeslu dēļ darbā aplūkoti ne tikai dažādi raksti par kosmētiku un skaistumkopšanu, bet arī reklāmas, kurās ražotāji reklamējuši produktus un pakalpojumus. Šīs nodaļas ietvaros darba autore pētījusi žurnālu „Zeltene”, „Sieviete”, „Jaunā Sieviete” un „Atpūta” izdevumus no 1926. līdz 1939. gadam.

Žurnāls „Sieviete” bija ilustrēts ģimenes žurnāls nacionāli ētiskai audzināšanai, veselības kopšanai, daiļrakstniecībai un mājturībai. Dažādos žurnāla izdevumos sastopams liels skaits daiļliteratūras darbu un maz svarīgas informācijas par politiku, pasaulē notiekošo, skaistumkopšanu un citām tēmām.

Žurnāls „Zeltene” bija pirmās Latvijas Republikas laika stabilākais un visilgāk pastāvošais žurnāls, kurš deva Latvijas sievietēm padomus par bērnu audzināšanu, ģimenes dzīvi, skaistumkopšanu un citām dzīves jomām. Pirmo gadu izdevumos redzams, ka par skaistumkopšanu tiek runāts maz – sastopamas reklāmas, kas saistītas ar skaistumkopšanu un kosmētiku, un nedaudzi raksti par jau pieminētajām tēmām.

Žurnālos pārsvarā sastopami raksti par jau iepriekš pieminētajām tēmām – mājturību, bērnu audzināšanu, fiziskās veselības kopšanu, ēst gatavošanu un pat horoskopiem. Kopumā izpētītajos žurnālos nebija daudz informācijas par skaistumkopšanu, tomēr katrā žurnālā atrodams vismaz viens vai pat vairāki nelieli raksti par šo tēmu un dažas skaistumkopšanas produktu un pakalpojumu reklāmas, kuras atkārtojas vairākos žurnālu numuros. Sākotnēji žurnāli nesaturēja attēlus un zīmējumus, taču ar katru nākamo izdevumu redzams, kā izmainījies žurnālu izskats un saturs - reklāmas kļuva sarežģītākas, parādījās vienkārši melnbalti zīmējumi, pēc tam arī krāsas, galvenokārt sarkanā, zilā un zaļā, vēlāk zīmējumus sāka aizstāt fotogrāfijas. Šajā nodaļā termini pieminēti un analizēti neatkarīgi no to alfabētiskās kārtības, taču ievērota hronoloģiskā secība.

Pirmais termins, kuru sastopam atverot 1926. gada žurnāla „Sieviete” janvāra numuru, ir „**atropēns**”. Tas minēts rakstā par acu un ausu kopšanu, kurš ir pirmais ar skaistumkopšanu saistītais raksts šajā žurnālā. Meklējot terminu tiešsaistes terminu datubāzēs, piemēram, akadēmiskajā terminu datubāzē *Akadterm.lv*, minēto jēdzienu atrast neizdodas. Arī ierakstot vārdu ‘atropēns’ interneta meklētājā, neizdodas atrast neko, kas atbilstu šim vārdam. Plašākas

informācijas iegūšanas nolūkos, jālasa viss žurnāla raksts, kurā atrasts šis termins. Raksta pirmais teikums sniedz meklēto atbildi – „Ar atropēnu mākslīgi izsauktais acu mirdzums ir acīm kaitīgs un nedara acis skaistas.” („Sieviete”, 1926(1): 17). Pēc šī teikuma izlasīšanas ir saprotams, ka pieminētais „**atropēns**” ir kāda ķīmiska viela. Interneta resursu izpēte dod vēlamu rezultātu, tiešsaistes skaidrojošā vārdnīca sniedz vārda „atropīns” definīciju – „indīgs alkaloīds, kuru iegūst no auga ar nosaukumu *Melnā velnoga* (latīniski *Atropa belladonna*) un, kuram piemīt inhibitora iedarbība uz cilvēka veģetatīvo nervu sistēmu. To lieto arī kā pirmsanestēzijas līdzekli, lai paātrinātu sirdsdarbību, kā arī lai paplašinātu acu zīlītes” (Tiešsaiste 4). Var secināt, ka tekstā pieminētais „atropēns” ir iepriekš definētais „atropīns”. Saskaņā ar svešvārdu vārdnīcu, vārds „atropīns” cēlies no Latīņu valodas vārda „*Atropa belladonna*”, kurā tas apzīmē Melnās velnogas ģints nosaukumu. (Andersone, 2008: 89). 1926. gadā, laikā, kad izdots šis žurnāla numurs, bija citi ortogrāfijas un terminu atveides likumi, tāpēc, mainītā patskaņa dēļ, šis termins sākumā šķiet nepazīstams un nesaprotams. Lai vai kā, žurnāla „*Sievietes Pasaule*” 1937. gada izdevumā sastopams jēdziens „**atropīns**”, kurš gan izrunas, gan rakstības ziņā līdzinās mūsdienās lietotajam vārdam *atropīns*, to no mūsdienu termina šķir tikai vienas garumzīmes trūkums vārda rakstībā, kas skaidrojams ar ortogrāfijas īpatnībām.

Kādā reklāmā pieminēts jēdziens „**kosmetiskais kabinets**”, kurā tiek sniegti dažādi skaistumkopšanas pakalpojumi. Mūsdienās jēdziens „kabinets” asociējas ar ārsta kabinetu, kurā tiek veiktas ārstniecības procedūras, vai ar darbam paredzētu kabinetu. Tomēr šajā gadījumā vārds „kabinets”, visticamāk, nav uztverams burtiski, jo šis kabinets var būt arī parasta telpa, dzīvoklis vai vesela ēka, kurā tiek veiktas skaistumkopšanas procedūras. Mūsdienās šādu kabinetu sauc par *skaistumkopšanas salonu* vai *kosmētisko salonu*, retāk par *skaistumkopšanas kabinetu*. Nosaukums atkarīgs no sniegtajiem pakalpojumiem, ja pakalpojumi nav medicīniska rakstura, tad, visticamāk nosaukums ietvers vārdu *salons*, turpretī, ja procedūras ir medicīniska rakstura, tad vārds *salons* var būt izlaists un tā vietā lietots vārds *kabinets*. Piemērā redzama jau iepriekš pieminētā valodas īpatnība – garumzīmju trūkums svešvārdu rakstībā – *kosmētiskais kabinets*. Garumzīmju izmantošana šajā vārdu savienojumā novērojama tikai ap 1934. gadu, kad žurnālos sāk lietot mūsdienām raksturīgāku jēdziena formu, kas ir *kosmētiskais kabinets* – vārdā *kosmētiskais* parādās garais patskanis „ē”.

Iepriekš aprakstītajā reklāmā, pieminēti arī dažādi skaistumkopšanas pakalpojumi un procedūras, piemēram, „**elektrizācija**”, termins, kurš nākamajos žurnāla izdevumos, kā arī citos

tā laika žurnālos pamanāms bieži. Svešvārdu vārdnīcā atrodama vārda *elektrizācija* definīcija – „elektrizācija ir ārstēšana ar elektrību.” Definīcija ir konkrēta, un vārda nozīmi plašāk nepaskaidro, taču saprotams, ka tā ir viena no procedūrām, kuru piedāvā jau pieminētais skaistumkopšanas kabinets un kā teikts definīcijā, tā saistīta ar elektrības pielietošanu. Interneta resursu izpētes rezultātā sastopama skaistumkopšanas procedūra ar nosaukumu „elektrolīze”, jeb „elektrolīzes epilācija”, kas varētu būt „elektrizācijas” ekvivalents – „no *elektro* + franču *epilation* – matu izraušana, nevēlama apmatojuma likvidēšana ar elektrisko strāvu.” Saskaņā ar pieejamo informāciju, „elektrolīzes epilācija” ir viens no senākajiem un visplašāk izmantotajiem liekā apmatojuma iznīcināšanas paņēmieniem. (Tiešsaiste 5). Vairāki ar elektrību un epilāciju saistīti termini latviešu valodā ienākuši no franču valodas, tieši tāpat kā termini „elektrolīze” un „elektroepilācija”. (Andersone, 2008: 222).

Augstākminētā skaistumkopšanas kabineta pakalpojumu reklāma satur vairākus skaistumkopšanas procedūru nosaukumus, piemēram, „**manikirs**” un „**pedikirs**”. Šos abus terminus aplūkosim reizē, jo tie apzīmē vienas skaistumkopšanas jomas pakalpojumus. Manikīram ir sena vēsture, to pazina jau senajā Ēģiptē, kad faraonam bija pašam savi manikīra meistari jeb „Faraona nagu glabātāji un meistari” (Tiešsaiste 6). Abi vārdi rakstīti bez garumzīmēm, tādēļ saprotams, ka tie ir svešvārdi, kuri latviešu valodā ienākuši no kādas citas valodas un kultūras. Abi vārdi cēlušies no latīņu valodas; „manikīrs” – no latīņu *manus* (roka) + *cura* (kopšana). (Andersone, 2008: 511). „pedikīrs” savukārt cēlies no latīņu vārdiem *pedis* (kāja) + *cura* (rūpes). (Andersone, 2008: 635). Tā kā šie abi termini ir internacionāli, tie sastopami daudzās mūsdienu valodās, piemēram, franču valodā *manicure* un *pédicure*, angļu valodā *manicure* un *pedicure*, vācu *Maniküre* un *Pediküre*, kā arī krievu valodā *маникюр* un *педикюр*. Šajā laika posmā angļu un franču valodai nebija nozīmīga un tieša ietekme uz latviešu valodu, tādēļ var secināt, ka abi termini latviešu valodā ienākuši no kādas citas valodas, ar kuru latviešu valodai bija kontakts, piemēram, vācu vai krievu valodas.

Pie interesantām skaistumkopšanas procedūrām, līdztekus jau aprakstītajām, jāmin arī „**gaismas vanna**” un „**sutu vanna**”. Arī šīs procedūras minētas jau aprakstītajā reklāmā, tādēļ nav paskaidrots, ko sevī ietver vārdi *gaismas vanna* un *sutu vanna*. Procedūras nosaukums informē par to, kas ir katras procedūras pamatā; „**gaismas vanna**” noteikti saistīta ar gaismas pielietošanu, iespējams, sauļošanās nolūkos. Turpretī „**sutu vannas**” nosaukums liek domāt, ka terminā lietotais vārds *sutu* ir darbības vārda *sautēt* atvasinājums. Precīzāk sakot, vārda *sautēt*

atvasinājums ir vārds *sutināt*, un no šī atvasināts vārds „sutu”. Saskaņā ar *Letonika.lv* skaidrojošo vārdnīcu, vārda „suta” sinonīms ir „tvaiks”. Ar vārdiem „sutu wanna” domāta sejas vai visa ķermeņa pakļaušana ūdens, ēteriskās eļļas, vai cita kosmētiskā līdzekļa tvaiku iedarbībai. Mūsdienās šāds jēdziens nav sastopams bieži, tomēr joprojām sastopama šāda procedūra, taču iepriekšējais nosaukums aizstāts ar citu – „**sejas tvaicēšana**”. Jaunais procedūras nosaukums atbilst mūsdienu skaistumkopšanas jomas terminoloģijai un arī vispārīgajai latviešu valodas leksikai. Saskaņā ar pieejamajiem informācijas avotiem, mūsdienās procedūra nav izplatīta un skaistumkopšanas nozares speciālisti iesaka atturēties no šādas procedūras veikšanas. „Jāaizmirst sejas tvaicēšana. Kādreiz poru paplašināšanai tvaicēšanu ieteica gandrīz ikvienai sievietei, taču katrai ādai šī metode neder. (..) Mājas apstākļos pareizi šo procedūru grūti veikt tā, lai tai būtu labvēlīgs efekts, tāpēc speciālisti iesaka vispār aizmirst par šo metodi.” (Tiešsaiste 7). No šī saprotams, ka gan procedūra, gan iepriekšējais procedūras nosaukums pazudis no latviešu valodas un skaistumkopšanas jomas.

Nākamais jēdziens ir „**nevēlamo matu iznīcināšana**”, kurš dažādos rakstos un reklāmās sastopams bieži. Vārdu salikumu „nevēlamo matu iznīcināšana”, mēdz lietot arī mūsdienās, tomēr skaistumkopšanas nozarē šis jēdziens aizstāts ar vairākiem citiem, īsākiem terminiem, kuri apzīmē ar „nevēlamo matu iznīcināšanu” saistītas procedūras, piemēram, „vaksācija”, „epilācija”, „depilācija”, „skūšana” un citi. 1926. gadā, kad izdots žurnāla „*Sieviete*” pirmais numurs, visi augstākminētie liekā apmatojuma iznīcināšanas veidi nebija zināmi, tāpēc ikdienā lietoja šo procedūras nosaukumu – „nevēlamo matu iznīcināšana”. Jēdziens, iespējams, ņemts no angļu valodas „unwanted hair removal” un tulkots latviešu valodā, taču iespējams, ka tas radies latviešu valodā un nav ne aizgūts, ne tulkots. Iespējams, ka latviešu valodnieki vai valodas lietotāji izdomājuši procedūras aprakstošo nosaukumu, kurš ar gadiem mainījies, jo attīstījusies latviešu valoda un skaistumkopšanas joma, tāpēc valodā ienākuši arī jauni procedūru nosaukumi.

Līdztekus skaistumkopšanas procedūru un produktu nosaukumiem, sastopami termini, kas apzīmē ādas un matu defektus. Daži defektu piemēri ir „**kārpas**”, „**pinnes**”, „**sari**”, un „**blaugznas**”. Sastopami arī citi jēdzieni, taču šie ir visbiežāk sastopamie, tāpēc darbā apskatīti šie jēdzieni. Vārds „kārpas” latviešu valodā, iespējams, ienācis no angļu valodas. Veicot interneta resursu izpēti, atrodams angļu valodas termins, abreviācija „CARP”. Ar šīs abreviācijas palīdzību saīsināts ādas defekta „*Confluent and reticulated papillomatosis*” pilnais nosaukums. Izpētot iepriekšminēto abreviatūru, atklājas, ka CARP raksturojams kā „pelēcīgi zili brūns, 1-5

mm plats, plakans, zvīņains kārpai līdzīgs izcilnis.” (Tiešsaiste 8). Tas neatbilst vārda „kārpā” latviskajai definīcijai, kas skan šādi – „kārpā ir infekcioza labdabīga ādas slimība, ko ierosina vīruss.” (Tiešsaiste 9). Angļu valodā vārds „kārpā” atšķiras no augstākminētās abreviācijas, kā arī no latviešu valodā lietotā vārda. Angļu valodā, lai apzīmētu infekciozu labdabīgu ādas slimību, ko ierosina vīruss, lieto vārdu „*wart*”, kuram, ir līdzība ar latviešu valodā lietoto vārdu „kārpā”. Termins „pinne”, kā ādas defekta apzīmējums, dažādos laika posmos aizstāts ar sinonīmiem, piemēram, „pumpa”, „pūtīte”, „pūte”, „akne” un citi. Visi šie vārdi sastopami arī konkrētā laika posmā, kā arī citu laika posmu žurnālos un dažādos, ar skaistumkopšanas nozari saistītos, rakstos. Saskaņā ar *Letonika.lv*, vārds „pinne” angļu valodā tulkojams kā „acne”, turklāt, „melna pinne” tulkojama kā „blackhead”. (Tiešsaiste 10). Tātad, gan „acne”, gan „blackhead” latviešu valodā apzīmē divus līdzīgus terminus – „pinne” un „melnā pinne”. Par ādas defektu ar nosaukumu „sari”, nav atrodama terminu paskaidrojoša informācija. No senākiem laikiem nākusi tradīcija jaundzimušajiem pirtī izdzīt „sarus”, taču nav saprotams, vai tādi paši sari sastopami arī skaistumkopšanas jomā. Iespējams, ar vārdu „sari” domātas mazas, asas pumpiņas, kuras rodas kairinājuma ietekmē. Plašāku informāciju atrast nav izdevies. Augstāk minēts jēdziens „blaugznas”, kurš pieskaitāms pie ādas defektiem. Kādā no 1926. gada žurnāla „*Sieviete*” numuriem sastopams raksts par matu kopšanu, kurā minētas divu veidu blaugznas – „**slapjās blaugznas**” un „**sausās blaugznas**”. Dažādās, angļu valodā rakstītās interneta vietnēs, atrodama informācija gan par slapjajām, gan sausajām blaugznām. Turpretī latviešu valodā šāda informācija nav atrodama, meklējot iespējams atrast tikai neprecīzus tulkojumus no kādas nezināmas valodas, iespējams no angļu valodas. Šie teksti nesniedz nepieciešamo informāciju, tāpēc nākas secināt, ka slapjo un sauso blaugznu jēdziens latviešu valodā ienācis no citas valodas. Vēlākos žurnālu izdevumos sastopama informācija par matu kopšanu, minētas blaugznas, bet iepriekšējos gados minētais blaugznu iedalījums sausajās un slapjajās blaugznās nav sastopams.

Kosmētiskās procedūras sevī ietver arī masāžu, piemēram „**ķermeņa masažu**”, „**sejas masažu**”, „**roku masažu**”, „**kāju masažu**” un pat „**galvas masažu**”. Šīs un arī citu ķermeņa daļu masāžas veiktas, izmantojot dažādas tehnikas un skaistumkopšanas līdzekļus, piemēram „**rožu ūdeni**”. Laika gaitā no vārdu savienojuma „rožu ūdens”, labskanības vai saprotamības nolūkos izveidots mūsdienās lietotais termins „rožūdens”. Vārds „masāža” cēlies no franču valodas vārda „*massage*”, kas latviešu valodā tulkojams kā „masēt”. Līdzīgi vārdi šim sastopami

arī arābu un latīņu valodā. (Tiešsaiste 11). „Sejas masažu” mēdza saukt arī par „**ģīmja masažu**” – termini atšķiras leksiskajā ziņā, taču jēdzieniski, tie pauž vienu un to pašu domu. Saskaņā ar „*Latviešu etimoloģijas vārdnīcu*”, vārds „ģīmis” latviešu valodā sastopams jau kopš 17. gadsimta, kad tam bijušas arī paralēlformas, piemēram, vārds „ģīme”, kas dominēja 17. gadsimta rakstos. Šajā laikā abas formas tikušas arī diferencētas – „ģīmis” kā sinonīms vārdam „vaigs”, turpretī „ģīme”, kā apvidvārds, kas izsaka jēdzienu „forma” vai „figūra”. (Karulis, 2001: 332). Par spīti tam piemītošajai negatīvajai nokrāsai, vārds „ģīmis”, kurš ir arī barbarisms, dažādos reģionos tiek lietots arī mūsdienās un šķiet, latviešu valodā šis vārds iesakņojies. (Tiešsaiste 12).

Ādas kopšanas un skaistumkopšanas kopējā problēma agrāk bijusi „**vasaras raibumu**” parādīšanās un atbrīvošanās no tiem. Dažādos laikos „vasaras raibumiem” doti atšķirīgi nosaukumi – „**vasaras laukumi**”, „**tetera raibumi**”, „**saules zīmes**” un jau pieminētie „**vasaras raibumi**”. Pēdējais nosaukums sastopams arī mūsdienās, turklāt, ne tikai latviešu valodā, bet arī citās valodās. Piemēram, vācu valodā „vasaras raibumus” sauc par „Sommersprossen” – „Sommer” – „vasara” un „sprossen” – „dīgt”. Turpretī angļu valodā „vasaras raibumus” sauc par „freckles”, tāpēc latviešu valodā šis termins, visticamāk, nav aizgūts no angļu valodas. Vasaras raibumu sinonīms „**tetera raibumi**” šķiet nedzirdēts un interesants nosaukums, tādēļ to papētīsim sīkāk. Interneta resursos atrodamā informācija nesniedz skaidrojumu, kāpēc vasaras raibumus agrāk pieņemts saukt par tetera raibumiem. Kādā informācijas resursā atrodams raksts par „*Raķeļa tēvu Rubeni*”, kurā minēts vārds „teteris”. Izpētot šo informācijas avotu, saprotams, ka senāk par teteri sauca putnu, kuru mūsdienās sauc par rubeni. Rakstā minēts, ka izplatīti ir abi vārdi, gan teteris, gan rubenis, taču iespējams, ka vārds „teteris” pazīstams jomas profesionāļiem, ikdienas sarunvalodas lietotājiem. Rakstā par rubeņiem teikts, ka „mātiņa jeb vista ir par piektdaļu vieglāka un mazāka nekā tēviņš jeb gailis. Spalvu tērps tai pavisam neuzkrītošs, var teikt, maskējošs – pelēcīgi dzeltenbrūns, izraibināts ar tumšām svītriņām un punktiņiem.” (Tiešsaiste 13). Ņemot vērā rakstā sniegto informāciju, var secināt, ka nosaukums „tetera raibumi” cēlies no rubeņa mātiņas ārējā izskata. Tāpat par tetera raibumiem sacerēti seno laiku ticējumi, kuros teikts, kā no tiem atbrīvoties, piemēram, „ja grib tetera raibumus nodzīt, tad jāpārliccas pār skudru pūli un jāsplauj.” (Tiešsaiste 14). Izpētot žurnālus sastopams arī vasaras raibumu apkarošanas līdzeklis – tas ir „**Eģiptiešu krēms pret vasaras raibumiem**”. Reklāmā nav sniegta plašāka informācija par šo līdzekli, pieminēts vien līdzekļa tematiskais nosaukums –

„Kleopatra”. Tā kā Ēģiptē ir saulains un silts klimats, krēma nosaukums sasaistīts ar šo valsti, lai, ieraugot Ēģiptes vārdu nosaukumā, patērētāji izvēlētos tieši šo līdzekli.

Šī laika posma žurnālos reti sastopama informācija par skaistumkopšanu vīriešiem. Iespējams, šāda situācija izveidojusies, jo par skaistuma etalonu uzskatīja sievieti, kurai bija vienmēr labi jāizskatās, jābūt koptai un sapostai. Vīrietis šajā laikā bija naudas pelnītājs, stiprais dzimums, kuram jāizskatās vīrišķīgam. Šī iemesla dēļ pirmais ar vīriešu ārējo izskatu un tā uzlabošanu saistītais raksts informē lasītājus par bārdas un ūsu kopšanu. Rakstā nav plaši aprakstīta bārdas kopšana, taču pieminēti galvenie pieturas punkti. Pieminēšanas vērts ir jēdziens „**bārzda**”. Tas šķiet dzirdēts pasakās un ticējumos, taču patiesībā tas ir mūsdienās lietotā vārda „bārda” sinonīms, kurš sastopams dažos Latvijas apvidos un latviešu valodas izloksnēs, tāpēc tas ir apvidvārds. (Karulis, 2001: 108). Līdzās šim atrodams arī ar bārdas kopšanu saistīts jēdziens – „**bārzdas nazis**”, kurā iekļauts šis pats apvidvārds „bārzda”. Šis jēdziens vēlākos gados aizstāts ar citu variantu – „bārdas nazis”, kurš no pirmā jēdziena atšķiras tikai ar ‘z’ burta neesamību vārdā „bārda”. Vēlākos gados „bārzdas nazis” aizstāts ar citu sejas apmatojuma kopšanas rīku, piemēram, 1937. gada žurnāla „*Sievietes Pasaule*” izdevumā sastopams jēdziens „**žileta pašrazētājs**”. Vārdu „žileta” mūsdienās aizstājis vārds „žilete”, kuram konkrētajā jēdzienā ir mūsdienām neierasta un tā laika latviešu valodas ortogrāfijai raksturīga forma, taču vārds „pašrazētājs” nav latviešu cilmes vārds. No vārda īpatnējās formas saprotams, ka tas latviešu valodā ienācis no kādas citas valodas, piemēram, *Letonika.lv* atrodams krievu valodai raksturīgs darbības vārds „*резать*”, kas latviešu valodā tulkojams kā darbības vārds „griezt”. (Tiešsaiste 15). Var secināt, ka ar jēdzienu „žileta pašrazētājs” domāta ierīce, kura nogriež lieko sejas apmatojumu ar žiletas palīdzību. Vēlākos gados šo no krievu valodas aizgūto jēdzienu aizstāj citi termini, piemēram, vienkārši „žilete”, „skuveklis” un citi.

Daudzos žurnālu izdevumos sastopami vārdi, kurus iespējams izrunāt dažādos veidos, šiem vārdiem ir arī atšķirīgi locījumi, piemēram, vārds „**poras**” var tikt rakstīts arī kā „**pores**”, vai „**pori**”. Vienā rakstā autors lieto locījumu „Šie *pori* var tikt iznīcināti..”, taču citā rakstā sastopams – „melnās *pores* ir īpaši nepatīkamas..”, tās sauc arī par „**melnajām punktiņām**”, „**melnajām punktiņām**”, vai, 1930. gadā, „**melnajām punktiņām**”. Ikvienā kontekstā jāspēj saprast, kas slēpjas zem katra vārda, jo to locījumi var atšķirties. Saskaņā ar tiešsaistes skaidrojošajā vārdnīcā *Tezaurs.lv* atrodamo definīciju, „pora” ir „sīka atvere (organisma, tā daļas virsmā)”. (Tiešsaiste 16). Kādā ar skaistumkopšanu saistītā reklāmā atrodams jau iepriekš

pieminētais jēdziens „sari”, no konteksta saprotams, ka ar šo jēdzienu apzīmēts sejas ādas defekts. Kādā 1930. gada žurnāla izdevumā ievietots raksts par „melnajām punktiņām”, un par tām teikts: „Te viņas, izspiežot ir tievu melnu matiņu veidā, dažreiz kā melnas, asas punktiņas it kā ādas virspusē, kamēr pie taukainas ādas – līdzīgas maziem baltiem tārpiņiem ar melnu galiņu.” („Zeltene”, 1930(5): 19). No šī secinām, ka reklāmā pieminētie „sari” ir vēlāk sastopamās „melnās punktiņas”, kuras vizuāli līdzinās sariem. Vārda izcelsme meklējama klasiskajās valodās, piemēram, latīņu, grieķu, vēlāk arī franču un angļu valodā. Tāpat vārda rakstība un izruna – krievu, angļu un vācu valodās šo vārdu raksta un izrunā līdzīgi kā latviešu valodā – angļu valodā „pore”, krievu valodā „popa” un vācu valodā „Pore”. (Tiešsaiste 17). Nav viegli nosakāma valoda, no kuras latviešu valodā ienācis šis vārds. Vēlāko gadu žurnālu izdevumos galvenokārt sastopams viens variants – „poras”, kuru lietojam arī mūsdienās. Turpretī visi augstākminētie „poru” nosaukumi, kas sastāv no diviem vārdiem, šķiet radušies latviešu valodā, jo tie visi ir viena nosaukuma varianti, kurus lietojuši cilvēki dažādos Latvijas novados.

Kādā žurnāla „Zeltene” reklāmā tiek reklamētas smaržas; turpat sastopams vārdu savienojums „**parfimerijas fabrika**”. Vārds „**parfimerija**” nesatur garumzīmes, jo šajā laikā pastāvēja cits ortogrāfijas princips, un saskaņā ar to bija ierasts garos patskaņus vārdos apzīmēt tikai tad, ja tie maina vārda nozīmi. Līdztekus šim likumam, pastāvēja arī ortogrāfijas princips nelietot garumzīmes svešvārdos un vārdu savienojumā „**parfimerijas fabrika**” abi vārdi ir svešvārdi, kuriem garumzīmes nav nepieciešamas. (Tiešsaiste 18). Mūsdienās pareizrakstības likumi paredz garumzīmju lietošanu gan svešvārdos, gan latviešu cilmes vārdos, neatkarīgi no tā, vai garumzīmes klātbūtne maina vārda locījumu vai nemaina.

Reklāma, kurā attēlots matu kopšanas līdzeklis ar nosaukumu „AMAMI Shampoo”, sastopama žurnāla „Zeltene” otrajā numurā. Vārdam „šampūns” ir vairāki rakstības un izrunas varianti, kuri sastopami, jo matu kopšana bija viena no galvenajām skaistumkopšanas procedūrām. Kādā žurnāla „Sieviete” 1926. gada izdevumā sastopams vārds „šampons”, vēlāk sastopams netulkots šī vārda angļu variants „shampoo”, kā arī jēdziens „šķidrāis šampons”, vēlāk arī „šampūns”. Mūsdienās lietotais vārds „šampūns” šajos žurnālos atrodams krietni vēlāk. Vārda „šampūns” pirmsākumi meklējami hindu valodā, kurā vārds „campo” nozīmēja „piespiest” vai „nospiest”. Angļu valodas rakstu valodā šis vārds „shampoo” pirmo reizi parādījies 1762. gadā, kādā Turcijas iedzīvotāju ikdienas mazgāšanās rituāla aprakstā. Atšķirībā no ierastā šampūna pielietošanas veida, aprakstā teikts, ka ar šampūnu mazgā visu

ķermeni. Tikai 19. gadsimta sākumā vārds „šampūns” ieguvis tā īsto nozīmi, kura saglabājusies līdz mūsdienām. (Baldunčiks, 1989: 435).

1930. gadam skaistumkopšanas jomā raksturīga jaunu skaistumkopšanas produktu parādīšanās Latvijas tirgū, kā arī jaunu terminu parādīšanās latviešu valodā. Viens no šādiem terminiem ir jēdziens „**neutrālas ziepes**” sastopamais vārds „neutrāls”, kurš gan rakstības, gan izrunas ziņā nav raksturīgs latviešu valodai. Saskaņā ar *Svešvārdu vārdnīcu*, mūsdienās lietotais termins „neitrāls”, kurš ir termina „neutrāls” pēctecis, ir cēlies no latīņu valodas, kurā tas rakstāms kā „neutralis”, un tam piemīt nozīme „ne viens, ne otrs.”. Tomēr latviešu valodā tam ir cits skaidrojums – „tāds, kas neizraisa nevēlamas blakusparādības, kam nav specifiskas iedarbības, kas neizceļas ar ko īpašu, piem., neutrāla ziede.” (Andersone, 2008: 572). No definīcijā minētā piemēra noprotams, ka „neutrālas ziepes” nav vienīgais šāda veida jēdziens skaistumkopšanas, kā arī medicīnas jomā, jo sastopams arī jēdziens „neitrāla ziede”, kuram piemīt mūsdienu latviešu valodai raksturīgā rakstība, un citi. Tā kā vārds „neutrāls” nav latviešu cilmes vārds, tas aizgūts no kādas citas valodas. Vārds „neitrāls” vācu valodā un angļu valodā tulkojams kā „neutral”, no šī saprotams, ka vārds latviešu valodā ienācis no kādas no šīm valodām. Tā kā latviešu valodai pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados nopietnāks kontakts bijis ar vācu un krievu valodu, nekā ar angļu valodu, tad secinām, ka vārds „neutrāls” un vārda mūsdienīgā forma „neitrāls” aizgūta no vācu valodas.

1934. gadā Latvijā ienākušas jaunas vēsmas, jo skaistumkopšanas un ārstniecības jomā radusies jauna tendence – „**aistētiskā chirurgija**”. Žurnālā par jaunatklājumu teikts tā – „Līdzīgi vētras brāzienam uznākusi aistētiskās chirurgijas operāciju mode.” (Zeltene, 1934(16): 28). Jau no teksta saprotams, ka šī „mode” ir kaut kas jauns un iepriekš nebijis. No valodnieciskā viedokļa termina rakstība, un līdz ar rakstību arī tā izruna, ir īpatnēja, jo mūsdienu latviešu valodā nav ierasts ne burtu salikuma „ch”, ne vārda „aistētisks” lietojums, taču tas bijis pieņemams 1934. gadā. Tas skaidrojams ar 1908. gadā pieņemtajiem latviešu valodas ortogrāfijas likumiem, kuri paredz, ka latviešu valodas ortogrāfijā lietojams „ch”, un šāda rakstība saglabājusies līdz pat 1957. gadam, kad tika nolemts, ka „ch” rakstāms kā „h”. Tātad, saskaņā ar jaunajiem, 1957. gadā pieņemtajiem latviešu valodas ortogrāfijas likumiem, vārds „chirurgija” nu, iespējams, būtu jāraksta un arī jāizrunā kā „hirurgija”. Vārda „aistētisks” izcelsme meklējama grieķu valodā, kurā sastopams vārds „aisthētikos”. Mūsdienu latviešu valodas ortogrāfijas likumi paredz, ka svešvārdos rakstāms patskanis arī tad, ja aizgūvumvalodā

vārds satur divskani. Šeit minams jau apspriestais piemērs – „aistētiskā chirurgija”. Grieķu valodā vārds „aisthētikos” satur divskani, kurš šajā gadījumā izmantots arī latviešu valodā, taču mūsdienās, saskaņā ar ortogrāfijas likumiem, tas aizstājams ar vienu patskani „e”. (Tiešsaiste 18)

Pieminot no citām valodām aizgūtos terminus un jēdzienus, jāmin arī jēdziens „**maquillage**”. Tekstā aiz jēdziena, iekavās ierakstīts vārds „smiņķis”, kurš paskaidro, kas domāts ar iepriekšminēto terminu. Svešvārdu vārdnīcā atrodams termins „rūžs”, kurš franču valodā rakstāms kā „rouge”, un kuram latviešu valodā ir nozīme „sarkans; smiņķis”, kā arī termina definīcijā teikts, ka „rūžs” ir „kosmētikas līdzeklis dažādos sarkanas krāsas toņos vaigu, lūpu krāsošanai.” (Andersone, 2008: 779). Var secināt, ka „smiņķis” ir vārda „rūžs” sinonīms, tomēr tas nepaskaidro, kāpēc šis vārds atrodams iekavās aiz vārda „maquillage”. No vārda rakstības saprotams, ka vārds „maquillage” cēlies no franču valodas, to apstiprina arī tiešsaistes vārdnīcā atrodamais ieraksts, kurā teikts, ka vārds „maquillage” radies franču valodā un pirmo reizi lietots jau 1892. gadā. Ierakstam vārdnīcā nav pievienota definīcija, taču ir atrodami vārda sinonīmi, piemēram, „kosmētika”, „krāsa”, „smiņķis”, „*meikaps*” jeb „grims”. (Tiešsaiste 19). Jēdziens „maquillage” žurnālā sastopams, jo tas aizgūts no kāda skaistumkopšanas produkta oriģinālā nosaukuma franču valodā. Turpmākajos žurnāla izdevumos sastopams šī franču valodas termina latviskais variants, kurš neizklausās un neizskatās kā latviešu cilmes vārds. Šis termins ir „**makiažas līdzekļi**”, un, ņemot vērā iepriekšminēto franču valodas terminu, latviešu valodā tas tulkojams kā „grima līdzekļi”. Tā kā latviešu valodai šajā laika posmā bijis minimāls kontakts ar franču valodu, saprotams, ka vārds „makiaža” aizgūts no kādas citas valodas. Vārda izruna līdzinās krievu valodas vārdam „макияж”, un saprotams, ka, lai arī abās valodās krasi atšķiras vārda rakstība, līdzīgā izruna liek domāt, ka vārds „makiaža” latviešu valodā ienācis tieši no krievu valodas.

Skaistumkopšanas jomā sastopami interesanti jēdzieni, kuri lietoti pavisam neilgu laiku, jo tos aizstājuši latviešu valodas termini. Viens no šādiem jēdzieniem ir 1936. gada žurnālā „Zeltene” sastopamais vārds „**pūtiņi**” jeb „**pūtiņas**”, kā tas rakstīts turpmāk tekstā. Rakstā par ādas defektiem abi minētie vārda varianti lietoti pārmaiņus, tāpēc noprotams, ka abi vārdi ir viena vārda divas formas. Mūsdienās sastopams jēdziens, kurš līdzinās abiem iepriekšminētajiem vārdiem, tas ir „pūte” vai „pūtīte”, kura izcelsme meklējama latīņu valodā, kurā lietots vārds „pustula” ar nozīmi ‘pūtīte’ vai ‘tulzniņa’. Saskaņā ar *Skaidrojošo vārdnīcu*, „pustula” ir „maza, strutojoša pūtīte.” (Andersone, 2008: 710). Augstākminētie vārda „pūte” jeb „pūtīte” varianti,

skaidrojami ar daudzskaitļa lietojumu, bet meklējot informāciju par vārdu „pūtiņa” *Tezaurs.lv* tiešsaistes vārdnīcā, atrodama informācija, ka vārds „pūtiņa” ir vārda „pūta” deminutīvs, piemēram, vārdu savienojumā „vēja pūta”, jeb „vēja pūsma”, kā to pieņemts saukt mūsdienās. Kā zināms, abi augstākminētie vārda „pūte” varianti atrodami rakstā, kas saistīti ar ādas defektiem, tāpēc iespējams, ka „pūtiņas” un „pūtiņi” ir vārda „pūte” deminutīva formas dažādos locījumos.

Šajā nodaļā aplūkoti ar skaistumkopšanas jomu saistīti termini, kas sieviešu auditorijai domātajos žurnālu izdevumos sastopami no 1926. gada līdz 1939. gadam. Terminu ir daudz un tie viens no otra atšķiras ortogrāfijas, gramatikas un izrunas ziņā. Šajā nodaļā aplūkoti interesantākie un mūsdienās reti sastopamie termini un to varianti, kā arī dažādi, gan tieši, gan netieši terminu aizguvumi no citām valodām, ar kurām latviešu valodai bijis kontakts. Nākamajā nodaļā aplūkoti skaistumkopšanas jomas termini, kas sastopami laika posmā no 1940. gada līdz 1990. gadam, kā arī šajā laika posmā publicētajos, sieviešu auditorijai domātajos, žurnālu izdevumos.

5.2. PADOMJU LAIKA PERIODIKAS SPECIFIKA

Šajā nodaļā aplūkoti skaistumkopšanas termini, kas sastopami sieviešu auditorijai domātajos žurnālos, kas izdoti no 1940. – 1990. gadam. Iepriekšējā laika periodā, no 1926. gada līdz 1939. gadam, sieviešu auditorijai paredzēto žurnālu saturs bija vienveidīgs – tie bija papildīti galvenokārt ar dažādām ar mājsaimniecību saistītām pamācībām un pārsvarā melnbaltām reklāmām. Arī žurnālu kopējais dizains nebija uzrunājošs. Tikai trīsdesmito gadu otrajā pusē žurnālos parādījās krāsas, pārsvarā zilā, zaļā un sarkanā. Līdz ar žurnālu izskatu, mainījās arī to saturs - tika publicēti interesanti raksti par ārzemēs notiekošo, cilvēku sasniegumiem, bija sastopama arī politiska rakstura informācija, turklāt no daudziem rakstiem varēja smelties iedvesmu mājokļa iekārtošanā, apģērba izvēlē, bērnu audzināšanā un citās lietās. Visos laikos bijusi tendence žurnālos veidot jautājumu un atbilžu sadaļas – tādas bija sastopamas arī šī laika žurnālos, taču arī tās atšķīrās no iepriekš redzētajām tāda paša veida sadaļām. Tagad šajās sadaļās varēja lasīt daudzveidīgākus jautājumus par dažādiem ar veselību, izskatu un labsajūtu saistītiem jautājumiem. Cilvēki nekautrējās uzdot jautājumus par veselību, ne tikai par *porām* un *melnajām punktīm*, kā tas bija iepriekšējo gadu žurnālos. Jāpiebilst, ka perioda sākumā, pēc 1940. gada, žurnālos sastopams neliels skaits reklāmu un rakstu par skaistumkopšanu. Šīs nodaļas ietvaros pētīti žurnālu „*Atpūta*”, „*Sievietes Pasaule*” un „*Padomju Latvijas Sieviete*” izdevumi.

Galvenais skaistumkopšanas produkts, kura reklāmas sastopamas gandrīz katrā žurnāla „*Atpūta*” izdevumā, ir „**kalnusaule**”. No reklāmās, un vēlāk arī rakstos lasītā, noprotams, ka „kalnusaule” ir dabīgās Saules aizstājēja un mūsdienu solārija priekštece. Šis skaistumkopšanas produkts bieži pieminēts jau sākot ar 1926. gadu, taču 1940. gadā izmainījusies vārda rakstība, no „kalnu saules” tas pārtapis par salikteni „kalnusaule”. Nav saprotams, kāpēc no diviem atsevišķiem vārdiem izveidots viens vārds, iespējams tas darīts labskanīguma un saprotamības nolūkos.

Ierasti skaistumkopšanas līdzekļi, kuri sastopami visos laikos, ir „**puders**”, „**krems**”, „**ziepes**” un citi. Pirmo divu jēdzienu rakstībā nav lietotas garumzīmes. Varētu domāt, ka arī šeit spēkā ir jau pieminētie ortogrāfijas likumi, kas paredz, ka svešvārdu rakstībā garumzīmes nelieto. Tomēr tā nav, jo kādā žurnāla numurā atrodams vārds „krems”, taču jau nākamajā šis vārds aizstāts ar vārdu „krēms”, tieši tāpat kā ar vārdu „puders”, kurš aizstāts ar jēdzienu „pūderis”. Garumzīmju lietojums atkarīgs no žurnāla redaktora iegribas, drukas kļūdu ieviešanās

un rakstu autoru nevērības. Taču iespējams, ka garumzīmēm nav sevišķas nozīmes un katrs tās lietojis pēc saviem ieskatiem, tomēr biežāk šī īpatnība novērojama tieši svešvārdos, tāpēc vietām sastopami svešvārdi ar garumzīmēm, taču vietām tieši pretēji – bez tām.

Sievietes rūpējās ne tikai par savu izskatu kopumā, bet arī par atsevišķu ķermeņa un sejas daļu izskatu. Viens no šādam nolūkam paredzētajiem skaistumkopšanas līdzekļiem ir „**uzaču kopšanas krēms**”. Nosaukums informē lietotāju par krēma pielietošanas veidu, tomēr neierasts šķiet vārda „uzacis” locījums. Vārdam ‘uzacs’ nav raksturīga līdzskaņu mija, kā tas ir daudzu citu, šim līdzīgu vārdu gadījumā, tāpēc ģenitīva locījumā tas rakstāms kā „uzacu”, nevis „uzaču”. Par šo pārmaiņu, iespējams, atbildīgi tā laika ortogrāfijas likumi, kuri laika gaitā mainījušies, jo vēlākos žurnālu izdevumos sastopams mūsdienu rakstībai raksturīgais vārda locījums „uzacu”. Šeit minams arī kāds šim skaistumkopšanas produkta nosaukumam līdzīgs nosaukums – „**skropstu un uzaču kopšanas krēms**”. Arī šeit saskatāma nepareiza līdzskaņu mija, kas laika gaitā aizstāta ar līdzskaņu mijas neesamību.

Dekoratīvā kosmētika bija sastopama arī iepriekšējos gados, taču ar katru gadu dekoratīvās kosmētikas klāsts paplašinājies. Iepriekš bija sastopams jēdziens „puders”, taču šajā laika posmā parādījušies jauni produkti, tajā skaitā arī „**pūderkrēms**”, kurš, kā jau vēsta nosaukums, ir krēma un pūdera apvienojums. Jaunajam produktam bija nepieciešams arī jauns nosaukums, tādējādi radies saliktenis „pūderkrēms”. Jāpiebilst, ka iepriekš to sauca vienkārši par „pūdera kremu”. Tātad, izmainījušies ne tikai vārda forma, bet arī garumzīmju lietojums, jo saliktenī lietotas visas nepieciešamās garumzīmes, turpretī iepriekš lietotajā vārdu salikumā „pūdera krems” to nav vispār.

Daudzos žurnālu rakstos sīki un smalki aprakstīta arī šajā darbā jau pieminētā skaistumkopšanas procedūra – „masāža”, turklāt, tai ir daudz un dažādi pielietojumi, un tikpat daudz paņēmieni. Bieži pieminēta arī masāžas tehnika „pašmasāža”, kas sastopama arī mūsdienās. Viena no pašmasāžas tehnikām, kas paredzēta sejas masēšanai ir „**sejas ieklauvēšana**”, jeb bungošana ar pirkstiem pa seju, degunu, vaigiem, pieri un citām sejas daļām. Tā kā vārdi „klauvēt” un „bungot” ir sinonīmi, saprotams, ka iepriekšējos gados sastopamo masāžas tehniku „bungošana ar pirkstiem”, šajā laika periodā aizstājusi „sejas ieklauvēšana”. Ņemot vērā abu jēdzienu latvisko rakstību un izrunu, pieļaujams, ka vārdi nav aizgūti, bet radīti latviešu valodā.

Izpētītajos žurnālos daudz rakstīts arī par mutes higiēnu, un protams, zobu kopšanu. Sastopams ierastais zobu kopšanas produkts „zobu pasta”, taču vēlākos gados sastopams arī „**zobu krēms**”. Arī mūsdienās iespējams iegādāties „zobu krēmu”, tomēr tas nav tik izplatīts kā „zobu pasta”. Atšķirību starp abiem produktiem var atrast meklējot informāciju krievu valodā, jo jēdziens „стоматологический крем”, kas latviešu valodā nozīmē „stomatoloģiskais krēms” jeb, kā to sauc sarunvalodā, „zobu krēms”, saistīts ar medicīnisku nevis zobu kopšanu ikdienā. Šajā nodaļā aprakstītajā laikā periodā abi nosaukumi „zobu pasta” un „zobu krēms” lietoti kā sinonīmi, iespējams, tāpēc, ka zobu pasta bija kļuvusi ierasta un „zobu krēms” radies kā modes vārds jeb modes nosaukumu, kas piesaistījis cilvēku uzmanību.

Veselīgs uzturs arī pieskaitāms skaistumkopšanas procedūrām, tādēļ jāpiemin arī termins „**diete**”. Teksts, kurā sastopams termins, vēsta par veselīgu uzturu, pareizas ēdienkartes sastādīšanu un „dietes” ievērošanas īpatnībām, saprotams, ka vārds „diete” mūsdienās aizstāts ar vārdu „diēta”. Iespējams, vārds „diete” aizgūts no angļu valodas, kur „diēta” rakstās kā „diet”, latviešu valodā vārdam lielākoties saglabāta angļu valodas rakstība. (Tiešsaiste 20). Vēlākos gados mainījies vārda rakstība, patskani ‘e’ vārdā „diete” aizstāja patskanis ‘a’, tādējādi vārdu pieņemts rakstīt kā „diēta”. Iespējams tā bija pielāgošanās krievu valodai, kurā vārds rakstās kā „диета”, taču vēlākos gados vārds pārtapa formā, kurā tagad esam pieraduši to redzēt – „diēta”.

Ādas kopšanas sakarā pieminēti dažādi ādas tipi, no kuriem atkarīga ādas kopšanas līdzekļu un paņēmienu izvēle. Ierasti ādas tipus iedala šādi: „normāla āda”, „sausā āda”, „taukaina āda”, un „jaukta tipa āda” (Tiešsaiste 21). Žurnālos sastopami daudzi raksti par ādas kopšanu, kuros aprakstīti iepriekš minētie ādas tipi. Šiem ādas tipiem nereti doti atšķirīgi nosaukumi, piemēram „**vārīga āda**”. Saskaņā ar *Tezaurus.lv* tiešsaistes vārdnīcu, „vārīgs” ir „tāds, kam neliela iedarbība izraisa nevēlamas sajūtas, parasti sāpes (par cilvēkiem vai dzīvniekiem, to ķermeni, ķermeņa daļām)” (Tiešsaiste 22). Šim vārdam ir vairāki sinonīmi, divi no biežāk lietotajiem un dzirdētajiem ir „trausls” un „jūtīgs” (Kalniņa, 2013: 982). Mūsdienās izplatītākais termins ir „jutīga āda”, kurš ir termina „vārīga āda” sinonīms.

Viens no skaistumkopšanas produktiem, kuram ir daudz veidu un paveidu, ir „krēms”. Tas ir arī vārds, kuram ir daudz atvasinājumu, un viens no tiem ir „**aizsarg-krēms**”. Pirmā vārda daļa „aizsarg-”, bieži lietota citu skaistumkopšanas līdzekļu nosaukumos, piemēram, 1935. gadā bija sastopams „aizsarga puderis”, vēlāk sastopams „aizsarga pūderis”, taču 1937. gadā atrodams pat tāds termins kā „krēma aizsargkārtā”, un 1972. gadā „aizsargkrēms”. Ņemot vērā izpētītos

žurnālu izdevumus, tikai 1935. gadā šī termina rakstībā izmantota defise – „aizsarg-krems” un īsais patskanis ‘e’ vārdā „krems”, kurš latviešu valodā ir svešvārds. Defisei ir vairākas funkcijas, tostarp vārdu dalīšana zilbēs pārņemšanai jaunā rindā, taču latviešu valodā, citu valodu iespaidā, ieviesies nepareizs defises lietojums, kurš pastāvējis arī agrākos laikos. (Tiešsaiste 23). Šī termina gadījumā, defise saista kopā vienu patstāvīgu neatkarīgu vārdu „krems” ar vārdu „aizsarg”, kas atvasināts no lietvārda „sargs”, taču defise nav nepieciešama, jo šis vārds var funkcionēt kā saliktenis „aizsargkrēms”, kāds tas ir arī mūsdienās.

Agrāk, tāpat kā mūsdienās, tika plaši lietotas dažādu veidu ziepes, gan visa ķermeņa kopšanai, gan atsevišķām ķermeņa daļām. Vārds „ziepes” cēlies no angļu valodas, taču latviešu valodā ienācis no vācu valodas. **„Darvas ziepes”** lietoja visa ķermeņa, kā arī matu mazgāšanai, jo, saskaņā ar žurnālos sastopamo informāciju, darvas ziepes lietotas cīņā ar pinnēm, paplašinātām porām, kā arī blaugznām un citām ādas kaitēm. Šīs ziepes, atšķirībā no citām, skaistumkopšanā un ikdienas higiēnā plaši izmanto joprojām. Pastāvējuši arī citi ziepju izstrādājumi, piemēram, **„karbola ziepes”**, kuras pieminētas kādā reklāmā un netiek plaši lietotas mūsdienās. Nosaukums „karbola ziepes”, jau norāda uz ziepju sastāvu. Nepieciešams veikt pieejamo resursu izpēti, lai noskaidrotu produkta un tā nosaukuma izcelsmi. Karbola ziepes izgatavotas no karbolskābes, kas ir „vienkāršākais fenols, ko lieto organiskajā sintēzē”. (Tiešsaiste 24). Tātad „karbola ziepju” nosaukums cēlies no ziepju sastāvā esošās karbolskābes.

Kā jau iepriekš minēts, daudz aizguvumu latviešu valodā ienākuši arī no krievu valodas. Piemēram, vārds **„mačalka”**, nav latviešu cilmes vārds, tas aizgūts no krievu valodas, kurai konkrētajā laika posmā bijusi liela ietekme uz latviešu valodu. Krievu valodas vārds “mačalka” (*мачалка*) atvasināts no darbības vārda „мочить”, kuram latviešu valodā piemīt nozīme „mērcēt”. Tātad latviešu valodā vārds *мачалка* tulkojams kā ‘mērcēklis’, taču tā laika valodnieki līdz šādam vārda variantam nebija aizdomājušies, tāpēc dažādos rakstos sastopams tieši šis rusicisms, kurš vēlākos gados tā iesakņojies latviešu valodā, ka to nereti lieto arī mūsdienās. Saskaņā ar tiešsaistes *„Latviešu žargona vārdnīcu”*, žargonisma „mačalka” ekvivalents latviešu valodā ir „sūklis”, kura plašākā nozīme ir ‘mazgāšanās piederums’. Latviešu valodā laika gaitā ienācis vēl kāds žargonisms, šoreiz no vācu valodas – „švamme”, no vārda „Schwamm”, kam ir tieši tāda pati nozīme latviešu valodā kā krievu žargonismam „mačalka”. (Tiešsaiste 25).

Vēl kāds interesants, kā arī daļējs aizguvums ir termins **„sejas lotions”**. Līdzīgi jēdzieni šajā nodaļā aprakstītajā laika periodā sastopami samērā bieži. Tas skaidrojams ar citu valodu

ietekmi uz latviešu valodu, kā arī ar to, ka jaunie skaistumkopšanas produkti, kas šajā laikā parādījās Latvijas tirgū, iepriekš nebija sastopami, tāpēc to nosaukumiem nebija atrasti tulkojumi latviešu valodā. Vārda „lotions” rakstība norāda uz to, ka vārds aizgūts no kādas citas valodas, kas šajā gadījumā varētu būt angļu valoda, jo angļu valodā sastopams vārds „lotion”, kurš latviešu valodā tulkojams kā „losjons”. Angļu valodas vārds līdzinās augstākminētajam vārdam „lotions”, un no latviešu valodā lietotā vārda to šķir vien galotne, kura nav raksturīga angļu cilmes vārdiem. Ņemot vērā latviešu valodā lietotā vārda rakstības līdzību ar angļu valodas rakstību, secinām, ka vārds „lotions” ir angļu valodas kalks, kurš latviešu valodā ienācis savstarpējā valodu kontakta rezultātā.

Valodas īpatnību, kā arī, iespējams, valodas lietotāju ieradumu dēļ, pieņemts dažādus divu vārdu savienojumus pārveidot par salikteņiem. Šī prakse visticamāk radusies, lai padarītu vienkāršāku vārdu savienojumu izrunāšanu, piemēram, termini „**pigmentplankumi**” un „**pigmentizsitumi**” agrāk tika rakstīti kā „pigmenta plankumi” un „pigmenta izsitumi”, tomēr laika gaitā tie pārveidoti par salikteņiem.

Dekoratīvās kosmētikas jomā sastopami vairāki jauni produkti, ar kuriem lasītāji iepriekš nebija sastapušies. Viens no tādiem ir „**krāsainais krēms plakstiņiem**”. Aprakstošais produkta nosaukums informē par tā pielietojumu, tomēr neskaidrs paliek „krāsainā krēma” jēdziens. Iepriekš sastopami dažādi, jau ierasti, krēma veidi – „nakts krēms”, „dienas krēms”, „mitrinošs krēms”, „taukains krēms” un tā tālāk, taču nevienam no krēmiem nav tikusi norādīta krāsa. Termins visticamāk aizgūts no krievu valodas, taču tā kā mūsdienās šāds skaistumkopšanas produkts nepastāv, to nevar pārbaudīt. Līdztekus šim jāmin arī citi šajā laika periodā sastopamie krēmu nosaukumi, piemēram, „**hidratisks krēms**” un „**koldkrēms**”. Abi minētie termini ir kalki, kas latviešu valodā ienākuši no angļu valodas, jo angļu valodā sastopams skaistumkopšanas produkts ar nosaukumu „cold cream”. (Tiešsaiste 26). Latviešu valodā jēdziens aizstāts ar salikteni, kas darīts labskanības un vārda izrunas vienkāršošanas nolūkā. Angļu valodā pastāv jēdziens „to hydrate”, kuram latviešu valodā ir nozīme „mitrināt”. Krēms ar nosaukumu „hidratisks krēms”, visticamāk, ir „mitrinošs krēms”, taču neprecīza tulkojuma, jeb kalka radīšanas rezultātā tas ieguvis iepriekšminēto formu.

Līdz ar jaunu produktu parādīšanos, mainījusies ne tikai latviešu valodas terminoloģija, bet arī atsevišķām vārdšķirām piederoši vārdi. Tā tas noticis ar jēdzienu „**tušēt skropstas**”. Vārdam „tuša” piemīt vairākas nozīmes, taču saistībā ar skaistumkopšanas jomu ir tikai viena nozīme –

„No vaska, taukvielām, krāsvielām gatavots kosmētikas līdzeklis skropstu, uzacu krāsošanai.”. No šī vārda atvasināts darbības vārds „tušēt”, kuram piemīt nozīme „Panākt, būt par cēloni, ka (kas, piemēram, krāsa) kļūst blāvs vai blāvāks, mazāk spilgts.” (Tiešsaiste 27). Ar skropstu tušu pieņemts krāsot skropstas, tādējādi piešķirot tām toni, kuplumu un garumu; termins „tušēt skropstas” šķiet neatbilstošs iepriekšminētajai darbības vārda „tušēt” definīcijai. Mūsdienās šo terminu aizstājis cits, saprotamāks termins – krāsot skropstas. Nav vajadzības pieminēt vārdu tuša, jo ar vārdu savienojumu „krāsot skropstas” saprotams par ko tiek runāts.

Ar ūdens procedūrām saistīts termins, kas sastopams vairākos izdevumos, ir „**maiņas peldes**”. Procedūras nosaukums, iespējams, aizgūts no krievu valodas. Krievu valodā sastopams jēdziens „контрастная купание”, kurš varētu būt termina „maiņas peldes” sinonīms krievu valodā. Dēļ latviešu izteiktās vēlmes latviskot no krievu valodas un no citām valodām aizgūtos jēdzienus, izdomāts termins „maiņas pelde”. Šo terminu mūsdienās aizstājuši vairāki citi jēdzieni ar līdzīgu nozīmi, piemēram, „kontrastpelde”, kas ir termina „maiņas pelde” mūsdienu ekvivalents un daudz vairāk līdzinās krievu valodas variantam, kā arī „kontrastduša” un vairāki citi vārdi ar sakni „kontrast-”.

Pēc 1960. gada pirmo reizi pieminēts termins „**pumeks**”. Šis vārds latviešu valodā ienācis no kādas citas valodas, jo tas nav latviešu cilmes vārds. Iespējams, tas aizgūts no latīņu valodas un pielāgots latviešu valodas rakstības un izruna likumiem. Vārda izcelsme meklējama latīņu valodā, kur vārdam „pumex” piemīt nozīme „Ļoti porains, viegls, gaišpelēks, balts, iesārts, dzeltenīgs vulkāniskā stikla vai šķiedru iezis.” (Tiešsaiste 28). Šī termina forma gadu gaitā nav mainīta, jo termins ir unikāls un nav pārprotams, tāds tas latviešu valodā saglabājies arī turpmākajos gados.

Šajā nodaļā aplūkoti un analizēti termini, kas skaistumkopšanas jomā lietoti no 1939. gada līdz 1990. gadam. Tā laika ierobežojumu un informācijas apmaiņas trūkuma dēļ terminu ir mazāk nekā iepriekšējā un nākamajā laika periodā, taču tas netraucēja veikt ieskatu šī laika posma skaistumkopšanas terminoloģijā. Nākamajā nodaļā aplūkoti skaistumkopšanas termini, kas raksturīgi laika posmam no 1991. gada līdz mūsdienām.

5.3. JAUNO KOSMĒTIKAS PRODUKTU NOSAUKUMU TULKOŠANAS ĪPATNĪBAS NO 1991. GADA LĪDZ MŪSDIENĀM

1990. gadā Latvija atguva neatkarību, 4. maijā tika pieņemta Latvijas neatkarības deklarācija. Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas notika pārkārtošanās jeb pārbūve, kas ietekmēja arī latviešu valodas leksiku. Jāpiebilst, ka pārmaiņas notika ne tikai Latvijā, bet arī citās postpadomju valstīs, un visās valstīs šis process norisinājās līdzīgā tempā. (Veisbergs, 2013: 332). Jaunas vēsmas periodikas leksikā parādījās jau sākot ar 1991. gadu, bet skaistumkopšanas jomā tās skaidrāk saskatāmas tikai ap 1995. gadu, kad Latvijas tirgū ieplūda liels skaits pilnīgi jaunu un iepriekš neredzētu produktu, kuriem vajadzēja piešķirt nosaukumus. Šī bija viena no preses valodas būtiskākajām iezīmēm – neierobežota aizguvumu ieplūšana latviešu valodā. Tie galvenokārt ieplūda no angļu valodas, jo šīs valodas loma, kā arī tās lietotāju skaits pieauga visā pasaulē un arī Latvijā. (Veisbergs, 2013: 334). Anglismi galvenokārt sastopami žurnālos un rakstos, kuru galvenā mērķauditorija ir jaunieši un sievietes, jo daudziem jaunajiem skaistumkopšanas produktiem tika saglabāts to oriģinālais, angļiskais nosaukums, citi tika tulkoti, bet citiem tika izdomāti pilnīgi jauni, latviešu valodā iepriekš nebijuši nosaukumi. Pēdējais variants bija visretāk sastopamais no visiem, jo pārsvarā produktu, procedūru un dažādu darbību nosaukumi tika aizgūti. Jauniegūto svešvārdu latviskošanai pastiprināta uzmanība pievērsta tikai pēdējos gados, iepriekš tam netika pievērsta tik liela uzmanība kā tagad, iespējams zināšanu vai cilvēkresursu trūkuma dēļ.

Šīs nodaļas ietvaros autore pētījusi žurnālus, kas izdoti pēc 1991. gada, piemēram, „*Santa*”, „*Pastaiga*”, „*UNA*”, „*Ieva*”, „*Cosmopolitan*” un „*Shape*”, kā arī 1995. gadā izdoto Birutas Mageles grāmatu „*Kosmētika*”. Šīs grāmatas autorei pieder stilistu skola ar nosaukumu „*Birutas Mageles Stilistu skola*”, viņa pati strādājusi skaistumkopšanas nozarē, pārzina šo nozari un sarakstījusi iepriekšminēto grāmatu. Šī laika perioda žurnālos, atšķirība no iepriekšējiem laika posmiem, bija daudz vieglāk atrast ar skaistumkopšanu saistītus rakstus un reklāmas, jo tie lielā skaitā sastopami gandrīz katrā žurnālā. Izņēmums ir pirmie četri gadi, jeb laika posms no 1990. – 1994. gadam, kad rakstu, un attiecīgi arī terminu, vēl nebija tik daudz kā vēlākos gados, jo šajā laikā galvenokārt runāja par apģērbu modi, ceļojumiem, cilvēku savstarpējām attiecībām un daudzām citām tēmām. Lielākā daļa šim darbam pievienotajā vārdnīcā esošo terminu atrasta žurnālos, kas izdoti pēc 1994. gada.

Tā kā darba praktiskajā daļā ievērota hronoloģiskā secība, šo nodaļu sāksim ar 1991. gadā sastopamajiem jēdzieniem. Jāsecina, ka tādu jēdzienu nav daudz, jo galvenā uzmanība pievērsta jau ierastajām lietām – matu kopšanai, sejas ādas kopšanai un sejas izskaistināšanai ar dažādiem dekoratīvās kosmētikas līdzekļiem. Piemēram, jēdziens „**filējošās šķēres**” ir plaši pazīstams, taču tagad šo friziera darbarīku mēdz saukt nedaudz citādāk, piemēram, „matu filēšanas šķēres”. Tās, tāpat kā parastās šķēres, tiek izmantotas matu griešanai, taču to uzbūve atšķiras – ar „filējošajām šķērēm” tiek nogriezts tikai katrs otrais mats, tādējādi liekot matiem izskatīties plānākiem. Ja ņem vērā latviešu valodas likumus un īpatnības, divdabja „filējošs” lietošana nav nepareiza, jo šis divdabis nosauc „priekšmeta vai dzīvas būtnes stāvokli, kādā tas atrodas kādu laiku.” (Tiešsaiste 29). „Filējošās šķēres” ir šķēres, kas filē matus, tomēr šķēres pašas to nedara, ar šķērēm darbojas frizieris, tāpēc loģiskāks nosaukums ir augstākminētais „matu filēšanas šķēres”, „šķēres matu filēšanai”, vai citi, šim jēdzienam līdzīgi vārdu sakopojumi. „Filējošās šķēres” izgudrojis vācu zinātnieks vārdā Gunters Prahts, tādēļ varētu domāt, ka arī vārds „filēt” cēlies no vācu valodas, jo, lai arī vācu valodā „filējošās šķēres” ieguvušas dažādus nosaukumus, viens no tiem ir „Effilierschere”, kas gan rakstības, gan izrunas ziņā šķiet diezgan tuvs latviešu valodas vārdam „filēt”. (Tiešsaiste 30). Vācu valodas darbības vārds „effilieren”, no kura radies vārds „Effilierschere”, nozīmē „griezot padarīt biezus matus plānākus”. (Tiešsaiste 31). Tādējādi var secināt, ka darbības vārds „filēt”, tāpat kā „filējošās šķēres” un citi šī termina varianti cēlušies no vācu valodas un latviešu valodā ienākuši valodu kontakta rezultātā.

Vēl kāds, ar matu kopšanu saistīts jēdziens un priekšmets, kurš nedaudz zaudējis savu popularitāti tieši tehnoloģiju attīstības rezultātā, ir „**lokšķēres**”. Lokšķēru izcelsme meklējama 6000 gadus senā pagātnē, kad senās civilizācijas izmantoja uguni sakarsētu dzelzs vai bronzas stieni, ar kuru tika veidotas lokas. Lokas veidoja matos, parūkās un reizēm pat bārdās. Diemžēl temperatūru nebija iespējams kontrolēt, stienis nereti pārkarsta, un tādējādi tika sabojāti pēc skaistuma alkstošā cilvēka mati. (Sherrow, 2006: 366; 367). Latviešu valodā vārds „lokšķēres” ir saliktenis, kurš darināts no diviem vārdiem – „loka” un „šķēres”. Saliktena darināšanas rezultātā vārds „loka” zaudē savu galotni, tādējādi rodas jaunais saliktenis „lokšķēres”.

Visos laikos svarīgs jautājums bijis, kā panākt to, ka frizūra neizjūk un saglabā savu formu un izskatu? Šim nolūkam izgudroti dažādi matu kopšanas līdzekļi, ar kuru palīdzību iespējams frizūru padarīt noturīgāku, piemēram, visiem labi zināmā „**matu laka**”, „**matu želeja**”, mazāk zināmais „**matu vasks**” un pavisam svešais „**matu fiksators**”. Vārds „želeja”, angļiski „gel”,

savu, ar matu ieviešanu saistīto nozīmi angļu valodā ieguvis tikai 1958. gadā, pirms tam tas lietots kā ķīmijas nozares termins un saīsinājums vārdam „gelatin”. Savukārt vārds „gelatin” cēlies no latīņu valodas vārda „gelātina”, kurš ir latīņu vārda „gelātus” ekvivalents, un tam bijusi nozīme „sasalis”, „sabiezīnāts”. (Tiešsaiste 32). Te skaidri saprotama vārda „žeļa” nozīme jēdzienā „matu žeļa”, kurā tas apzīmē matu stāvokli, jeb „sasalušu matu” efektu. „Matu fiksators”, lai arī pieder tai pašai matu kopšanas līdzekļu līnijai, šķiet svešāks un mazāk sastopams. Saskaņā ar „*Latviešu-angļu vārdnīcu*”, vārds „fiksēt” tulkojams kā „to fix”, tam ir vairākas nozīmes, un saistībā ar skaistumkopšanu tam ir šāda nozīme: „piešķirt matiņiem gaumīgu un pievilcīgu izskatu.” (Mayor, 2009: 655). Šķiet, ka šī definīcija ir pārāk vispārināta, un tā nepauž konkrētā matu kopšanas līdzekļa jēgu, jo „matu fiksators” asociējas ar ko līdzīgu žeļai vai putām, kas matiņiem piešķir formu un saglabā to. Latviešu valodā lietotajam darbības vārdam „fiksēt” ir vairāki sinonīmi, piemēram, *nostiprināt, uzņemt, iegrāmatot, protokolēt, reģistrēt*. Pirmais sinonīms „nostiprināt” pauž atbilstošu vārda „fiksēt” nozīmi, jo „matu fiksators” ir matu kopšanas līdzeklis, ar kura palīdzību iespējams nostiprināt matus, lai tie saglabātu savu kuplumu vai formu.

Kā viena no matu kopšanas un daudzos matu kopšanas līdzekļos, kā arī citos skaistumkopšanas un dekoratīvās kosmētikas produktos sastopamajām sastāvdaļām minēta „**aloja**”. Mūsdienās šo sastāvdaļu sauc par „alveju” – tas ir augs, kuram piemīt ārstnieciskas īpašības, un kurš satur daudz un dažādus vitamīnus, kas nepieciešami cilvēka veselībai. Iemesls, kāpēc šo augu mēdza saukt par „alveju”, meklējams angļu valodā, kurā šo vārdu raksta kā „aloe”, turklāt latviešu valodā sastopami veseli divi šī vārda rakstības varianti – „alveja”, kas tiek plaši lietots arī mūsdienās un „aloje”, kurš sastopams retāk. (Kalniņa, 2003: 513). Iespējams, ka tieši no angļu valodas radusies vārda augstākminētā rakstība latviešu valodā, kura nav nepareiza, jo skaistumkopšanas nozarē sastopamais vārds „aloja” no vārdnīcā atrodamā „aloje” atšķiras tikai ar galotni. Gadiem ejot, medicīnas un skaistumkopšanas nozarēm attīstoties, abi termini, gan „aloja”, gan „aloje” aizstāti ar citu vārdu - „alveja”, kā tas ir arī mūsdienās.

Daudzos ar skaistumkopšanu saistītos rakstos sastopams jēdziens „**naturālas izejvielas**”, kurš šķiet nelatvisks. Lai arī vārds „naturāls” tiek plaši lietots latviešu valodā, tā izcelsme meklējama latīņu valodā, kurā lietvārds „natura” nozīmē „daba”. (Tiešsaiste 33). Kā arī angļu valodas vārds „natural”, kuram latviešu valodā piemīt nozīme „dabisks”, „īsts”, no kura cēlies šis termins „naturālas izejvielas”. Spriežot pēc latīņu valodā un angļu valodā sastopamajiem

vārdiem, jēdziena „naturālas izejvielas” latviskā nozīme ir „dabiskas izejvielas”. Tātad skaistumkopšanas produkti, kuri izgatavoti no naturālām izejvielām satur dabiskas, no dabas iegūtas, tīras vielas. Mūsdienās vārda „naturāls” vietā ierasts lietot vārdu „dabisks”, bet agrākos gados, piemēram, 2006. gadā, bija sastopams jēdziens „**naturāls grims**”, jo modē nāca viss dabīgais – dabīgas izejvielas, dabīgi krēmi, dabīgas sejas maskas, kā arī dabīgs grims ar nozīmi „minimāls”, „neredzams”, jo neuzkrītošāk, jo labāk.

1994. gada žurnāla „*Santa*” izdevumā sastopami vairāki interesanti acu ēnu toņu nosaukumi, piemēram, „**šiferkrāsas zīmulis**”, „**jūrmalas smilšu tonis**” un „**ambra**”. Vārdi „zīmulis” un „tonis” ir saprotami, bet krāsu toņu apzīmējumi ir nedzirdēti un piesaista uzmanību. Visiem zināms, ka šiferis ir pelēkā krāsā, tāpēc saprotams, ka ar jēdzienu „šiferkrāsas zīmulis” domāts pelēkas krāsas acu zīmulis. Visticamāk, raksta autore domājusi pelēkās krāsas toni, kas līdzinās šifera pelēkajai krāsai. Apzīmējums ir radošs un diezgan pareizs, arī izmantotais vārddarināšanas paņēmiens ir atbilstošs, jo teksta autore izvēlējusies izmantot salikteni „šiferkrāsa” un jēdzienu veidojusi ar aprakstošās stratēģijas palīdzību. Jēdziens „jūrmalas smilšu tonis” pieminēts sakarā ar acu zīmuļiem un acu ēnām. Arī šis jēdziens ir saprotams, jo aprakstošais nosaukums, kas izmantots, lai raksturotu konkrēto skaistumkopšanas produktu, paveic savu darbu pilnībā. Vislielāko interesi izraisa trešais un pēdējais šeit pieminētais tonis - „ambra”. Saskaņā ar *Letonika.lv* tiešsaistes vārdnīcu, „ambra” ir „aromātiska, vaskveidīga viela, kas rodas kašalota zarnās. Pēc ķīmiskā sastāva līdzīga holesterīnam. Labi šķīst etilspirtā, ēterī, eļļās. Lieto parfimērijā.” (Tiešsaiste 34). Parfimērijā to izmanto smaržūdeņu un citu aromātisku produktu ražošanā. Tā kā „ambra” pieminēta rakstā par acu ēnām un zīmuļiem, noprotams, ka to izmanto ne tikai parfimērijā, bet arī dekoratīvās kosmētikas ražošanā – neapstrādātai ambrai raksturīga pelēka krāsa, tāpēc saprotams, ka ar vārdu „ambra” domāts pelēkas krāsas acu zīmulis vai acu ēnas.

Visos laikos sievietes lietojušas „**sejas maskas**”, lai uzlabotu savu ārējo izskatu, kā arī labsajūtu. Agrāk ar vārdu „maska” kā arī ar vārdu salikumu „sejas maska” saprata „īpašu uz sejas liekamu uzliktni ar izgrieztiem caurumiem acu vietās; parasti tas attēloja cilvēka seju, dzīvnieka purnu vai mitoloģisku būtni; maskas izmanto karnevālos, maskarādēs, arī reliģiska kulta ceremonijās.” (Andersone, 2008: 517). Mūsdienās šim vārdam raksturīgas vairākas nozīmes, jo notikusi vārda nozīmes paplašināšanās, un termins ienācis skaistumkopšanas jomā tās straujās attīstības dēļ. Kosmetoloģijā vārds „maska” nozīmē „vielu masu, ko ārstēšanas vai kopšanas

nolūkā klāj uz sejas, kakla; attiecīgo kosmētisko procedūru.” (Andersone, 2008: 518). Lietojuma ziņā, vienlīdz plaši izplatīti abi jēdziena varianti, gan „maska”, gan „sejas maska”, jo abi vienlīdz skaidri pauž vārda, frāzes, kā arī kosmētiskās procedūras jēgu. Pie šī paša noteikti jāpiemin vēl kāds ar sejas maskām saistīts jēdziens, „**mājas maska**”, kurš sastopams retāk nekā abi augstākminētie jēdzieni. No paša jēdziena noprotams, ka „mājas maska” ir mājas gatavota sejas maska, kuru katrs var pagatavot pēc saviem ieskatiem un vēlmēm. Tā, visticamāk, satur tikai dabīgas, jeb, kā teikts iepriekš, naturālas izejvielas. Šāds nosaukums radīts, lai dažādās situācijās, gan rakstiskās, gan mutiskās, varētu atšķirt veikalā nopērkamās maskas no tām, ko var pagatavot pats.

Iepriekš nedzirdēts termins, kas sastopams 1994. gada žurnāla „*Santa*” izdevumā, ir „**halogēnais krēms**”. Vārds un skaistumkopšanas produkts „krēms” ir zināms, taču kopējais produkta nosaukums ir mazpazīstams. Saskaņā ar svešvārdu vārdnīcu, vārds „halogēns” radies no sengrieķu valodas vārdiem ‘halos’, ar nozīmi „sāls” un ‘genos’ ar nozīmi „izcelsme”. Neiedziļinoties termina definīcijā, kā arī tulkojot abus latīņu valodas vārdus burtiski, var secināt, ka augstākminētais produkts ir krēms, kuram ir sāls izcelsme, jeb krēms, kurš satur sāli. Tā kā „halogēni” ir ķīmisko elementu grupa, saprotams, ka krēms satur ķīmiskas vielas, ar kuru palīdzību iespējams iegūt kādu kosmētisko efektu – mitrināt ādu, izlīdzināt grumbiņas un tamlīdzīgi. Mūsdienās kosmētiskie līdzekļi ar šādu nosaukumu sastopami reti, iespējams, tāpēc, ka mainījies to nosaukums, vai iepriekš lietotais produkts aizstāts ar kādu citu produktu.

Kāds jau iepriekšējo gadu publikācijās sastopams, bet pēc 1990. gada mainījies jēdziens ir „**rūža**”, kas kā skaistumkopšanas produkts sastopams vismaz divos veidos – pūdera veidā un krēma veidā. Kādā ar dekoratīvo kosmētiku saistītā rakstā sastopami abi jēdzieni, gan „pūderveida rūža”, gan „krēmveida rūža”. Iepriekšējos gados, piemēram, 1937. gadā šo skaistumkopšanas līdzekli sauca par ‘raugi’, bija sastopama „lūpu rauge” un „vaigu rauge”, kā arī daži citi produkti ar līdzīgiem nosaukumiem. Šāda vārda forma un rakstība ir saistīta ar to, ka vārda izcelsme meklējama franču valodā. Tā laika latviešu valodnieki, iespējams, nav zinājuši kā šo vārdu pareizi iztulkot latviešu valodā, tāpēc pārnesuši to, nemainot vārda rakstību, bet izmainot vārda galotni, lai tas vairāk atbilstu latviešu valodas likumībām. Pēc 1937. gada šis produkts ieguva vēl vairākus, līdzīgus nosaukumus, un 1994. tam piešķirts jauns nosaukums „rūža”. Franču valodā sastopams vārds ‘rouge’ ar nozīmi ‘sarkans; smiņķis’, kas latviski tulkojams kā „rūžs” un apzīmē „kosmētikas līdzekli dažādos sarkanās krāsas toņos vaigu, lūpu

krāsošanai.” (Tiešsaiste 35). Tā kā franču valodā vārdu „rouge” izrunā kā [ru:ʒ], redzams, ka latviešu valodnieki arī vārda izrunu un, protams, rakstību aizņēmušies no franču valodas.

Kā jau zināms, pēc 1990. gada, līdz ar jaunu skaistumkopšanas produktu ieplūšanu Latvijas tirgū, radās nepieciešamība radīt jaunus vārdus, kurus izmantot kā nosaukums jaunajiem produktiem. Jaunami nereti ieguva neierastus nosaukumus, bet citi saglabāja savu angļisko rakstību vai izrunu, vai abus. Piemēram, kādā rakstā sastopams termins „**meikaps**”, par kura ienākšanu latviešu valodā “atbildīga” angļu valoda un tās ietekme uz latviešu valodu. Angļu valodā, vārdam „make-up” ar skaistumkopšanu saistīta nozīme piešķirta tikai ap 1886. gadu, bet verbālā frāze ‘to apply make-up’ (uzklāt meikapu) pastāv jau kopš 1806. gada. (Tiešsaiste 36). Tā kā vārds bija nedzirdēts, un, to bija iespējams pārnest latviešu valodā, neko nemainot vārda uzbūvē un izrunā, kādu laiku Latvijas presē un citur bija sastopams vārds „meikaps”. Vēlākos gados šis vārds no valodas pazudis, jo to aizstājis vārds „**grims**”, kurš valodā nesaglabājas ilgi, jo to nomaina vieglāk izrunājams un latviešu valodai atbilstošāks vārds „**grims**”. Sākotnējā rakstība ar diviem līdzskaņiem, kuri atrodas viens otram blakus, iespējams, radusies labskanības un vieglas izrunas nolūkos, taču pats vārds „grims”, visticamāk, latviešu valodā ienācis no krievu valodas, jo gan latviešu valodā, gan krievu valodā šis vārds izrunājams un arī rakstāms vienādi. Šajā sakarā jāpiemin arī termins „**grima sūklītis**”, kurš cieši saistīts ar jau aprakstīto terminu „grims”. Dažādus kosmētikas līdzekļus, piemēram, tonālo krēmu, sejas krēmu un citus nepieciešams uzklāt uz sejas, un visvieglāk tas izdarāms ar kādu palīglīdzekli, jo tādējādi kosmētika uz ādas klājas vienmērīgāk. Šim nolūkam izmanto vates tamponus, vates kociņus, salvetes, kā arī jau pieminētos sūklīšus. Ierasti šādi sūklīši izgatavoti no porolona, jo šis materiāls ir vispiemērotākais. Jau agrāk radies jēdziens „vannas sūklis”, kas apzīmē sūkli, ar kuru mazgājas vannā vai dušā. Sākot izmantot šādus porolona veidojumus skaistumkopšanā, tiem bija nepieciešams īpašs nosaukums. Tieši līdzības dēļ, kas piemīt porolonam un vannas sūklim, šos porolona gabaliņus pieņemts saukt par „grima sūklīšiem”. Deminutīvs jeb pamazināmā forma skaistumkopšanā lietota bieži, tāpat arī šajā jēdzienā, deminutīvs liek domāt, ka „grima sūklītis” ir neliela izmēra. Turpmākos gados saglabāts deminutīvs, bet aprakstošais vārds „porolona”, aizstāts ar vārdu „grims”, jo sūklītis lietojams tieši grima uzklāšanai.

Pie angļiskajiem terminiem noteikti jāmin arī termins „**scrub peeling**”, kurš sastopams 1994. gada žurnālos. Kādā žurnālā aiz angļiskā termina atrodams paskaidrojums par to, ka „scrub peeling” ir „speciāls attīrošs krēms ar „smiltiņām”, kas attīra poras.” („Santa”, 1994: 2). Ir

saprotams, kāpēc rakstā izmantots produkta angļu nosaukums – Tā kā 1994. gadā latviešu valodā šim terminam nebija izdomāts latviskais tulkojums, lietots angļu variants. Angļu izcelsmes darbības vārds „to scrub” nozīmē „tīrīt stipri berzējot” (Tiešsaiste 37). Vārds „peeling” latviešu valodā tulkojams kā „pīlings”. Vārda izcelsme meklējama angļu valodā, un latviešu valodā tam piemīt nozīme „nolobīšana” vai „nomizošana”. Turklāt, „pīlings” ir kosmētiska procedūra, kuras ietvaros tiek veikta „sejas ādas pārragojušās virskārtas noņemšana ar speciāla krēma palīdzību.” (Tiešsaiste 38). Latviski šī termina definīcija varētu skanēt kā „sejas ādas pārragojušās virskārtas noberšana ar speciālu attīrošu krēmu ar „smiltiņām””. Turklāt, „smiltiņas” ir nelieli, krēmā nešķīstoši graudiņi, kas veicina šo ādas virskārtas noberšanu. Mūsdienās šāda tipa produktiem ir vairāki nosaukumi, viens no tiem ir „pīlinga skrabis” vai „skrabis”.

Mūsdienās plaši pazīstams skaistumkopšanas un dekoratīvās kosmētikas ražotājs ir zīmols „Nivea”. „Nivea” zīmols pastāv jau kopš 1901. gada, kad pēc pilnīgi jauna komponenta atklāšanas tika izveidots pirmais krēms uz ūdens un eļļas bāzes. (Tiešsaiste 39). Šis komponents bija „**eucerits**”, kurš angļu valodā rakstāms kā „eucerit”. Abās valodās rakstība sakrīt, jo latviešu valodā nebija izdomāts termina tulkojums un bija vieglāk izmantot jau eksistējošu nosaukumu. Savukārt „Nivea” zīmola nosaukums sastopams arī citādākās formās, piemēram, kādā 1994. gada žurnāla „*Santa*” izdevumā sastopams šāds teikums: „Lietojot bērnu krēmus un **niveju**, vēlamie rezultāti netiks sasniegti.” Vārds „**niveja**” lietots kā vispārināmais vārds, lai runātu par visu „Nivea” zīmola produkciju kopumā, jo „vēlamie rezultāti”, kurus nepieciešams sasniegt, sasniedzami ar citiem skaistumkopšanas līdzekļiem. Interesanta ir vārda rakstība, kā arī lielā sākumburta lietojuma īpatnība. Vārdā pirms patskaņa ‘-a’ atrodas līdzskanis ‘-j’, kas ir troksnenis, un mīkstina pēdējo zilbi, kā arī palīdz vārda locīšanā, jo, ja latviešu valodā saglabātu vārda angļu rakstību un izrunu, nāktos teikt šādi: „Lietojot bērnu krēmus un **niveu**, vēlamie rezultāti netiks sasniegti.” Šāda vārda izruna šķiet neparasta, kā arī rakstība piešķir vārdam nelatvisku izskatu un skanējumu.

Iepriekš bija sastopams skaistumkopšanas līdzeklis ar nosaukumu “rūža”, kurš minēts šīs nodaļas sākumā, un kura nosaukums vairākas reizes mainījies jau iepriekšējos gados. 1995. gadā “rūža” ieguva vēl vienu nosaukumu – “**tonējamais materiāls**”. Tekstā, kurā atrodams šis termins, aiz termina iekavās rakstīts produkta oriģinālais nosaukums “rūža”, kas iespējams darīts atpazīstamības nolūkos. Jaunais nosaukums „tonējamais materiāls” ir aprakstošs, tas daudz

precīzāk un skaidrāk nosauc produkta pielietošanas veidu, jo norāda, ka ar šo produktu iespējams piešķirt ādai toni.

No angļu valodas aizguvumiem jāpiemin vēl vairāki termini, kuriem, ienākot latviešu valodā, vēl nebija izdomāti tulkojumi. Viens no tādiem ir mūsdienās plaši pazīstams skaistumkopšanas līdzeklis „**jojoba oil**”. Lai arī mūsdienās termins ir iztulkots latviešu valodā, joprojām sastopami vairāki tā varianti, kuri nonākuši latviešu valodas aprītē un tiek plaši lietoti dažādās jomās. Patiesībā jēdziens „jojoba oil” cēlies no Meksikas spāņu valodas, kurā tas definēts kā – „ASV dienvidrietumos un Meksikā sastopams krūms, no kura sēklām izgatavo eļļu, kuru izmanto kosmetoloģijā.” (Tiešsaiste 40). Kā jau iepriekš minēts, latviešu valodā sastopami vairāki šī termina varianti, kurus izmanto pārmaiņus, tomēr konsekvences nolūkos, vienā rakstā parasti sastopams tikai viens variants. Piemēram, ja rakstā minēta „džodžoba eļļa”, tad šāda termina forma lietota visa raksta garumā. Tāpat ar citiem variantiem, piemēram, „džodžobas eļļa”, „jojoba eļļa”, „jojobas eļļa”, reizēm vienkārši „džodžoba” vai „jojoba” bez vārda „eļļa” un tamlīdzīgi. Vienu pašu auga nosaukumu rakstīt ierasts tad, ja tiek runāts par augu, jojoba krūmu, nevis produktu vai eļļu, taču sastopami arī gadījumi, kad eļļa tiek aizstāta ar vārdu „jojoba”. Lasītājiem saprotams, par ko tiek runāts vai rakstīts, jo šī eļļa plaši pazīstama visā pasaulē. Šķiet, terminam nav nepareiza tulkojuma latviešu valodā, jo visi augstākminētie varianti sastopami vienlīdz bieži, tomēr, kā vēsta mājas lapā *jojobacompany.com* atrodamā informācija, vārda „jojoba” pareizā izruna ir [hohoba], nevis [džodžoba], kā esam pieraduši to izrunāt. Šāda izruna tiek lietota Meksikā un citās spāniski runājošajās valstīs. (Tiešsaiste 40).

Kā jau iepriekš minēts, latviešu valodā jauni vārdi ienākuši no dažādām valodām, tajā skaitā arī vācu valodas. Skaistumkopšanā pēc 1990. gada aizguvumi no vācu valodas sastopami retāk kā iepriekšējos gados, taču tos joprojām gadās sastapt. Piemēram, vārds „**bakenes**”, kurš plaši lietots ne tikai agrāk, bet arī mūsdienās. Vācu valodā šim jēdzienam ir divi varianti; viens no tiem līdzinās latviešu valodā sastopamajam žargonismam, „Backenbart”. Vācu valodas lietvārds „Backen” angļu valodā tulkojams kā „cheeks”, kas latviešu valodā tulkojams kā „vaigi”, taču tā ir vārda otrā nozīme, jo pirmā nozīme ir „cept”. Lietvārds „Bart” gan latviešu valodā, gan angļu valodā nozīmē „bārda”. Ar bārdu un ūsām saistītajiem vārdiem ir sena vēsture. Angļu valodas vārds „sideburns” vācu valodā tulkojams kā „Mädchen fänger” jeb „meiteņu ķērāji”. Savukārt vācu valodas jēdziens „Koteletten”, kurš latviešu valodā tulkojams kā „vaigubārda”, angļiski tulkojams kā „mutton-chops”, jeb burtiski tulkojot „jēra gaļas

karbonāde”, un jēdzieniski tulkojot „vaigubārda”. (Maher, 1977: 327; 328). Šeit var secināt, ka žargonisms „bakenes” cieši saistīts gan ar vācu valodu, gan angļu valodu, jo šajās valodās sakņojas vairāki žargonisma „bakenes” literārie sinonīmi.

Latviešu valoda jaunus vārdus aizguvusi ne tikai no iepriekš minētajām valodām, bet arī no franču valodas. Tāds ir termins „**epilators**”, kura izcelsme meklējama franču valodā, kurā vārdam „épiler” (atvasināts no vārda „épilation”), piemīt nozīme „izraut matus”. Tātad „epilators” ir ierīce lieko matu izraušanai. Latviešu valodā šis nosaukums iesakņojies; iespējams, ka tas latviešu valodā ienācis no angļu valodas, jo pēc 1990. gada, kad skaistumkopšanā ienāca liels daudzums jaunu produktu un valodā liels daudzums jaunu terminu, ar franču valodu latviešu valodai nav bijis tik ciešs kontakts kā ar angļu valodu. (Tiešsaiste 41).

Saistībā ar matu kopšanas līdzekļiem minams iepriekš neredzēts produkta nosaukums – „**tonālais šampūns matu kopšanai**”. Šajā jēdzienā sastopams jauns vārda „tonālais” lietojums, jo iepriekš sastopams „tonālais krēms”, „tonālais pūderis”, vai abu apvienojums „tonālais pūderkrēms”. Tā kā šis ir jauns produkts, iekavās aiz jēdziena lasāms produkta angļu nosaukums – „color dyeing shampoo”, kas latviešu valodā burtiskā nozīmē tulkojams kā „krāsas krāsošanas šampūns”. Angliskā nosaukuma dēļ var domāt, ka latviešu valodnieki vai lietotāji izdomājuši šo angļu nosaukumu, neievērojot angļu valodas likumības, taču tā nav. Ja ar vārdiem „color dyeing shampoo” saprot to, ka šis produkts ir matu krāsošanai paredzēts šampūns, tad latviskais nosaukums „tonālais šampūns matu kopšanai” šķiet atbilstošs, jo tas samērā precīzi pauž produkta darbības principu. Cerams, ka turpmākajos gados šim produktam izdomāts kāds īsāks un līdz ar to arī atbilstošāks nosaukums, jo ir ļoti svarīgi, lai produktu nosaukumi, un dažādi skaistumkopšanas nozares termini būtu īsi, viegli saprotami, viennozīmīgi un skaidri paustu produkta pielietošanas mērķi.

Daudz vairāk jaunu produktu un līdz ar to arī jaunu produktu nosaukumu latviešu valodā, kā arī skaistumkopšanas jomā, ienāca pēc 2000. gada. Viens no šādiem jaunievedumiem ir „**unisex smaržas**”, kas nebija sastopams iepriekšējos gados, bet, ja bija sastopams, tad pieminēts reti. Jēdziena ‘unisex’ nozīme un izcelsme meklējama angļu valodā, kurā šis vārds radies laika posmā no 1965. – 1970. gadam, un tā nozīme – „radīts vai piemērots abiem dzimumiem” (LDOCE, 2009: 1923). Pēc 1990. gada, sakarā ar izteikto dzimumu līdztiesību, vārds un jēdziens ‘unisex’ parādījās dažādās dzīves jomās, ne tikai skaistumkopšanā, bet arī politikā, ikdienas sadzīvē un citās. Iepriekš bija sastopams termins „dzimumu līdztiesība”, kura nozīme atšķiras no

termina 'unisex'. Tātad „unisex smaržas”, vai jebkurš cits skaistumkopšanas vai parfimērijas produkts, kura nosaukumā ietverts vārds 'unisex' ir domāts abu dzimumu pārstāvjiem – 'unisex smaržas' var lietot kā vīrieši tā sievietes, tāpat kā 'unisex' dušas želeju vai jebkuru citu 'unisex' produktu. Šis vārds ienācis latviešu valodā no angļu valodas reizē ar šādu produktu ieplūšanu Latvijas tirgū.

21. gadsimts ir bijis un joprojām ir pārmaiņu un jaunu vēsmu laiks. Līdz ar skaistumkopšanas un dekoratīvās kosmētikas klāsta palielināšanos, aktualizējās arī cilvēku iespējas radīt un vēlme izjust labsajūtu, kuru radījusi kosmētika. Pie šādiem labsajūtas vairotājiem pieskaitāmas dažādu veidu relaksācijas masāžas, vannas un dušas procedūras, dažādi relaksācijai domāti skaistumkopšanas produkti kā arī „**aromterapiskā kosmētika**”, kuru pieņemts saukt arī par „**labsajūtas kosmētiku**”. Pie šiem terminiem minami arī vairāki citi jēdzieni, piemēram, „**aromterapija**”, „**aromakoloģija**”, „**aromkosmētika**”, un „**aromterapisks efekts**”. Pirmkārt jau der zināt, ka „aromterapija” ir „ārstniecības metode, kuras ietvaros tiek veikta masāža, izmantojot patīkami smaržojošas, dabiskas eļļas, lai atvieglotu sāpes un uzlabotu pašsajūtu.” (LDOCE, 2009: 77). Vārds „aromterapija” latviešu valodā ienācis no angļu valodas, kurā tas rakstāms kā „aromatherapy”, no atšķirībām abu vārdu rakstībā, var secināt kā vārds „aromterapija” radies latviešu valodā. Aromterapijas joma attīstījusies un paplašinājusies, jo bija nepieciešami aromterapijai radīti skaistumkopšanas produkti un dažādas aromterapijas tehnikas, kurām bija nepieciešami nosaukumi latviešu valodā, tā radušies augstākminētie termini.

2006. g. pie jaunajiem, iepriekš nezināmajiem skaistumkopšanas produktiem un anglicismiem pieminams „**tonālais fluīds**”, kura nosaukuma izcelsme arī meklējama angļu valodā. Tad, kad vispār parādījās šādi „tonālie” produkti, tos sauca vienkārši par „tonējošiem krēmiem”, jo citu šīs sērijas produktu vēl nebija, bija tikai krēms. Tad apritē ienāca vairāki citi ar tonējošu efektu apveltīti produkti, kā arī „**paštonējošie krēmi**”, kurus varēja izmantot sauļošanās vietā. Līdz ar tonējošo produktu klāsta palielināšanos, mainījās nosaukums, „tonējošais krēms” pārvērtās par „tonālo krēmu”. Lai arī sengrieķu valodā sastopamais vārds 'tonalis' saistīts ar mūziku, latviešu valodā šim vārdam tomēr saiknes ar mūziku nav, tikai ar toni un tā mainību. Latīņu valodas vārds 'fluidus' latviski tulkojams kā 'tekošs', un tā definīcija ietver skaidrojumu, ka 'fluīds' ir „šķidrums vai gāze” (Tiešsaiste 42). Tātad „tonālais fluīds” ir

šķidrums, tonējošs krēms jeb šķidrums. Labskaņas, kā arī laika ekonomijas nolūkos izmantots īsākais, lai arī nelatviskais, nosaukums „tonālais fluīds”.

Kādā rakstā par dažādām masāžas tehnikām, sastopams masāžas nosaukums „**slāvu masāža**”. Iekavās aiz jēdziena ierakstīta piebilde: „(nosaukums radies no angļu „slave” – vergs”); Senajā Romā radusies masāžas tehnika, kuru izmantoja vergi masējot bagātos patriciešus.”. Masāžas tehnikas nosaukums ir maldinošs, jo tas asociējas ar slāvu tautu grupu, tādēļ šķiet, ka masāžas tehniku radījusi kāda no slāvu tautām. Masāžas tehnikas nosaukums ir angļu valodas kalks, jo, kā jau piebildē teikts, tas radies no angļu valodas vārda „slave”, kas latviešu valodā tulkojams kā vergs. Iespējams, ka kalks masāžai izmantots tāpēc, ka masāžas tehnika ar nosaukumu „vergu masāža” izraisa negatīvas emocijas.

Pie daļējiem angļu valodas kalkiem, kas latviešu valodā ienākuši tikai kā modes vārdi, jāmin arī „**leave-in matu balzams**” un „**oil free tonālais krēms**”. Pirmās frāzes „leave-in” tulkojums latviešu valodā saistībā ar matu kopšanu ir „atstāt matos”, jo „leave in matu balzams” latviski skanētu kā „matos atstājams matu balzams”. Labskanības nolūkā piemērā izlaižams pirmspēdējais vārds „matu”, jo no pirmajiem diviem vārdiem saprotams, ka balzams domāts matiem. Dažviet sastopams šī termina sinonīms „neizskalojams balzams matiem”, kurš nav precīzs, jo vārdam „neizskalojams” ir negatīva nokrāsa, tāpēc šādu jēdziena variantu nevajadzētu lietot. Otrais jēdziens „oil free tonālais krēms” ir iztulkojams latviski – „eļļu nesaturošs tonālais krēms”, tāpēc saprotams, ka šāds termina variants lietots kā modes vārds, nevis kā daļēji tulkots angļu termins.

Jāpiebilst, ka šajā laika periodā, kā arī mūsdienās, joprojām ir daudz tulkotu un netulkotu angļu valodas terminu, kuri nonākuši ikdienas sarunvalodā. Ņemot vērā darba apjomu un laika ierobežojumus, nav iespējams aprakstīt visus terminus, kas saistīti ar tulkošanu. Kā jau minēts iepriekš, uzskatei darba beigās pievienota vārdnīca, kurā apkopoti visi autores atrastie skaistumkopšanas jomas termini, kuri izmantoti laika posmā no 1926. gada līdz pat mūsdienām.

SECINĀJUMI

Skaistumkopšanas jomas straujās attīstības un lielā ar skaistumkopšanas jomu saistīto terminu apjoma dēļ, viena darba ietvaros ir neiespējami apkopot visus sastopamos terminus, īpaši pētot tos tik ilgā laika posmā. Tomēr pastāv iespēja veikt ieskatu skaistumkopšanas jomas terminoloģijas attīstībā.

Kā jau minēts, latviešu valodas terminoloģija veidojusies ilgā laika posmā un terminoloģijas izstrādē izmantoti daudzi un dažādi paņēmieni, kā arī vēsturiskie un politiskie notikumi spēcīgi ietekmējuši latviešu valodas terminoloģijas izveidi un tālāko attīstību. Tā kā latviešu valoda ietekmējusies no vairākām valodām, vienam terminam var būt sastopami vairāki tulkojumi, kā arī dažādos laika periodos, tie var atšķirties gan rakstības, gan izrunas ziņā. Tulkojot šāda veida literatūru vispirms ieteicams iepazīties ar skaistumkopšanas jomas terminoloģijas specifiku, lai vēlāk, tulkošanas procesā, nerastos grūtības sastopot divas dažādas viena termina interpretācijas latviešu valodā.

Runājot par terminu aizgūšanu, var secināt, ka latviešu valodas terminoloģija nav veidojusies vienmērīgi, tā nav aizgūta tikai no vienas valodas, jo latviešu valodai bijuši valodiski kontakti ar vairākām valodām un kultūrām, īpaši vācu valodu, krievu valodu un angļu valodu, kā arī netieši kontakti ar franču valodu, no kuras vārdi galvenokārt aizgūti ar angļu valodas starpniecību. Daļa aizgūto terminu, kuriem nav bijis iespējams uzreiz atrast ekvivalentu latviešu valodā, burtiski tulkota no avotvalodas, saglabājot donorvalodas stilu. Atsevišķos laika periodos daudzi termini lietoti oriģinālvalodā, tos netulkojot un tādējādi apgrūtinot izpratni cilvēkiem, kuri nav skaistumkopšanas speciālisti un nepārzina valodu, no kuras termins aizgūts. Skaidrāka situācija veidojas tad, ja aiz oriģinālvalodas termina iekavās ierakstīts tā precīzs tulkojums latviešu valodā. Diemžēl gadās, ka iekavās aiz angļiskā jēdziena ierakstīts aptuvenš termina tulkojums latviešu valodā, kurš skaidrību nevieš.

Kā jau minēts, terminu atveidē izmantotās metodes latviešu valodā atkarīgas no jomas, kurā termins lietots un no šīs jomas popularitātes sabiedrībā un atsevišķā laika posmā. Par skaistumkopšanu Latvijā interesējās, runāja un rakstīja jau 20. gadsimta sākumā, jo cilvēki, līdzīgi kā mūsdienās, vēlējušies izskatīties un justies labi. Līdz ar skaistumkopšanas jomas attīstību, turpinājusies arī skaistumkopšanas terminoloģijas attīstība, kas nebūt nav bijis vienkāršs process. Latviešu valodniekiem un arī valodas ikdienas lietotājiem nācies pielikt pūles, lai šīs jomas terminoloģija būtu tik attīstīta un labi izkopta, kāda tā ir mūsdienās. Protams, ir daļa

vārdu, kas ienākuši latviešu valodā pirms ilga laika un konstanti palikuši vārdnīcās un nav tikuši mainīti līdz mūsdienām, tomēr ir ļoti daudz terminu, kuru atveidē un pareizā aizgūšanā pielikts ne mazums pūļu.

Skaistumkopšanas joma un ar to saistītā terminoloģija atkarīga arī no katra laika posma specifikas un tendencēm. Pirmajā darbā aprakstītajā laika periodā no 1926. gada līdz 1939. gadam, jeb Ulmaņlaikos, sieviete tikusi uztverta kā dāma. Tai jā rūpējas par savu ārējo izskatu un vienmēr labi jāizskatās. Tā kā bija pieejams diezgan plašs produktu klāsts, kurš regulāri tika papildināts, tad arī valodniecības jomā notika regulāra terminoloģijas papildināšana ar jaunizveidotiem jēdzieniem. Latvijā neieplūda daudz preču no Rietumiem vai citām pasaules daļām, tāpēc tulkojamu jēdzienu nebija daudz, tomēr daudz jaunu produktu radās Latvijā un kaimiņvalstīs, tāpēc nācās veikt regulāru valodas vārdu krājuma papildināšanu. Turpmākajos gados mainījās politiskā situācija, kas izmainīja visas dzīves jomas, arī skaistumkopšanu. Šajā laikā no 1939. gada līdz 1990. gadam sieviete uztverta kā varone, kura spēj paveikt arī fiziski smagus darbus. Prioritāte bija darbs un valsts labklājības celšana ar smagu darbu, tāpēc galvenā uzmanība pievērsta nevis ārējam izskatam, bet fiziskajam spēkam. Protams, sievietes rūpējās par savu izskatu arī šajā periodā, taču no periodikā lietotās valodas saprotams, ka jauni skaistumkopšanas termini latviešu valodā pārsvarā ienākuši no krievu valodas, kas vēlākos gados pārtulkoti latviešu valodā. Turpretī pēc 1990. gada, jeb mūsdienās, skaistumkopšanas joma ieguvusi kulta statusu, kurai pievērsta šķietami pārspīlēta uzmanība. Liels daudzums produktu Latvijā ienācis un turpina ienākt no Rietumu valstīm. Termini galvenokārt tiek tulkoti no angļu valodas, kā arī no franču un citām valodām, tāpēc latviešu valodā sastopams liels skaits kalku, kā arī daļēji pārtulkotu un netulkotu terminu, kuriem tiek radīti ekvivalenti latviešu valodā.

Valoda nemitīgi mainās, un arī terminoloģija atrodas nepārtrauktā attīstības procesā, kurš prasa arī nedalītu uzmanību un zināšanas par konkrēto jomu. Lai tulkotu ar skaistumkopšanas jomu saistītu literatūru, tulkotājam nepieciešamas padziļinātas zināšanas par dažādām jomām, piemēram, medicīnu. Arī šīs zināšanas nemitīgi jāatjauno, jo nemitīgi atjaunojas skaistumkopšanas jomas valoda un ar to saistītā terminoloģija.

TĒZES

1. Skaistumkopšanas jomā nereti ir grūti atšķirt terminus no vispārlietojamiem vārdiem.
2. Ēģiptē kosmētiku pazina un ar šo jomu saistīto leksiku lietoja jau 2000 gadu pirms mūsu ēras.
3. Pirmās liecības par latviešu valodas terminiem sastopamas 1782. gadā publicētājā G. F. Stendera grāmatā „*Jauna ABC*”, kurā atrodami 19 jaunieviesti termini, kuri gan nav saistīti ar skaistumkopšanu, tomēr tie ir latviešu valodas termini.
4. Daudzi agrāk lietotie skaistumkopšanas termini zaudējuši savu agrāko nozīmi, aizstāti ar citiem, atbilstošākiem terminiem vai izzuduši no latviešu valodas terminoloģijas pavisam.
5. Terminu izstrādes kritērijus nosaka morfoloģiskie, fonētiskie, vārddarināšanas, sintaktiskie un semantiskie faktori.
6. Pastāv virkne vārddarināšanas paņēmienu, kurus lietpratīgi pielietojot, iespējams radīt terminus.
7. Latviešu valodas terminoloģija nav veidojusies vienmērīgi un liela daļa skaistumkopšanas jomas terminu aizgūti no vācu valodas, krievu valodas un angļu valodas.
8. Pastāv termini, kuri netiek tulkoti latviešu valodā, saglabājot to oriģinālo rakstību angļu valodā, jo termins ir lasītājiem saprotams un tāds tas lietots arī citās valodās.
9. 20. gs. beigās, strauji palielinoties produktu klāstam, skaistumkopšanas jomā radies liels daudzums jaunu produktu nosaukumu, kuriem grūti atrast ekvivalentus latviešu valodā, tāpēc saglabāta to angliskā rakstība.
10. Skaistumkopšanas jomā nereti sastopami medicīnas nozares termini, tāpēc atveidojot ar skaistumkopšanas jomu saistītos terminus vai tulkojot ar šo tēmu saistītu literatūru, tulkotājam nepieciešamas padziļinātas zināšanas par dažādām nozarēm.

SKAISTUMKOPŠANAS TERMINU VĀRDNĪCA

„SIEVIETE”, 1926., NR 1, JANVĀRIS

- atropēns
- briliantins
- elektrizācija
- gaismas vanna
- gaismas vanna
- galvas masaža
- kārpas
- kosmetiskais kabinets
- krunkas
- ķermeņa masaža
- manikīrs
- nevēlamo matu iznīcināšana
- pedikīrs
- pinnes
- sari
- sejas masaža
- skaistuma kopšanas līdzekļi
- sūtu vanna
- tauku graudiņi
- uzaču kopšana
- vasaras raibumi

SIEVIETE, 1926., NR 2, FEBRUĀRIS

- antiseptiskais zobu eliksīrs
- blaugznas
- miesa
- zobu akmens
- zobu pasta
- zobu pulveris

SIEVIETE, 1926., NR 3, MARTS

- bārzda
- lieli mati
- smaršūdens

- ziepju olas

SIEVIETE, 1926., NR 4, APRĪLIS

- kvarca lampa
- odekolons
- sausās blaugznas
- slapjās blaugznas
- šampons

SIEVIETE, 1926., NR 5, MAIJS

- ādas pārragojušās sausās kanniņas
- eģiptiešu krēms pret vasaras raibumiem
- grumbas
- ģīmis
- ģīmja kopšana
- higiēniskais pūders
- Marseļas ziepes
- matu sprogošana
- pores/poras
- rožu ūdens
- saulainā iedegšana
- slapjās blaugznas
- vasaras laukumi
- zaļās ziepes
- ziepju spirts

SIEVIETE, 1926., NR 6/7, JUNIJS/JULIJS

- āda nokārto
- dzeltenī plankumi
- ģīmja masaža
- kliju novārtījums
- krems
- pūtes
- rīsu novārtījums
- violetie stari

SIEVIETE, 1926., NR 8, AUGUSTS

- krēms
- ziepes
- žele

SIEVIETE, 1926., NR 9, SEPTEMBRIS

- tetera raibumi

SIEVIETE, 1926., NR 10, OKTOBRIS

- rievās
- vārnu kājas

ZELTENE 1926. GADS, NR. 1, ZEPTEMBRIS

- Parfimerijas fabrika

ZELTENE 1926. GADS, NR. 2., OKTOBRIS

- gaŗi mati
- matu nokrāsa
- shampoo

ZELTENE 1926. GADS, NR. 4., DECEMBRIS

- friseere
- juhŗas-smilŗchu mandelklijas
- lanolina ziepes
- netaukojoŗs krems
- odekolons
- oderis
- puŗu odekolons
- roŗu kristala ziepes
- tualetziepes
- zāļu matu ūbens

ZELTENE 1927. GADS, NR. 7., MARTS

- amonjaks
- garu saru suseklis
- glicerins
- zaļās ziepes
- zivju eļļa
- zoda

ZELTENE 1927. GADS, NR. 8., APRĪLIS

- odekolons stikla un kristala olās
- odieris
- tualetziepes

ZELTENE 1927. GADS, NR. 10., JUNIJS

- akmens pomade
- dienas krēms
- krēms zem pūdera
- matu ūdens
- mazgājamie sāļi kristalos
- nagu laka
- nakts krēms
- odekolons
- pudelis cietā veidā
- pudelis pulverī
- smaržojošas kartiņas (veļai vai rokas somiņām)
- specialis līdzeklis pret blaugznām
- šķidrāis šampons
- tualetes ziepes
- vaigu smiņķis
- vannas ziepes
- verbena ūdens
- zobu pasta

ZELTENE 1927. GADS, NR. 14., OKTOBRIS

- attaukošanās masāža
- kaistuma kopšanas kabinets
- lieku matu novēršana (pēc Parizes metodes)

- sejas šampo-maskas
- uzaču izveidošana un krāsošana

ZELTENE 1927. GADS, NR. 15, OKTOBRIS

- jūras smilšu mandeļu klijas

ZELTENE 1927. GADS, NR. 16, NOVEMBRIS

- parfim „Venus”
- puders
- smaržas
- ziepes

ZELTENE 1927. GADS, NR. 17, NOVEMBRIS

- krīta pulveris
- parfimēt
- piparmētru eļļa
- vates būkšķis
- zobu pulveris
- zobu suseklis

ZELTENE 1927. GADS, NR. 18/19, DECEMBRIS

- ziepju pārslas

SIEVIETE, 1927., NR 1, JANVĀRIS

- nagu pulveris
- nagu laka

JAUNĀ SIEVIETE, 1927., NR 2/3, FEBRUĀRIS/APRĪLIS

- pinnes
- sejas kārtojums

ZELTENE, 1930., NR. 1, JANVĀRIS

- ādas elastīgums

- dzeltēni sejas plankumi
- mandeļu krēms
- poras
- rīsa pūderis
- skaistuma kopšanas līdzekļi
- tauks krēms

ZELTENE, 1930., NR. 4, FEBRUĀRIS

- apsaulošanās
- mākslīgā kalnu saule
- melnās punktiņas
- neutrālas ziepes
- tualetes etiķis

ZELTENE, 1930., NR. 10, MAIJS

- ledus ziepes

ZELTENE, 1930., NR. 12, JUNIJS

- cietā zobu pasta
- paplašinātās poras
- sejas maska

ZELTENE, 1930., NR. 13, JULIJS

- mutes ūdens
- zobu krēms
- zviedru zobu pasta

ZELTENE, 1930., NR. 14, JULIJS

- matu ūdens
- pārsajūtīgums
- skaistuma preparāti
- skaistumlīdzeklis
- uzaču krāsa
- uzaču zīmulis

ZELTENE, 1934., NR. 16

- aistētiskā chirurgija
- emaljas krēms
- grumbas
- kosmēte-veikalniece
- kosmētikas kursi
- krunkas
- lūpu pomade
- maquillage (smiņķis)
- operatīvā ādas nostiepšana
- plastiska apstrādāšana
- sejas diatermija
- skaistuma operācijas
- sudraba maska

ZELTENE, 1934., NR. 13

- barojošs hormonu krēms

ZELTENE, 1934., NR. 23

- āda kārto
- couperose
- dienas krēms
- eļļas emulsija
- lipoids
- lūpu zīmulis
- makiažas līdzekļi
- nakts krēms
- rouge
- sejas tīrīšanas krēms
- sejas ūdens
- uzaču zīmulis

ZELTENE, 1934., NR. 24

- elektriskā masāža
- kosmētiskais kabinets

- manuālā masāža
- odekolons
- odieris
- parfims

ATPŪTA, 1935., NR. 532

- kumelīšu novārījums
- rīcineļļa
- zivju eļļa

ATPŪTA, 1935., NR. 533

- aizsarga pudēris
- barojošais krēms
- dabiskā ziedu eļļa
- eļļa sejai
- kamparspirts (rokām)
- pudēris

ATPŪTA, 1935., NR. 534

- ādas dziedzeru izvedkanāli
- ādas poras
- dienas krēms
- dienas krēms emalje
- kompaktais pudēris
- kosmete
- mākslīgais rouge
- nagu laka
- pudera krēms
- pudēris akmenis
- pulverveida smiņķis
- sausais smiņķis
- smiņķa pulveris
- smiņķis
- sudraba nagi
- taukainais smiņķis
- vates tampons
- zelta nagi

ATPŪTA, 1935., NR. 535, FEBRUĀRIS

- ādas elastīgums
- cūku tauki
- eteris
- kampareļļa
- kosmetiķe
- kupli mati
- matu cirtas
- odekolons
- parafins
- saru suka
- soda
- sprēgājoša āda
- šķidrās ziepes

ATPUHTA, 1935., NR. 531, JANVĀRIS

- ādas asintrauki
- eucerīts
- Nivea-Creme

ATPUHTA, 1935., NR. 532, JANVĀRIS

- kosmētisku piederumu veikals
- matu attaukošana
- mākslīgā kalnu saule
- šampons

ZELTENE, 1935., NR. 1., JANVĀRIS

- ādas kopšanas līdzekļi
- kosmētiskie preparāti
- masāža

ZELTENE, 1935., NR. 15., AUGUSTS

- aizsarga pūderis
- bārdas nazis

- dāmu un kungu frizētava
- dienas krēms
- elektrode
- elektrolīze
- eļļa
- epilātors
- grumbas
- ilgviļņi
- kogulācija
- ķīmiskā epilācija
- liekie mati
- matu epilēšana
- matu iznīcināšana
- matu izraušana ar pinceti
- matu spirts
- nakts krēms
- piķa plāksteris
- pretsaules krēms
- pretsviedru ūdens
- pūderis
- rievīņas
- sejas ūdens
- sieviešu bārda
- sīkās sejas pūciņas
- skābekļa maska
- sutas viļņi
- ūdensraža pārskābe
- vasaras raibumi

ZELTENE, 1935., NR. 18

- diatermijas maska
- grumbas
- hormonu krēms
- izsitumi
- pelēka sejas krāsa

ZELTENE, 1936., NR. 7

- augu eļļa

- ādas kopšanas krēms
- dziedinošās vielas
- galvas āda
- mati atdzīvinājas
- matu saknītes
- medicīniskās ziepes
- medicīniski kosmētiskie preparāti
- medicīniski-kosmētiskās ziepes
- ogļu pasta

ZELTENE, 1936., NR. 9

- diatermija
- elektrizācija
- kalna saule
- kosmētiskais kabinets

ZELTENE, 1936., NR. 13.

- blaugznu līdzeklis
- comedo
- diatermijas maska
- hormonu nakts krēms
- iešļircinājumi
- mandeļu klijas
- melnās punkti
- melnie punkti
- pūtiņi
- sēra ziepes

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR. 1., JANVĀRIS

- grumbas
- ilgviļņi
- krunciņas
- plikēšanas masaža

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR. 3., FEBRUĀRIS

- dadžu eļļa

- kamparu krēms
- kamparu ūdeņi
- parfimeriju veikali
- rīciņu eļļa
- sejas tvaikošana
- sprogāšana
- tauka āda

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR 5., MARTS

- amerikāņu modes marka

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR. 6., MARTS

- alona šķīdinājums rožūdenī
- cepinātas klijas
- higiēniskā sejas tīrīšana
- krevītes
- olīvu eļļa
- smērs
- sproga

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR. 8., APRĪLIS

- attaukošanas līdzeklis
- lūpu raugē
- smiņķis
- vaigu raugē

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR. 9., MAIJS

- atropīns
- belladonna
- krievu tējas kompreses
- kumelīšu tējas kompreses
- tuše
- zīmulis

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR. 10., MAIJS

- antisks daiļums
- balinošs smērs
- blaugznojoša āda
- eļļas maska
- henna
- pleša
- pomāde
- sūrkstoša āda
- tīrīšanas krēms

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR. 11., JŪNIJS

- cholesterolins
- emulsija
- krēms ar cholerinu
- netaukojošs pretblaugznu līdzeklis
- normala āda
- pinnaiņa āda
- sausa āda
- šampons
- taukaina āda

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR. 13., JŪLIJS

- ādiņa pie naga saknes
- bārzdas nazis
- dabīgi skaistuma kopšanas līdzekļi
- glezna un matta āda
- krēma aizsargkārtā
- manikēt rokas
- melnas punktis
- ondulēt matus
- parfimēriju veikals
- plašas poras
- smaršas
- šmiņķēšanās
- tauka āda
- tīrīšanas eļļa
- žileta pašrazētājs

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR. 14, JŪLIJS

- auskari pieskrūvējamā veidā
- ilgviļņi
- karstas eļļas vannas
- kompreses visai galvai
- saules vanna
- vasaras raibumu krēms

SIEVIETES PASAULE, 1937., NR. 15, AUGUSTS

- odekolons
- oderis
- papeles matu eļļa
- parfims
- sprogas
- šampons

„SIEVIETES PASAULE”, 1937., NR. 21

- cold krems acīm
- Marseļas ziepes
- parafīna eļļa

„SIEVIETES PASAULE”, 1937., NR. 22

- rouge
- tumšais okers

„SIEVIETES PASAULE”, 1937., NR. 23

- eļļas peldes
- skalojumi matiem

„ATPUHTA”, 1940., NR. 792

- kalnusaule

„ATPUHTA”, 1940., NR. 793

- kosmetiskais stādu krēms

„ATPUHTA”, 1940., NR. 794

- augu sulu higieniskās ziepes
- pūderkrēms
- skābekļa maska
- tauka āda
- uzaču kopšanas krēms
- vasaras raibumu ziede

„ATPUHTA”, 1940., NR. 795

- pretgrumbu krēms

„ATPUHTA”, 1940., NR. 799

- skropstu tuša
- skropstu un uzacu kopšanas krēms

„ATPUHTA”, 1940., NR. 838

- zobu pasta

„ATPUHTA”, 1940., NR. 842

- bārdas putas

„ATPŪTA”, 1941., NR. 6

- zobu krēms

„SIEVIETES PASAULE”, 1940., NR. 1

- cholerins
- higieniskais pūderis
- ieklauvēt seju
- papeles matu eļļa

- šampons

„SIEVIETES PASAULE”, 1940., NR. 3

- eucerits
- sejas emulsija

„SIEVIETES PASAULE”, 1940., NR. 5

- pretsaules krems
- pretsaules pūderis

„SIEVIETES PASAULE”, 1940., NR. 6

- sejas masaža
- tīrīšanas krēms

„SIEVIETES PASAULE”, 1940., NR. 10

- barojošais krēms
- sejas piens
- sūrkst seja
- vārīga āda

„SIEVIETES PASAULE”, 1940., NR. 13

- kalna saule
- krāsa matiem

„SIEVIETES PASAULE”, 1940., NR. 15

- diete

„ZELTENE”, 1940., NR. 14

- aizsarg-krems
- ādas eļļa
- darvas ziepes
- karbola ziepes
- matu spirts

- nosprēgā
- pretsviedru ūdenis
- sejas lotions

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1952., NR. 3

- bērnu ziepes
- dadžeļļa
- d-vitamīna eļļa matiem
- rīcineļļa

„SIEVIETES PASAULE”, 1953., NR. 8

- sāls procedūra
- tualetes ziepes

„SIEVIETES PASAULE”, 1954., NR. 3

- balinātāju ziede
- pigmentizsitumi
- pigmentplankumi
- piņņi

„SIEVIETES PASAULE”, 1954., NR. 6

- aprikožu eļļa
- firziķu eļļa
- glicerīna ziepes
- lanolīns
- nakts krēms
- olīvu eļļa
- peldu ziepes

„SIEVIETES PASAULE”, 1954., NR. 9

- rezorcīns
- šķidrās darvas ziepes
- vazelīns

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1960., NR. 5

- linolskābes maska

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1960., NR. 6

- ilgviļņi
- lūpu krāsa-pomāde
- ondulācija

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1960., NR. 7

- bora ziepes
- ihtiola ziepes
- maiņas peldes
- masāžas suka
- nagu vīle
- peldes cimds
- saru suka

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1961., NR. 1

- pumeks

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1962., NR. 2

- balinošs krēms
- eļļa sejas tīrīšanai
- lanolīna krēms
- mandeļu krēms
- pigmenta plankumi

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1972, NR. 2

- aizsargkrēms
- ādas pamattonis
- dekoratīvās kosmētikas līdzekļi
- matu laka
- rūža
- sporta krēms

- tušēt skropstas
- uzaču zīmulis
- vaigu krāsa

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1972, NR. 6

- dezodorāts
- grimms
- hidratisks krēms
- higiēniskā kosmētika
- iedeguma aerosols
- krāsainais krēms plakstiņiem
- pomāde
- saules vannas
- skropstu tuša

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1972, NR. 11

- kosmētiskā maska
- parūka
- tonizējoša maska

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1976., NR. 1

- bezkrāsaina lūpu pomāde
- bora-timola ziepes
- nagu ādiņa
- nagu lakošana

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1972, NR. 4

- tonizējošs mazgāšanās līdzeklis

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1984, NR. 6

- depilators
- kosmētiskās ziepes
- losjons
- matu kopšanas balzams

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1987, NR. 1

- masāžas lente
- pēdu masažieris

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1987, NR. 5

- aerosola iesaiņojums
- intīmais dezodorants
- kāju dezodorants
- ķermeņa dezodorants
- mutes dezodorants
- parfimērijas dezodorants

„PADOMJU LATVIJAS SIEVIETE”, 1987, NR. 10

- kontūrzīmulis
- lūpu spīdums
- lūpu zīmulis
- tīrāmais pieniņš
- tonālais krēms

„SANTA”, 1991., NR. 1

- filējošās šķēres
- frizētava
- frizūras fiksators
- ilgviļņi
- lokšķēres
- matu fiksators
- matu laka
- matu putas
- matu želeja
- šampūns

„SANTA”, 1992., NR. 3

- aloja
- kondicionējošs līdzeklis nagiem

- matu eļļa
- naturālas izejvielas
- parafīna maska

„SANTA”, 1992., NR. 6

- ķīmisko ilgviļņu sastāvs

SANTA, 1993., NR. 3

- ambra
- aplikators
- jūrmalas smilšu tonis
- kontūrzīmulis
- šiferkrāsas zīmulis
- tonālais sejas krēms

„SANTA”, 1994., NR. 1

- acu krēms
- attīrošs pieniņš
- ādas attīrīšana
- bioloģiskais krēms
- emulsija
- halogēnais krēms
- krēmveida rūža
- maskējošais zīmulis
- mājas maska
- meikaps
- pieniņš ādas attīrīšanai
- slapjais zīmulis acs kontūrai
- toniks
- toniks
- ūdens sejas tīrīšanai
- vaigu gali
- želejveida ziepes

„SANTA”, 1994., NR. 2

- henna

- karē griezumš
- kompaktais pūderis
- niveja
- piepūderēšana
- porolona sūklītis
- pulverveida pūderis
- pūderkrēms
- scrub peeling

„SANTA”, 1994., NR. 3

- aizsargkrēms pret ultravioleto starojumu
- aloe vera
- jojoba oil
- kombinēts ādas tips
- UV filtrs

„SANTA”, 1994., NR. 5

- blaugznu noņēmējs želejā
- pelde
- reģenerējošs toniks
- tonisks preparāts

„SANTA”, 1994., NR. 7

- alveja
- bakenes
- boba griezumš
- jūtīga āda
- pēcsaules losjons
- saules piens
- ūdensizturīgs krēms

„SANTA”, 1994., NR. 8

- acu iekairināšana
- acu krēms
- acu želeja
- antiseptisks maskējošs zīmulis

- epilators
- kosmētiskais pieniņš
- mitrinātāji
- šķidrums acu kosmētikas noņemšanai
- tonālais šampūns matu kopšanai (color dyeing shampoo)
- tonēts dienas krēms
- tonizējošs losjons

„PASTAIGA”, 1997., NR. 1

- dezodorants ar lodīti
- krēms – želeja
- parfims

„PASTAIGA”, 1997., NR. 2

- apjoma šampūns
- ilgviļņu sastāvs
- putu ilgviļņi
- šampūns pret blaugznām

„UNA”, 1997., NR. 1

- celolītu ārstēšana
- grinskulptūra
- loboša želeja sejai
- presterapija
- vakuummasāža

„UNA”, 1997., NR. 3

- balzamšampūns
- blaugznaini mati
- krēmveida krāsa
- zāļu šampūns

„IEVA”, 1997., NR. 1

- antibakteriāls zīmulis

- maskējošs zīmulis

„IEVA”, 1997., NR. 5

- dienas grims
- plakstu ēnas
- slapjās ēnas

„IEVA”, 1997., NR. 8

- aizsargājoša lūpu pomāde
- higiēniskā lūpu krāsa
- lūpu balzams
- lūpu krēms
- lūpu skrubis

„UNA”, 1999., NR. 1

- acu ēnas
- krāsojoša maska matiem
- maskējošs līdzeklis
- pīlinga krēms kājām
- plakstu pūderzīmulis

„UNA”, 1999., NR. 2

- nagulaka
- nagu laka

„UNA”, 1999., NR. 3

- fitolosjons
- skropstu matiņi
- skrubis dušas želeja
- taukainas ādas matētājs

„SANTA”, 1999., NR. 1

- birstošais pūderis

- līdzeklis kosmētikas noņemšanai no acīm

„SANTA”, 1999., NR. 3

- aprikozu krāsas vaigu sārtums
- džodžobas eļļa
- vasarraibumi

„SANTA”, 1999., NR. 5

- ādas matējums
- iedeguma želeja kāju pēdām
- ķermeņa abrazīvās ziepes
- ķermeņa ūdens
- liftinga efekts
- matu krāsa ar UV filtru
- matu sakņu stiprinātājs putu veidā ar izsmidzinātāju
- matu vasks
- pamatigrims
- pašsaulojošs krēms
- pretsviedru dezodorants
- produkta iedarbīgums
- taukvielas nesaturošs dienas krēms
- želejveida krēms

„IEVA”, 2000., NR. 2

- krēms ar aizsargfiltru
- liftings

„IEVA”, 2000., NR. 8

- ingredientī
- makadami riekstu eļļa

„IEVA”, 2003., NR. 2

- izsmidzināms fiksators
- korektors

- loku šķēres
- matu līme
- pomāde matiem
- sausās vaigu ēnas
- spirālrullīši
- tonējoša matu laka
- vaigu ēnas
- vaigu tonēšana
- vieglas fiksācijas matu laka

„SANTA”, 2003., NR. 1

- atjaunojošs koncentrāts
- krēms acu zonai
- pretcelulīta līdzeklis

SANTA, 2003., NR. 2

- dienas krēms – liftings

SANTA, 2003., NR. 3

- acu zonas krēms
- celulārā pulējošā eļļa
- fotoatjaunošanas seanss
- fotoepilācija
- mezoterapija
- pīlingželeja
- pretcelulīta želeja
- rullīšveida līdzeklis
- siluetu veidojoša želeja
- želejkrēms

SANTA, 2003., NR. 4

- „apelsīna mizas” efekts
- aromakoloģija
- aromkosmētika
- aromterapijas kabīne
- aromterapiskā kosmētika (labsajūtas kosmētika)

- aromterapisks efekts
- dubļu eļļa
- enerģizējošs
- losjons pēc sauļošanās
- masāžas gels
- pašiedeguma krēms sejai
- relaxing body polisher
- sejas limfātiskā masāža
- slaidinošā želeja
- slāvu masāža
- substance
- toning body polisher
- unisex smaržas
- ūdens bāzes aromātiskā paka
- vannas un dušas eļļa

„UNA”, 2004., NR. 3

- dubultkrēms
- pieplakuši mati

SANTA, 2006., NR. 1

- džodžobas eļļa
- eļļa nagu un kutikulu kopšanai
- eļļas zīmulītis ienadžu atbīdīšanai

SANTA, 2006., NR. 3

- apjoma šampūns
- leave-in matu balzams
- matējošs efekts
- matu maska
- matu veidošanas putas
- pretnovecošanas kosmētika
- skropstu atliecējs
- stimulējošs šampūns
- tonālās putas

SANTA, 2006., NR. 5

- drenējoša iedarbība
- gelveida konsistences līdzeklis
- grima sūklītis
- korektors
- krioželeja
- liftinga efekts
- matēt
- naturāls grims
- oil free tonālais krēms
- plakstu ēnas
- pufs
- tonālais fluīds
- tonālais krēms – putas
- tonālā krēma bāze
- tumšums
- vasarraibumi

„COSMOPOLITAN”, 2014., JANVĀRIS

- ādu balinoša eļļa
- dezodorēta eļļa
- grima ota
- poras samazinošs pūderis
- sausā ķermeņa eļļa

„COSMOPOLITAN”, 2014., MARTS

- A vitamīna krēms
- attīrošs kondicionieris
- loku veidotājs
- matu koncentrāts
- matu krēms
- matu SPF
- matu spīdums
- praimeris
- sausais kondicionieris
- sausais tekstūras sprejs
- sausais vasks

„COSMOPOLITAN”, 2014., APRĪLIS

- acu balzams
- bambusa šampūns
- bāze
- bronzeris
- caurspīdīgs pūderis
- CC krēms
- izgaismojošs pūderkrēms
- konsīleris
- krēmveida izgaismotājs
- pašiedeguma krēms
- vaigu ēnas

„PASTAIGA”, 2014., SEPTEMBRIS

- bronzeris
- celulārā acu esence
- D-glyox formula
- divpusējā uzacu ota
- esence matu mitrināšanai
- kopjošā maska matiem
- koriģējošs acu krēms
- krēmveida ēnas
- mākslinieciskās ēnas
- netrekns roku krēms
- tonālais līdzeklis
- ultra-pigmentēts

PASTAIGA, 2014., DECEMBRIS

- acu koncentrāts
- acu tuša
- eko kosmētika
- HD pūderis
- nakts balzams
- pārsausināta āda
- pirms meikapa mitrinošā bāze
- sausās eļļas serums

- sejas putas

J. TOMAŠKOVA, „VESELĪBA UN SKAISTUMS”, (1967)

- auksta maska
- ādas barošana
- ādas hidratācija
- ādas ieziešana
- ādas savilkšanās
- bāla āda
- bezkrāsains krēms
- blaugznojoša āda
- cietais krēms
- dezinficējošs līdzeklis
- dienas krēms
- ekstrakti
- elastīgums
- grimēšanās
- hidratējošs krēms
- hidratējošs piens
- kodīgas ziepes
- matēta āda
- olas baltuma maska
- pilienveidīgi emulģēts ūdens
- pūdera graudiņi
- rožūdens
- sarkanie plankumi
- savelkošs līdzeklis
- speciāls piens
- šķidr krēms
- taukains maisījums
- tonizējošs sejas ūdens
- tualetes piens
- tvaika pelde
- tvaika vanna
- vates piciņa
- viegli sakairināma āda
- vitamīnizēts hormonu un placentas krēms

M. K. FIGNEROVA, „GRĀMATA SIEVIETĒM” (1966)

- ādas elasticitāte
- barojoša maska
- borakss
- friziere
- grims
- grumbas
- ilgviļņi
- kodolziepes
- krāsa
- krāsas pulveris
- krunkas
- ķemme
- lūpu krāsa
- mačalka
- masāža
- matu cirtošana
- matu šķēres
- melnie punkti
- normāla āda
- odekolons
- parūka
- pašmasāža
- pinnes
- plastiskā operācija
- pomāde
- poras
- pūderis
- pūtes
- salicilspirts
- sausa āda
- sautējoša komprese
- sejas ūdens
- skūšanās
- smaržas
- suka
- šampūns
- taukaina āda
- taukains krēms
- tualetes ziepes

- vaigu sārtums
- ziepes

B. MAGELE, „KOSMĒTIKA” (1995)

- acu kontūrzīmulis
- aizsargkrēms
- antiperspirants
- atgrimēšanās līdzeklis
- atsvaidzinošs krēms
- ādas jutīgums
- ādas lobīšanās
- ārstnieciskais pūderis
- balinoša maska
- baltās pūtītes
- bioloģiskie cimdi
- birstošais pūderis
- bloķējošais krēms
- brošāža
- bungošana
- cietās ziepes
- efekta ādas kopšana
- eksfoliācija
- eksfoliācijas krēms
- fluids
- gaisa peldes
- grims
- hormonālais krēms
- izsmidzināms dezodorants
- karaliskā želeja
- kārpas
- komedoni
- konsistentais dezodorants
- kontrastmazgāšana
- korekcijas zīmulis
- kosmētiskais pieniņš
- kosmētiskie līdzekļi
- kosmētiskie vingrinājumi
- krēms krūšu formas uzlabošanai
- lielporaina āda

- losjons
- losjons
- lūpu eļļa
- lūpu korekcijas zīmulis
- masāža
- maska
- matu krēms
- matu vasks
- melnie punkti
- mitrās salvetes
- notušet
- pastveidīgs vannas šampūns
- pašmasāža
- pēdu rīve
- pilnbārda
- pīlinga līdzeklis
- pretapdegumu losjons
- putas ādas aizsardzībai
- pūtaina āda
- pūtes
- rētas
- sarkanās pūtes
- sauļošanās eļļa
- sausējoša maska
- sausējoša maska
- sausi sejas iecirkņi
- sāls kompreses
- sejas ovāls
- sejas suka
- sejas tīrīšanas krēms
- silikona krēms
- sindetziepes
- skropstu tuša
- skūšanās krēms
- slīpējošais krēms
- šķidrās aizsargkrēms ķermenim
- šķidrās ziepes
- tonālais krēms
- tonējamais materiāls
- tonēts dekoratīvais sauļošanās krēms

- toniks
- vasaras raibumi
- vates tampons
- vitiligo

- 20) Skujiņa, V. un citi, (2007) Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca, „LU Latviešu valodas institūts”
- 21) Skujiņa, V. (1993) *Latviešu terminoloģijas izstrādes principi*, Rīga, izdevniecība „Zinātne”
- 22) Skujiņa, V. (2008) Letonika, otrais kongress. Valodniecības raksti-2, Rīga, Latvijas Zinātņu akadēmija
- 23) Stradiņš, J., Kūle, M., Jansone, I., Jundzis, T., Kvašīte, R., Andronovs, A. (2009) *Letonikas trešā kongresa zinātniskie raksti*, Rīga, „Latvijas Zinātņu akadēmija”, Rīga
- 24) Tomaškova, J. (1967) *Veselība un skaistums*, Rīga, izdevniecība „Zvaigzne”
- 25) Veisbergs, A. un citi (2013) *Latviešu valoda*, „LU Akadēmiskais apgāds”
- 26) Veisbergs, A. (2012) *Aizgūtā frazeoloģija latviešu valodā (17. – 21. gs.)*, „LU Akadēmiskais apgāds”
- 27) Veisbergs, A. (2016) *Contrastive and Applied Linguistics XVI*, Rīga, „Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļa”
- 28) Veisbergs, A. (2013) *English and Latvian Word Formation Compared*, „The University of Latvia Press”
- 29) Veisbergs, A., Baltiņš, M., Joma, D., Valdmanis, J. (2005) *Latviešu valoda – robežu paplašināšana*, Rīga, „Valsts Valodas komisija”

TIEŠSAISTES RESURSI

- 1) *Par BB, CC un DD krēmiem*, pieejams interneta vietnē <http://www.madaracosmetics.lv/lv/news/page:3/lotte-par-bb-cc-un-dd-kremiem-.html> [Aplūkots 16.02.2016.]
- 2) *Problēmas un grūtības aizguvumu lietošanā*, pieejams interneta vietnē <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=154&id=495> [Aplūkots 24.02.2016]
- 3) *Modernās sievietes tēls 20. un 30. gadu Latvijā*, pieejams interneta vietnē <http://www.la.lv/modernas-sievietes-tels-20-un-30-gadu-latvija%E2%80%A9/> [Aplūkots 02.03.2016]
- 4) *Atropīns*, pieejams interneta vietnē <http://www.yourdictionary.com/atropine> [Aplūkots 16.03.2016]

- 5) *Elektroepilācija*, pieejams interneta vietnē <http://www.medicine.lv/raksti/elektroepilacija--galvena-hirsutisma-un-hipertrihozes-likvidācijas-metode-sievietem-ar-olnicu-polici> [Aplūkots 13.03.2016.]
- 6) *Īss ieskats manikīra vēsturē*, pieejams interneta vietnē <http://www.la.lv/manikira-rasanas-vesture-nagi/> [Aplūkots 13.03.2016]
- 7) *Tautas metodes skaistumkopšanā*, pieejams interneta vietnē <http://www.diena.lv/arhivs/vai-vecmaminai-taisniba-13072737> [Aplūkots 17.03.2016]
- 8) *Papillomatosis*, pieejams interneta vietnē <http://www.dermnetnz.org/scaly/papillomatosis.html> [Aplūkots 19.03.2016]
- 9) *Kārpa*, pieejams interneta vietnē <http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?q=k%C4%81rpa&s=0&g=2&r=10621033> [Aplūkots 23.03.2016]
- 10) *Pinne*, pieejams interneta vietnē <http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=10621033&q=pinne&cid=654672&&g=2> [Aplūkots 23.03.2016]
- 11) *Masāža*, pieejams interneta vietnē <http://www.dictionary.com/browse/massage> [Aplūkots 04.04.2016]
- 12) *Barbarismi*, pieejams interneta vietnē <http://valoda.ailab.lv/latval/vidusskolai/leksikologija/leksikolog/barbarismi.htm> [Aplūkots 06.04.2016]
- 13) *Raķeļa tēvs Rubenis*, pieejams interneta vietnē <http://www.videsvestis.lv/content.asp?ID=108&what=32> [Aplūkots 07.04.2016]
- 14) *Ticējumi par tetera raibumiem* <http://valoda.ailab.lv/folkloraticejumi/tetera.htm> [Aplūkots 07.04.2016]
- 15) *Darbības vārds griezt*, pieejams interneta vietnē <http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=10491062&q=%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D1%82%D1%8C&cid=476378&g=2> [Aplūkots 09.04.2016]
- 16) *Pora*, pieejams interneta vietnē <http://tezaurs.lv/#/sv/pora> [Aplūkots 09.04.2016]
- 17) *Termins pora*, pieejams interneta vietnē <http://termini.lza.lv/term.php?term=pora&lang=LV> [Aplūkots 10.04.2016]

- 18) *Mūsdienu ortogrāfijas izveidi, XX gadsimts*, pieejams interneta vietnē <http://valoda.ailab.lv/latval/vidusskolai/literval/lit16.htm> [Aplūkots 11.04.2016]
- 19) *Maquillage*, pieejams interneta vietnē <http://www.merriam-webster.com/dictionary/maquillage> [Aplūkots 13.04.2016]
- 20) *Fonoloģiskais aspekts*, pieejams interneta vietnē <http://www.vvk.lv/print.php?id=710> [Aplūkots 19.04.2016]
- 21) *Ādas tipu noteikšana*, pieejams interneta vietnē <http://www.dzm.lu.lv/mat/atbalsts1/Biologija9/PDF/5Temats/LabDarbsAdasNoteiksana.pdf> [Aplūkots 21.04.2016]
- 22) *Vārīgs*, pieejams interneta vietnē <http://tezaurs.lv/#/sv/varigs> [Aplūkots 23.04.2016]
- 23) *Interpunkcija*, pieejams interneta vietnē <http://publications.europa.eu/code/lv/lv-4100100.htm> [Aplūkots 25.04.2016]
- 24) *Fenols*, pieejams interneta vietnē <http://www.tezaurs.lv/#/sv/fenols> [Aplūkots 25.04.2016]
- 25) *Latviešu žargona vārdnīca*, pieejams interneta vietnē <http://web.archive.org/web/20060212175605/http://www.lirika.lv/custom/zargons/M.htm> [Aplūkots 29.04.2016]
- 26) *Koldkrēms*, pieejams interneta vietnē <http://www.allure.com/beauty-trends/blogs/daily-beauty-reporter/2015/02/why-use-cold-cream.html> [Aplūkots 30.04.2016]
- 27) *Tušēt*, pieejams interneta vietnē <http://tezaurs.lv/#/sv/tuset> [Aplūkots 02.05.2016]
- 28) *Pumeks*, pieejams interneta vietnē <http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&q=pumeks&id=1003501&&g=1> [Aplūkots 03.05.2016]
- 29) *Lokāmie darāmās kārtas tagadnes divdabji*, pieejams interneta vietnē <http://www.uzdevumi.lv/p/latviesu-valoda/7-klase/divdabji-6143/re-50a5b80d-1526-4877-ba4a-b07191781776> [Aplūkots 03.05.2016]
- 30) *Thinning scissors*, pieejams interneta vietnē <http://www.freepatentsonline.com/4660285.html> [Aplūkots 05.05.2016]
- 31) *Effilieren*, pieejams interneta vietnē <http://www.duden.de/rechtschreibung/effilieren> [Aplūkots 05.05.2016]
- 32) *Gels*, pieejams interneta vietnē <http://www.dictionary.com/browse/gel> [Aplūkots 06.05.2016]

- 33) *Online Etymology Dictionary, natural*, pieejams interneta vietnē
<http://www.etymonline.com/index.php?term=natural> [Aplūkots 07.05.2016]
- 34) *Ambra*, pieejams interneta vietnē
<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1&q=ambra&id=931313&&g=1> [Aplūkots 07.05.2016]
- 35) *Rouge izcelsme*, pieejams interneta vietnē
<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&q=rouge&id=1004352&g=1>
[Aplūkots 09.05.2016]
- 36) *Make-up etymology*, pieejams interneta vietnē
<http://www.etymonline.com/index.php?term=make-up> [Aplūkots 09.05.2016]
- 37) *Skrubis definīcija* <http://www.merriam-webster.com/dictionary/scrub> [Aplūkots 10.05.2016]
- 38) *Pīlings definīcija*
<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&q=peeling&id=1002537&&g=1>
[Aplūkots 10.05.2016]
- 39) *NIVEA*, pieejams interneta vietnē <https://intensa.pro/zimolu-vesture/nivea-vecais-labais-un-uzticamais-zimols/> [Aplūkots 11.05.2016]
- 40) *Jojoba definīcija*, pieejams interneta vietnē <http://www.dictionary.com/browse/jojoba>
[Aplūkots 12.05.2016]
- 41) *Epilācija*, pieejams interneta vietnē
<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&q=epil%C4%81cija&id=995922&g=1> [Aplūkots 12.05.2016]
- 42) *Fluīds definīcija*, pieejams interneta vietnē
<http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?r=1107&q=flu%C4%ABds&id=996407&g=1> [Aplūkots 13.05.2016]

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs „Research on the Development and Translation of Vocabulary in the Field of Beautification in Latvian” (Pētījums par vārdu krājuma izveidi un tulkošanu skaistumkopšanas jomā latviešu valodā) izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātē, Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Ieva Loca

_____ .
(paraksts)

(datums)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: lektore Veneta Žīgure

(paraksts)

(datums)

Recenzents:

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Darbs iesniegts Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļā 02.06.2016.

Dekāna pilnvarotā persona: komisijas sekretāre lektore V. Žīgure

_____ (paraksts)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: lektore V. Žīgure _____ (paraksts)

Lietvede Ērika Krautmane _____ (paraksts) _____ (datums)